

Haalbaarheidsstudie 'Coöperatieve kinderopvang voor leerwerknemers te Mechelen'

Deel 1: Omgevingsanalyse

Caroline Gijssels m.m.v. Thomas Wouters

HAALBAARHEIDSSSTUDIE 'COÖPERATIEVE KINDEROPVANG VOOR LEERWERKNEMERS TE MECHELEN'

Deel 1: Omgevingsanalyse

Caroline Gijselinckx m.m.v. Thomas Wouters

Onderzoek in opdracht van Oprit W vzw door HIVA-KU Leuven in samenwerking met Febecoop Adviesbureau en Hefboom, met de financiële steun van ESF

Gepubliceerd door
KU Leuven
HIVA - ONDERZOEKSINSTITUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING
Parkstraat 47 bus 5300, 3000 LEUVEN, België
hiva@kuleuven.be
www.hiva.be

© 2013 HIVA-KU Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

Inhoud

Dankwoord	5
Inleiding	7
1 Methodologie	9
1.1 Inventarisatie kwantitatieve gegevens	9
1.2 Kwalitatieve analyse	10
2 Institutioneel kader	13
2.1 Inleiding	13
2.2 Het bestuursakkoord van het stadsbestuur Mechelen 2013-2018	13
2.3 Starterstoelage van de stad Mechelen voor kinderopvanginitiatieven	14
2.4 Het federale en Vlaamse beleidskader	14
2.4.1 Decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters	14
2.4.2 Buurtgerichte kinderopvang	17
2.4.3 Centra voor Kinderopvang (CKO)	17
2.4.4 Oproep lokale projecten kansarmoedebestrijding	18
2.4.5 Oproep 'sociale innovatie'	19
2.4.6 Federale oproep sociale economie	19
2.4.7 Coöperatief ondernemen	19
3 Demografische en socio-economische evoluties in Mechelen	25
3.1 Bevolkingscijfers	25
3.1.1 Bevolkingsgroei	25
3.1.2 Aantal vreemdelingen	26
3.1.3 Aantal gezinnen	28
3.1.4 Jonge kinderen	28
3.2 Sociaaleconomische context	30
3.2.1 Tewerkstelling	30
3.2.2 Niet-werkende werkzoekenden	32
3.2.3 Activering	35
3.3 Kinderen jonger dan 3 jaar in Mechelen	35
3.3.1 Kinderen jonger dan 3 jaar – algemeen	35
3.3.2 Kinderen jonger dan 3 jaar - kansarmoede	36
4 Aanbod van kinderopvang in Mechelen	41
4.1 Kinderopvangvoorzieningen in Mechelen	41
4.2 Opvang gerelateerd aan scholen	52
4.3 Lokaal Loket en Lokaal Overleg Kinderopvang	53
5 Doelgroepen en kinderopvang in Mechelen: uitdagingen en opportuniteiten	55
5.1 Profiel en omvang van de doelgroepen	55
5.2 Vraag naar en gebruik van kinderopvang door de doelgroepen	56
5.3 Drempels en hinderpalen voor het gebruik van kinderopvang door de doelgroepen	57
5.3.1 Drempels bij aanvang	57
5.3.2 Drempels en hinderpalen tijdens het verdere zoekproces	59
5.4 Goede praktijken	59
5.5 Pistes voor coöperatieve kinderopvang met de doelgroepen	60
5.5.1 Voorwaarden	60

5.5.2	Sterktes en mogelijke bijdragen van doelgroepouders m.b.t. opvang	61
6 	Lessen uit andere coöperatieve kinderopvang initiatieven	63
6.1	Coöperatieve kinderopvang wereldwijd	63
6.2	Types	64
6.3	Lessons learned	65
6.3.1	Organisatievormen	65
6.3.2	Lidmaatschap	65
6.3.3	Governance	66
6.3.4	Financiering	67
6.3.5	Onderlinge samenwerking en versterking	68
6.3.6	Kwaliteit van dienstverlening en arbeid	69
6.3.7	Sociale inclusie	69
7 	Conclusie en aanbevelingen	71
- BIJLAGEN -		75
bijlage 1 .	Leidraad focusgroepen	77
Bibliografie		85

Dankwoord

Deze omgevingsanalyse is het resultaat van coöperatie van heel wat mensen en organisaties. In de eerste plaats dank aan Oprit W, initiatiefnemer van het project, voor het vertrouwen en in het bijzonder aan Kristin Scharpé voor de vlotte en aangename samenwerking. Een bijzonder woord van dank gaat ook naar Dany Van Craen en Marleen Goossens (Dienst Sociale Tewerkstelling, Stad Mechelen), evenals aan Marc Lammar (Dienst Kinderopvang, Stad Mechelen), Ine Bogemans en Christel Willems (OCMW Mechelen) voor hun uitgebreide input en feedback. Dank ook aan Peter Bosmans (Febecoop Adviesbureau) en Herman Verhoeven en Sofie Caymax (Hefboom), partners in dit project.

Graag vermelden we ook dankbaar de mensen die participeerden aan de beide focusgroepen die we in het kader van deze omgevingsanalyse gehouden hebben. Vooreerst de trajectbegeleiders van het OCMW die participeerden aan focusgroep 1: Leen Bervoets, Katleen De Clippeleir, Isabel De Schrijver, Sabine Desmet, Hilde Lenaerts, Fidela Martin, An Op de Beeck, Somia Ouald Chaib, Jirina Van Dun en Kathleen Van Dyck. Vervolgens ook de vertegenwoordigers van de ‘slimme verbindingen’ die ingingen op de uitnodiging om deel te nemen aan focusgroep 2 en input vanuit hun doelgroepen te geven: Egon Mutsaerts (De Keeting), Samir El Morabit (Prisma vzw), Petra Rotthier (Inburgering, Provincie Antwerpen), Ellen Van De Ven, Mieke Verstreken en Daphne Van den Abeele (De Nieuwe Weg), Wendy Verdickt (Opvoedingswinkel), Griet Meuleman (De Lage Drempel), Sabine Schoevaerts (Sociaal Centrum) en een vrijwilliger van het Sociaal Centrum, alsook Geert Eerdeken en Katrien Verbaet (VDAB).

Inleiding

Deze omgevingsanalyse kadert in een haalbaarheidsstudie naar ‘coöperatieve kinderopvang met leerwerknemers in Mechelen’, kortweg CoKO Mechelen, een project van Oprit W, gefinancierd met steun van ESF Vlaanderen. De omgevingsanalyse werd uitgevoerd door HIVA-KU Leuven in samenwerking met Oprit W en in afstemming met Febecoop Adviesbureau en Hefboom, partners in het project.

Met kinderopvang bedoelen we hier ‘*formele kinderopvang*’, dit is kinderopvang die als dienst tegen een prijs op de markt wordt aangeboden door een andere economische actor dan de afnemer van de dienst. We beperken ons in deze studie tot de kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar, de zogenaamde ‘voorschoolse opvang’ of de ‘opvang van baby’s en peuters’. De buitenschoolse opvang voor kinderen die naar de kleuter- of lagere school gaan en voor en na schooltijd en tijdens vakantieperiodes wordt aangeboden, vormt niet het voorwerp van deze omgevingsanalyse.

Uitgangspunt is dat kinderopvang een belangrijke rol te vervullen heeft voor alle kinderen en in het bijzonder voor kwetsbare groepen. Kind & Gezin erkent drie functies van kinderopvang.¹ Voor-eerst een *economische functie*: dankzij kinderopvang kunnen ouders gaan werken en voor een inkomen zorgen. In de kinderopvang zelf werken ook heel wat mensen. Ten tweede een *sociale functie*: kinderopvang kan uitsluiting van kansengroepen tegengaan en hun integratie helpen bevorderen. Door opvang zijn ouders bijvoorbeeld in staat om een opleiding te volgen of te solliciteren zodat ze later kunnen gaan werken. Ze kunnen er steun vinden en andere ouders leren kennen. Soms hebben ouders ook opvang nodig om even tot rust te kunnen komen. Tenslotte een *educatieve functie*: goede kinderopvang biedt jonge kinderen niet alleen verzorging en geborgenheid, maar stimuleert kinderen ook in hun fysieke en psychische ontwikkeling. Kinderen ontmoeten er anderen en leren er van jongsaf aan respectvol mee omgaan. Kinderen wiens thuistaal niet het Nederlands is, leren er de standaardtaal van onze samenleving wat hen beter voorbereidt op hun latere schoolloopbaan (Gijselinckx, 2012a).

De Vlaamse overheid erkent de belangrijke maatschappelijke rol die kinderopvang kan spelen en wil dat Vlaanderen tegen 2016 opvangplaatsen heeft voor 50% van alle kinderen tot 3 jaar en tegen 2020 voor alle gezinnen met kinderopvangbehoeften. Deze opvang moet kwaliteitsvol en op redelijke afstand van de woonplaats van het kind gelegen zijn. Ze moet ook sociaal en financieel gezien toegankelijk zijn voor alle gezinnen. De Vlaamse regering moedigt lokale besturen, burgers en andere lokale actoren aan om initiatieven terzake te ontwikkelen én om hierbij krachten te bundelen (Gijselinckx, 2012a).

Er is immers grote nood aan kinderopvang. Gezinnen met jonge kinderen waar beide partners beroepsactief zijn en eenoudergezinnen, die overigens in aantal toenemen, maken de jongste jaren steeds meer gebruik van formele kinderopvang. Het familiale opvangnet dunt sterk uit aangezien ook veel grootouders op het moment dat hun kleinkinderen geboren worden zelf nog beroepsactief

---

¹ www.kindengezin.be.

zijn (Hedebouw & Peetermans, 2009; Gijselinckx, 2012a; Kind & Gezin, 2013; Vande Gaer & Gijselinckx, *forthcoming*).

Maar het gebruik van kinderopvang blijkt ongelijk verdeeld te zijn. We zien een Mattheüseffect met meer gezinnen uit de hogere sociaal economische lagen van de bevolking die gebruik maken van de kinderopvang (Hedebouw & Peetermans, 2009; Kind & Gezin, 2009; Gijselinckx, 2012a; Vande Gaer & Gijselinckx, *forthcoming*).

De Vlaamse overheid moedigt lokale besturen aan om meer kinderopvang te stimuleren en daarbij ook specifiek aandacht te hebben voor de participatie van kansarme gezinnen als middel tot sociale inclusie. Het Mechelse stadsbestuur wil inzetten op meer kinderopvang en initiatieven ter bestrijding van kinderarmoede en ter bevordering van sociale cohesie.

In dit kader past de haalbaarheidsstudie van Oprit W waarvan deze omgevingsanalyse een onderdeel is. Deze omgevingsanalyse² tracht een zicht te geven op de omgeving waarin een coöperatief kinderopvanginitiatief, dat vertrekt van samenwerking tussen verschillende stakeholders en dat specifiek aandacht heeft voor de participatiemogelijkheden van kansengroepen, kan vorm krijgen. We kijken naar de relevante elementen uit de institutionele context (hoofdstuk 2), naar de demografische en arbeidsmarktevoluties, alsmede van steungerechtigden in een activeringstraject en leerwerknemers in het kader van Artikel 60 (hoofdstuk 3), en naar het huidige aanbod van kinderopvang in Mechelen (hoofdstuk 4). We analyseren of in dit aanbod plaats is voor kinderen uit de doelgroepen, welke beperkingen er zijn in het actuele aanbod, welke drempels kansengroepen ervaren om van kinderopvang gebruik te maken en welke mogelijkheden worden gezien voor participatie aan kinderopvang (hoofdstuk 5). In hoofdstuk 6 verruimen we de blik en trekken we lessen uit andere coöperatieve kinderopvanginitiatieven. Hoofdstuk 7 vat alles samen en formuleert aanbevelingen voor de opzet van een coöperatieve kinderopvang met ruimte voor leerwerknemers in Mechelen. Maar eerst bespreken we in hoofdstuk 1 kort de gevolgde werkwijze.

---

² Bij een omgevingsanalyse in het kader van een haalbaarheidsstudie voor een coöperatieve kinderopvang in Mechelen past het ook om mogelijke partners in de specifieke Mechelse context in kaart te brengen en informatie te verstrekken over de middelen die elke partner in de coöperatie zou kunnen en willen inbrengen. Dit vormt evenwel onderdeel van de procesbegeleiding en de opmaak van het financieel plan (delen 2 en 3 van dit project) en worden opgenomen door de partners die respectievelijk voor deze onderdelen verantwoordelijk zijn met Peter Bosmans (Febecoop Adviesbureau) en Herman Verhoeven en Sofie Caymax (Hefboom) als respectievelijk procesbegeleiders en financiële experts.

1 | Methodologie

Deze omgevingsanalyse is het resultaat van een triangulatie van methoden van datacollectie en verwerking.

We verzamelden kwantitatieve cijfergegevens omtrent demografische, sociaaleconomische en arbeidsmarktevoluties in Mechelen, alsook van het aanbod van kinderopvang in Mechelen. Deze kwantitatieve gegevens werden aangevuld met inzichten opgedaan tijdens diepte-interviews en focusgroepen.

1.1 Inventarisatie kwantitatieve gegevens

Tabel 1.1 geeft een overzicht van de verzamelde kwantitatieve gegevens en de databronnen die hiervoor werden geraadpleegd.

Tabel 1.1 Overzicht verzamelde kwantitatieve gegevens en databronnen

Data	Bron
Demografische evolutie	Stad Mechelen – bevolkingsstatistieken ADSEI/SVR
Evolutie Werkzaamheidsgraad Mechelen	Stadsmonitor Lokale statistieken
- algemeen	VDAB Arvastat/Steunpunt WSE
- geslacht	Inburgerings- en Integratiemonitor
- afkomst	Datawarehouse KSZ
- scholingsgraad	
Evolutie Werkloosheid - Mechelen	Stadsmonitor Lokale statistieken
- algemeen	VDAB Arvastat/Steunpunt WSE
- geslacht	Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen
- leeftijd	Datawarehouse KSZ
- scholingsgraad	
- afkomst	
Steungerechtigden in een activeringstraject in Mechelen	OCMW Mechelen – Oprit W
- aantal	
- type traject	
- leeftijd	
- geslacht	
- aantal kinderen 0-3 jaar	
- gezinssituatie	
- afkomst	
Evolutie Aantal kinderen 0-3 jaar in Mechelen	Stad Mechelen – dienst Kinderopvang Kind & Gezin Gemeentelijke Kindrapporten
- algemeen	
- gezinssituatie	
- thuistaal (Kind & Gezin)	
- kansarmoede (Kind & Gezin)	
Evolutie Kinderopvang in Mechelen	Stad Mechelen – dienst Kinderopvang
- aantal plaatsen in formele opvang	
- type opvangplaatsen	
- verhouding tot de norm	
- bezettingsgraad	
- geografische spreiding	
- Stad Mechelen versus andere centrumsteden	
- Stad Mechelen in de zorgregio	

We vragen deze gegevens op via het web toegankelijke databanken en rapporten en via OCMW Mechelen, de Dienst Kinderopvang van de stad Mechelen, Kind & Gezin:

- werkzaamheidsgraad is per gemeente beschikbaar in de Vlaamse Arbeidsrekening (Steunpunt WSE). Uitsplitsing naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau is beschikbaar. Wordt tevens gerapporteerd in de Lokale Statistieken (Mechelen) en de Stadsmonitor. Vergelijking met geheel van de 13 centrumsteden en Vlaams Gewest is mogelijk. Langs deze weg bekomen we geen info over kinderaantal en leeftijd van de kinderen. Wel wordt de werkzaamheidsgraad van niet-Belgen weergegeven, maar opnieuw: geen koppeling met geslacht, kinderaantal en leeftijd kinderen;
- aantal werkzoekenden in Mechelen (NWWZ) is beschikbaar 2003-2010 in de Vlaamse Arbeidsrekening (Steunpunt WSE). Uitsplitsing naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau is ook hier beschikbaar. Wordt tevens gerapporteerd in de Lokale Statistieken (Mechelen) en de Stadsmonitor. Vergelijking met geheel van de 13 centrumsteden en Vlaams Gewest is mogelijk. Langs deze weg bekomen we geen info over kinderaantal en leeftijd van de kinderen. Wel wordt de werkzaamheidsgraad van niet-Belgen weergegeven, maar opnieuw: geen koppeling met geslacht, kinderaantal en leeftijd kinderen;
- evolutie aantal uitkeringsgerechtigden in een activeringstraject in Mechelen: beschikbaar bij OCMW Mechelen, met informatie over vreemde afkomst, opleidingsniveau, gezinssituatie, aantal kinderen jonger dan 3 jaar, aard activeringstraject;
- profielkenmerken van leerwerknemers in het kader van Artikel 60 in Mechelen: beschikbaar bij OCMW Mechelen, met informatie over vreemde afkomst, opleidingsniveau, gezinssituatie, aantal kinderen jonger dan 3 jaar, in begeleiding bij Team Activering of niet;
- profielkenmerken van tijdelijk niet uitkeringsgerechtigden: hier beperken we ons tot de uitkeringsgerechtigden van het OCMW. Info hierover is beschikbaar bij het OCMW Mechelen, met informatie over vreemde afkomst, opleidingsniveau, gezinssituatie, aantal kinderen jonger dan 3 jaar.

Met betrekking tot ‘vreemde afkomst’ is het belangrijk niet enkel te kijken naar de huidige nationaliteit van de persoon zelf. Velen hebben de Belgische nationaliteit bij geboorte verkregen of door naturalisatie verworven (Lamberts, 2011). In de Inburgerings- en Integratiemonitor, onder meer opgesteld voor Mechelen, wordt gewerkt met de herkomstvariabele zoals ontwikkeld door de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR). SVR kent vreemde herkomst toe indien de oudste nationaliteit van een inwoner niet-Belgisch is (gegeven uit het Rijksregister) of wanneer nog inwonend bij de ouders, de oudste nationaliteit van de moeder niet-Belgisch is (of van de vader in geval van alleenstaande vader) (Noppe & Lodewijckx, 2012). Hierbij mag men niet uit het oog verliezen dat deze afstammingsgegevens berekend zijn op basis van huishouden informatie van het Rijksregister, en men niet met zekerheid kan zeggen dat de volwassen personen waar het kind bij woont daadwerkelijk de moeder of vader is. Gezien het dus niet om een rechtstreekse koppeling gaat, zoals de toekomstige variabelen van Datawarehouse KSZ (cf. infra), maar om een berekening, is de nodige voorzichtigheid geboden in het omspringen met deze gegevens. In de Datawarehouse KSZ werkt men vanaf 2013 met de nieuwe variabelen ‘migratiehistoriek’ en ‘nationaliteitshistoriek’ (in uitwerking bij het Steunpunt Werk en Sociale Economie).

1.2 Kwalitatieve analyse

De kwantitatieve gegevens werden aangevuld met inzichten opgedaan tijdens diepte-interviews met het hoofd van de Dienst Kinderopvang in Mechelen, de heer Marc Lammar (27 februari 2013), en met twee medewerkers van het OCMW Mechelen, mevrouw Christel Willems en mevrouw Ine Bogemans (26 maart 2013). Tijdens deze diepte-interviews werd dieper ingegaan op het beschikbare cijfermateriaal, het beleid en het landschap van kinderopvang in Mechelen (interview met de heer Marc Lammar) en het beschikbare cijfermateriaal met betrekking tot Artikel 60'ers en mensen in

trajectbegeleiding bij het OCMW (interview met mevrouw Christel Willems en mevrouw Ine Bogemans).

Daarnaast werd tevens gepeild naar drempels en hinderpalen ten aanzien van werk en het gebruik van kinderopvang bij steungerechtigden, naar goede praktijkvoorbeelden met betrekking tot de problematiek van gepaste kinderopvang voor steungerechtigden in een activeringstraject en leerwerknemers in het kader van Artikel 60 in Mechelen, en pistes voor meer participatie van kansengroepen aan kinderopvang voor baby's en peuters in Mechelen.

Onze ruime ervaring met onderzoek naar empowerment en activering van mensen van vreemde afkomst en mensen in armoede leert dat dit moeilijk te benaderen groepen zijn en dat veeleer gewerkt moet worden met 'slimme verbindingen' om gegevens over deze groep te laten verzamelen. Deze 'slimme verbindingen' zijn organisaties waar mensen uit de doelgroepen zich toe kunnen wenden in hun strategieën voor empowerment en activering. Ze hebben een aanbod van dienstverlening dat mensen versterkt in de samenleving. Ze werden geïnventariseerd in nauw overleg met de opdrachtgever. Met deze 'slimme verbindingen' werden focusgroepen georganiseerd. De praktische organisatie van deze focusgroepen was in handen van mevrouw Kristin Scharpé (coördinator Oprit W).

Tijdens deze focusgroepen werd gedurende een tweetal uur een zeer gericht en diepgaand face-to-face gesprek gehouden in een veilige omgeving met de bedoeling vanuit een veelheid aan perspectieven nuttige informatie op te leveren voor de uitwerking van het project 'coöperatieve kinderopvang' in Mechelen.

Een eerste focusgroep werd georganiseerd met de trajectbegeleiders van het OCMW Mechelen en vond plaats op 26 maart 2013. Tijdens deze focusgroep werd ingezoomd op de doelgroep van mensen in trajectbegeleiding en Artikel 60 van het OCMW Mechelen. Hoeveel mensen in trajectbegeleiding en Artikel 60 hebben er nood aan kinderopvang? Over hoeveel kinderen jonger dan 3 jaar gaat het? Hoe schatten de trajectbegeleiders de vragen naar en drempels ten aanzien van kinderopvang bij hun cliënten in? Bij welke kinderopvanginitiatieven kan hun doelgroep terecht? Wat zijn kritische succesfactoren voor het vinden van geschikte kinderopvang, van de kant van de ouders, de trajectbegeleiders en de kinderopvanginitiatieven en dienst kinderopvang? Wat zouden hun doelgroeppouders zelf kunnen bijdragen aan kinderopvang?

Een tweede focusgroep werd gehouden op 24 mei 2013 met vertegenwoordigers van VDAB, Het Sociaal Centrum, De Opvoedingswinkel, De Nieuwe Weg, Prisma, De Keeting, het hoofd van de Dienst Kinderopvang van de stad Mechelen, en de projectverantwoordelijke van het project Kinderarmoede van het OCMW. Ook De Lage Drempel (een Mechelse vereniging waar armen het woord nemen), werd gecontacteerd. De projectverantwoordelijke van het project 'steun op maat' van De Lage Drempel kon zelf niet aanwezig zijn op de focusgroep maar heeft alle relevante informatie in het kader van de focusgroep vooraf doorgesproken met de vertegenwoordiger van de Opvoedingswinkel waar De Lage Drempel in het kader van dit project mee samenwerkt. Als dusdanig heeft de vertegenwoordiger van de Opvoedingswinkel input heeft gegeven vanuit de Opvoedingswinkel zowel als vanuit De Lage Drempel.

Tijdens deze tweede focusgroep kwamen dezelfde vragen als tijdens de eerste focusgroep aan bod waarbij de deelnemers telkens antwoordden vanuit hun kennis van hun respectievelijke doelgroepen. De deelnemers hadden op voorhand een PowerPoint presentatie met daarin het opzet en de te bespreken vragen ontvangen zodat ze die ook zouden aftoetsen bij hun doelgroepen en tijdens de focusgroep konden spreken vanuit het perspectief van hun doelgroepen.

2 | Institutioneel kader

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we elementen uit de wet- en regelgeving die de institutionele context vormen voor de ontwikkeling van een coöperatieve kinderopvang met aandacht voor kansengroepen in Mechelen. Deze elementen komen enerzijds voort uit het bestuursakkoord van de bewindsploeg die sinds 2013 de stad Mechelen bestuurt en anderzijds uit federale en Vlaamse regelgeving en beleidsmaatregelen.

2.2 Het bestuursakkoord van het stadsbestuur Mechelen 2013-2018

In het bestuursakkoord van stadsbestuur Mechelen 2013-2018 wordt gesteld dat men in de nieuwe bestuursperiode minstens 1 000 bijkomende opvangplaatsen wil realiseren. Men wil daartoe samenwerken met kinderopvangondernemers en met KidsInvest van de Participatie Maatschappij Vlaanderen. Men wil het subsidiereglement verder uitbouwen zodat alle vormen van kinderopvang kunnen ondersteund worden, met extra aandacht voor flexibele kinderopvang.

In het sociaal beleid stelt men dat men prioriteit wil maken van de bestrijding van kinderarmoede en dit als speerpunt wil zien van het armoede- en welzijnsbeleid van de stad en het OCMW. Men wil hoog inzetten op ouderlijke betrokkenheid bij het opvoedingstraject van hun kinderen en trajecten ontwikkelen waarbij ouders in dit complexe proces worden bijgestaan en ondersteund. Met name via de Opvoedingswinkel en via acties van het OOM voor meer ouderbetrokkenheid in het onderwijs. Daarnaast wil men ook inzetten op Nederlandse taallessen voor anderstalige nieuwkomers en taallessen voor Nederlandstalige analfabeten. Tevens wil men verenigingen ondersteunen die zorgen voor ontmoetingsplaatsen waar Mechelaars met verschillende achtergronden samen leven en ontspannen.

Tevens stelt men dat stad en OCMW er alles moeten aan doen om mensen met een leefloon te activeren, aangezien activering mensen meer zelfredzaam maakt, hen een inkomen bezorgt, hun zelfrespect doet groeien en hen uit hun isolement haalt. Daarom wordt individuele trajectbegeleiding op maat aangeboden en worden groepswerkingen georganiseerd.

Het college van burgemeester en schepenen heeft in haar bijeenkomst van 28 juni 2013 5 horizontale beleidsdoelstellingen goedgekeurd:

- kindvriendelijke stad;
- klantvriendelijke stad;
- slimme stad;
- inclusieve stad;
- participatieve stad.

3 van de 5 doelstellingen houden rechtstreeks verband met de haalbaarheidsstudie voor een coöperatieve kinderopvang met leerwerknemers in Mechelen, namelijk kindvriendelijke, inclusieve en participatieve stad.

Ook in de verdere specificaties van de term 'inclusief' is een duidelijke link met deze haalbaarheidsstudie te vinden:

- divers: er zijn meer dan 120 nationaliteiten in Mechelen. De doelgroep van de in onderzoek zijnde coöperatieve kinderopvang is zeer divers, zoals verder zal blijken in deze omgevingsanalyse;
- geïntegreerd: doel van de coöperatieve kinderopvang is de integratie van doelgroepwerknemers en hun kinderen in onze samenleving;
- gender: de ouders van de kinderen in de doelgroep van de coöperatieve kinderopvang zijn in de praktijk vaak de moeders. Indien voor deze moeders drempels naar kinderopvang en werk kunnen weggenomen worden, kan dit hun integratie in de samenleving sterk bevorderen;
- taal: de ouders van de kinderen in de doelgroep van de coöperatieve kinderopvang zijn in de praktijk vaak niet-Nederlandstalig. Een sterke ouderbetrokkenheid bij de kinderopvang kan gebruikt worden om aan hun kennis van het Nederlands te werken terwijl de kinderen zelf in de opvang al voorschouwen in contact komen met het Nederlands;
- kansrijk: de coöperatieve kinderopvang heeft tot doel mensen (de ouders en de kinderen) kansen te geven.

De beoogde coöperatieve kinderopvang wil ook participatief zijn, in die zin dat een participatie van leerwerknemers (en andere ouders) aan de kinderopvang wordt nagestreefd en dat diverse publieke en publieke actoren tezamen worden gebracht om gezamenlijk - langs de weg van kinderopvang - de integratie van doelgroepwerknemers en hun kinderen in onze samenleving te bevorderen en alle jonge kinderen en hun ouders in Mechelen kansen te geven.

2.3 Starterstoelage van de stad Mechelen voor kinderopvanginitiatieven

De Stad Mechelen geeft een ruime toelage voor startende kinderopvanginitiatieven. Hiertoe moeten de initiatieven zich engageren in het Lokaal Overleg Kinderopvang en het CKO (= vrijwillig samenwerkingsverband tussen de opvanginitiatieven in Mechelen waarin vorming en gelegenheid tot onderlinge ervaringsuitwisseling wordt aangeboden). De starterstoelage bedraagt 1 750 euro per opvangplaats voor opvanginitiatieven van meer dan 8 plaatsen. Als het om een inkomensgerelateerde plaats gaat, komt hier nog 500 euro bovenop. Voor onthaalouders die minder dan 8 plaatsen inrichten bedraagt de starterstoelage 500 euro per plaats, aangevuld met 250 euro als het om een inkomensgerelateerde plaats gaat. Deze starterstoelage staat tegenover investeringen in infrastructuur en uitrusting en is beperkt tot 75% van de aangetoonde kosten. Onthaalouders moeten wel minimaal 3 jaar actief blijven, de groepsinitiatieven minimaal 6 jaar (interview Marc Lammar).

2.4 Het federale en Vlaamse beleidskader

2.4.1 Decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters

In het nieuwe Decreet Kinderopvang van Baby's en Peuters, voorgesteld door huidig Vlaams minister van Welzijn, Jo Vandeuren en definitief goedgekeurd door de Vlaamse regering op 28 maart 2012, wordt de doelstelling geformuleerd dat er tegen 2016 opvangplaatsen moeten zijn voor 50% van alle kinderen tot 3 jaar en tegen 2020 voor alle gezinnen met kinderopvang-behoeften. Voorwaarden waaraan de formele kinderopvang volgens het decreet moet voldoen:

- de opvang moet kwaliteitsvol zijn;
- de opvang moet op redelijke afstand van de woonplaats van het kind gelegen zijn;
- de opvang moet sociaal en financieel gezien toegankelijk zijn voor alle gezinnen.

De Vlaamse Regering houdt bij de programmatie van de vergunningen rekening met een wetenschappelijk onderbouwde raming van de behoefte aan kinderopvang, die minstens uitgaat van:

- de vastgestelde nataliteit en de prognose van de toekomstige nataliteit;
- het aantal kinderen dat kinderopvang gebruikt;
- de gezinskenmerken en de werksituatie van gezinnen met niet schoolgaande kinderen, vooral in het kader van de stimulering van de tewerkstellingsgraad;
- het aantal plaatsen in vergunde kinderopvanglocaties en de bezetting ervan;
- de kenmerken van de gemeente.

De bevolkingscijfers (tot 2012) en bevolkingsprognoses (bevolkingsprognose gemaakt in 2011) tonen een stijgend aantal geboorten en kinderen jonger dan 3 jaar in Mechelen. Momenteel wordt een ratio van 1 opvangplaats per 3 kinderen jongeren dan 3 jaar gehaald. Wil men in 2016 de ambitie van de Vlaamse regering realiseren om voor 50% van de kinderen jonger dan 3 jaar in Mechelen opvang te kunnen voorzien, dan moeten er, rekening houdend met de bevolkingsprognose van 2011, een 600-tal plaatsen extra gecreëerd worden. Wil men in 2020 voor 62% van de kinderen een plaats hebben, dan moeten er meer dan 1 415 plaatsen bij komen, wat meer dan een verdubbeling zou betekenen van het huidige aantal.

Tabel 2.1 Evolutie kinderopvangplaatsen Mechelen: actuele cijfers, bevolkingsprognose en vooropgestelde normen

Aantal op 1 januari	Actuele cijfers		Prognose 2011									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030
Inwoners	81 840	82 275	82 800	83 469	84 139	84 790	85 376	85 875	86 299	86 674	87 936	88 673
Geboorten	1 221	1 211	1 340	1 365	1 366	1 369	1 350	1 331	1 315	1 302	1 238	1 230
Kinderen 0-3 jaar	3 608	3 609	3 941	4 022	4 071	4 100	4 085	4 050	3 996	3 948	3 855	3 770
Ambitie Vlaamse Regering (in %)						50				62		
Aantal opvangplaatsen	1 257	1 333	1 355									
Ratio (in %)	34,84	36,94	34,38									
Gewenst aantal plaatsen												
33% =			1 301	1 327	1 343	1 353	1 348	1 337	1 319	1 303	1 272	1 244
35% =	1 191	1 191	1 379	1 408	1 425	1 435	1 430	1 418	1 399	1 382	1 349	1 320
40% =	1 263	1 263	1 576	1 609	1 628	1 640	1 634	1 620	1 598	1 579	1 542	1 508
50% =	1 443	1 444	1 971	2 011	2 036	2 050	2 043	2 025	1 998	1 974	1 928	1 885
62% =	1 804	1 805	2 443	2 494	2 524	2 542	2 533	2 511	2 478	2 448	2 390	2 337

Bron Dienst Kinderopvang, Stad Mechelen

2.4.2 Buurtgerichte kinderopvang

Het Experimentenfonds Buurt- en Nabijheidsdiensten, een initiatief van minister Vande Lanotte en beheerd door de Koning Boudewijnstichting, gaf vanaf 2001 een impuls aan de ontwikkeling van Buurt- en Nabijheidsdiensten (BND's), onder andere op vlak van kinderopvang. Deze initiatieven, vaak aangestuurd door lokale overheden of lokaal opbouwwerk, wilden een antwoord bieden op lokale behoeften aan diensten enerzijds én de nood aan tewerkstelling voor mensen die elders op de arbeidsmarkt uit de boot vielen. In totaal werden 103 experimentele projecten goedgekeurd, waarvan er eind 2004 nog 63 actief waren, waaronder 33 in Vlaanderen, waarvan vier (onder meer) kinder- en jongerenopvang organiseerden (Gijssels, 2012a).

Vervolgens werd in 2004 een Vlaams experimenteel kader uitgewerkt voor de lokale diensten buurtgerichte kinderopvang. Opvanginitiatieven werden gesubsidieerd op voorwaarde dat ze (a) laagdrempelig waren ten aanzien van (potentiële) gebruikers op vlak van werking en financiële bijdragen, (b) participatief opgevat waren ten aanzien van ouders, kinderen en actoren in de buurt, en (c) kansengroepen tewerk stelden. Veertien lokale diensten buurtgerichte kinderopvang, waaronder één in Mechelen ('t Leopoldje'), kregen subsidies toegekend voor 218 opvangplaatsen (136 voor-schoolse en 82 buitenschoolse opvangplaatsen). Volgens Kind & Gezin toont een evaluatie van deze initiatieven aan dat er inderdaad veel meer eenoudergezinnen en gezinnen met een vervangingsinkomen worden bereikt dan in de reguliere kinderopvang. Ouders worden er inderdaad sterk betrokken, krijgen inspraak in de opvang van hun eigen kind en onderlinge sociale contacten worden gestimuleerd via allerlei ouderactiviteiten, ze krijgen opvoedkundige ondersteuning en hulp in het contact leggen met andere voorzieningen en instanties. Er wordt sterk samengewerkt met toeladers zoals opleidingscentra en welzijnsvoorzieningen in de buurt. De opvang wordt verstrekt door een gemengd team van gediplomeerde kinderverzorgers en doelgroepwerknemers uit de kansengroepen. Dankzij hun opleiding konden deze laatsten een kwalificatietraject starten en velen onder hen hebben op het moment van de eindevaluatie van de projecten een diploma kinderopvang of jeugd- en gehandicaptenzorg gehaald³ (Gijssels, 2012a). De Mechelse ervaring leert dat dit geen eenvoudige zaak is. Het niveau is soms te hoog gegrepen, soms beheerst men het Nederlands onvoldoende en voor doelgroepwerknemers die halftijds werken is het moeilijk georganiseerd te krijgen (Dienst Sociale Tewerkstelling en Dienst Kinderopvang).

In mei 2008 werd het besluit lokale diensten buurtgerichte kinderopvang goedgekeurd (gewijzigd op 20 maart 2009).⁴ De lokale diensten hebben nu een erkenning voor 4 jaar en krijgen subsidies van Kind en Gezin en van het Vlaams Subsidieagentschap Werk en Sociale Economie. Een denkgroep kinderopvang binnen de koepel van de Lokale Diensten economie heeft samen met het VBJK een handleiding 'Kinderopvang met sociale functie' (VBJK, 2008) uitgewerkt voor de oprichting en de kwaliteitsbewaking van de lokale diensten burgergerichte kinderopvang⁵ (Gijssels, 2012a).

2.4.3 Centra voor Kinderopvang (CKO)

In 2006 werd bovendien gestart met pilootprojecten Centrum voor Kinderopvang (CKO), die tot doel hadden samenwerking tussen kinderopvangdiensten onderling en met andere lokale en regionale welzijnsorganisaties te organiseren en hiermee (1) een transparanter, efficiënter en gecoördineerd opnamebeleid te realiseren, (2) een opvangtraject te organiseren dat expliciet aandacht heeft voor de drie maatschappelijke functies van kinderopvang (cf. supra), (3) het aanbod af te stemmen

3 www.kindengezin.be.

4 www.kindengezin.be.

5 www.lokalediensteneconomie.be.

op de lokale en regionale behoeften. Hiertoe wordt een coördinatiesysteem voor registratie van opvangvragen, beschikbaarheid van plaatsen en dispatching opgezet, kennis en know-how wordt uitgewisseld en gezamenlijke vorming en opleiding wordt georganiseerd. Logistieke samenwerking wordt opgezet, infrastructuur gedeeld en personeel gezamenlijk ingezet. Een evaluatie van de CKO-pilootprojecten door IDEA Consult in 2009 wees uit dat meer dan twee derde van de deelnemers aan de CKO-projecten reeds voor het project samenwerkte met een of meerdere partners van het project. Ze vinden samenwerken een belangrijke meerwaarde opleveren en nemen dan ook actief deel aan de activiteiten en initiatieven die door de CKO's op het getouw worden gezet. De voornaamste kritische succesfactoren blijken een sterke coördinator, voldoende vertrouwen tussen de partners, het engagement van de partners en de organisatie van concrete activiteiten die echt een meerwaarde betekenen voor de partners te zijn. Voor de zelfstandige opvangdiensten is gelijkwaardigheid (ten opzichte van de erkende en groepsopvanginitiatieven) ook een belangrijke kritische succesfactor. De voornaamste knelpunten blijken het feit dat de samenwerking tijdrovend is, de niet-uniforme regelgeving voor verschillende types van opvangdiensten en het tekort aan kinderopvang in de regio. Erkende en groepsopvangdiensten doen meer aan praktische samenwerking dan zelfstandige opvang. Eén op vier van de deelnemende diensten heeft maatregelen genomen om de toegankelijkheid van hun opvang voor kansengroepen te verbeteren. Het betreft vooral erkende kinderopvangdiensten en meer groepsopvang- dan gezinsopvangdiensten. Zij krijgen ook effectief meer aanvragen voor opvang vanuit de kansengroepen en vangen er in praktijk ook meer op. Men krijgt ook meer vragen van sociale- en welzijnsorganisaties, vooral in de groepsopvangdiensten, de buitenschoolse opvang en de erkende opvangdiensten. Als resultaat van samenwerking ervaart men een betere kwaliteit van de opvang, een grotere professionaliteit en een beter personeelsbeleid (IDEA-Consult in: Gijssels, 2012a). Ook in Mechelen liep er een pilootproject CKO. De groep van kinderopvanginitiatieven die hieraan participeerde komt nog steeds (jaarlijks) samen (zie verder hoofdstuk 4).

2.4.4 Oproep lokale projecten kansarmoedebestrijding

Een oproep voor lokale projecten voor kansarmoedebestrijding die door Vlaams minister Lieten in 2011 werd gelanceerd resulteerde in drie geselecteerde projecten rond kinderopvang als middel voor kansarmoedebestrijding. Eén van deze projecten is een samenwerking tussen een lokale sociale beweging, KAV vzw (nu Femma) en de Stad Antwerpen. Het betreft een dienst voor occasionele kinderopvang, OKiDO KAV Kiekeboe, gelegen in een sociale wijk met veel kansarmoede in Antwerpen-Kiel. In deze kinderopvang wordt occasionele kinderopvang aangeboden en georganiseerd als 'oudercrèche' met participatieve ouderwerking.⁶ Oudercrèches in Vlaanderen laten zich sterk inspireren door het voorbeeld van de Franse *crèches parentales* (Peeters, 2009). De actieve participatie van de ouders aan de opvoeding van hun kind thuis zowel als binnen de crèche (actief burgerschap in plaats van passieve cliëntrelatie) staat centraal: ouders participeren mee aan het bestuur en aan de ontwikkeling van pedagogische inzichten, ze verrichten taken in de opvang en onderhouden intensieve communicatie met de begeleiders over het eigen kind. De Stad Antwerpen stimuleert en ondersteunt de oprichting van OKiDO's die betaalbare opvang in de buurt organiseren en zich in het bijzonder richten op werkloze ouders die met een baan starten, willen gaan solliciteren, een opleiding volgen, sociale begeleiding volgen, zich medisch moeten laten verzorgen, enzovoort en die (nog) niet terecht kunnen bij reguliere kinderdagverblijven of onthaalouders. De opvang is op maat van elk kind, intercultureel en voldoet aan de kwaliteitsnormen van Kind & Gezin. De opvang wordt verzorgd door een divers team van gediplomeerden en kinderverzorgsters

---

⁶ www.kindengezin.be.

in opleiding. De prijs is inkomensgerelateerd. Momenteel zijn er twaalf OKiDO's in Antwerpen⁷ (Gijselinckx, 2012a).

2.4.5 Oproep 'sociale innovatie'

Momenteel loopt er, eveneens op initiatief van minister Lieten, een EWI-oproep 'sociale innovatie'. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat ook hier projecten rond kinderopvang zullen worden ingediend en toegekend. Temeer daar verstedelijking en sociale inclusie binnen deze oproep als belangrijke thema's naar voren worden geschoven en er zich een grote nood manifesteert aan kinderopvang in verstedelijkte gebieden en kinderopvang als een middel tot sociale inclusie erkend wordt.

2.4.6 Federale oproep sociale economie

In de zomer van 2013 lanceerde Staatssecretaris voor Maatschappelijke Integratie, Maggie De Block, een projectoproep sociale economie. Bedoeling van deze oproep is om de sector van de sociale economie te ondersteunen en te promoten en in te zetten op innovatie. Sociale economie organisaties worden gezien als belangrijke partner in de strijd tegen armoede en tegen kindarmoede in het bijzonder. Socioprofessionele inschakeling, onthaal en kinderopvang worden in de verantwoording van de oproep als belangrijke armoedebestrijdingsmechanismen in de sociale economie omschreven. De projectoproep focust op volgende prioritaire thema's:

- gezonde voeding;
- buitenschoolse initiatieven voor kinderen/families (het kan gaan over initiatieven ter bevordering van de participatie aan culturele of sociale activiteiten, maar ook kinderopvang, onthaal en begeleiding waarbij tegelijk gewerkt wordt aan armoedepreventie (occasionele kinderopvang voor onder meer ouders die solliciteren, ouderparticipatiecrèches, flexibele opvang met onregelmatige uren, ... worden als voorbeeld gegeven);
- strategisch management - om goed en op innovatieve wijze te kunnen overleven in economisch moeilijke tijden.

De Dienst Kinderopvang heeft in het kader van deze oproep een voorstel ingediend voor een eventueel vervolgproject op deze haalbaarheidsstudie voor een coöperatieve kinderopvang voor kansengroepen.

2.4.7 Coöperatief ondernemen

2.4.7.1 Internationale heropleving van het coöperatief ondernemen

2012 werd door de Verenigde Naties uitgeroepen tot internationaal jaar van de coöperaties. Coöperaties worden door de International Co-operative Alliance (ICA), de vertegenwoordigende organisatie van de internationale coöperatieve beweging, omschreven als

*“een autonome vereniging van personen die zich vrijwillig verenigen om hun gemeenschappelijke economische, sociale en culturele noden en verwachtingen te lenigen middels een onderneming die hun gezamenlijk eigendom is en die op democratische wijze door hen gecontroleerd wordt.”*⁸

Met de slogan “Coöperaties bouwen aan een betere wereld” erkennen de Verenigde Naties de bijdrage van coöperaties wereldwijd aan armoedebestrijding, ontwikkeling, empowerment en hun voortrekkers-

⁷ www.antwerpen.be.

⁸ <http://ica.coop/en/what-co-op/co-operative-identity-values-principles>

rol als maatschappelijk verantwoorde ondernemingen. Secretaris-generaal Ban Ki Moon verantwoordde de keuze om 2012 aan het coöperatieve model te wijden als volgt:

“Coöperaties herinneren de internationale gemeenschap eraan dat het mogelijk is om zowel economische leefbaarheid als sociale verantwoordelijkheid na te streven.”

Dame Pauline Green, voorzitter van ICA verwoordt het als volgt:

“Cooperatives are business, but not business as usual.”

Het Groenboek Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen van de Europese Commissie (18 juli 2001) omschrijft de coöperatie als een ideaal instrument om op een maatschappelijk verantwoorde manier te ondernemen en Aanbeveling 193 ter promotie van coöperaties van de Internationale Arbeidsorganisatie (2002) erkent coöperaties als een belangrijk instrument voor het verbeteren van de levens- en arbeidsomstandigheden van mannen en vrouwen, overal ter wereld. Eenzelfde erkenning valt te lezen in de *Mededeling van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de bevordering van coöperatieve vennootschappen in Europa* (COM(2004)18). Ook in België en Vlaanderen stijgt de beleidsaandacht voor coöperatief ondernemen en wil men dit verder verspreiden en stimuleren.

Al deze erkenning voor het coöperatief model en de wens om het verder te verspreiden en te versterken is gestoeld op feiten en cijfers die de veerkracht en de meerwaarde van de coöperatieve manier van ondernemen aantonen. Al meer dan anderhalve eeuw richten mensen coöperaties op en worden ze er lid van omdat ze met coöperaties zelf een antwoord kunnen formuleren op hun behoeften, omdat coöperaties die behoeften laten primeren op kapitaal, en omdat de coöperatie ‘hun’ onderneming is die ze op een democratische wijze mee kunnen besturen en controleren. Anno 2012 tellen de coöperaties die vertegenwoordigd worden door de ICA samen meer dan 1 miljard leden (dat is drie keer zoveel dan dat er aandeelhouders zijn van ondernemingen op de beurs). Al meer dan anderhalve eeuw dragen coöperaties bij tot duurzame en kwaliteitsvolle jobs. Anno 2012 creëren de coöperaties die vertegenwoordigd zijn door de ICA samen meer dan 100 miljoen jobs (www.ica.coop). In Europa zijn de sociale en werknemerscoöperaties die in *Cooperatives Europe* (de Europese vleugel van de ICA vertegenwoordigd zijn en het principe van werknemersparticipatie op een doorgedreven wijze in praktijk brengen) samen goed voor meer dan 1,5 miljoen arbeidsplaatsen (www.cooperativeseurope.coop). Al meer dan anderhalve eeuw hebben mensen hebben zichzelf ‘uit de armoede gecoöpereerd’ (zie onder meer Develtere, Pollet & Wanyama, 2008) en coöperatief leiderschap ontwikkeld (www.ilo.org).

2.4.7.2 Coöperatieve waarden en principes

De ICA omschrijft coöperatief ondernemen als waardengedreven ondernemen en onderkent met name volgende coöperatieve waarden:

De waarden van coöperatief ondernemen (ICA):

- zelfredzaamheid;
- verantwoordelijkheidszin;
- democratie;
- gelijkheid;
- billijkheid en solidariteit.

Voor coöperatieve ondernemers werden volgende basiswaarden geformuleerd:

- eerlijkheid;
- openheid;
- sociale verantwoordelijkheid;
- aandacht voor anderen.

Bron: ICA (1995) in Van Opstal & Gijssels (2008)

Tijdens haar wereldcongres in 1995 formuleerde de ICA zeven principes die als leidraad gelden om coöperatieve waarden om te zetten in de dagdagelijkse bedrijfsvoering.

De 7 principes van coöperatief ondernemen (ICA)

1. **Vrijwillig en open lidmaatschap**
Coöperaties zijn ledenorganisaties, open voor alle personen die de diensten ervan kunnen benutten en die de verantwoordelijkheden van het lidmaatschap willen aanvaarden, zonder seksuele, sociale, raciale, politieke of religieuze discriminatie.
2. **Democratische controle door de leden**
Coöperaties zijn democratische organisaties, gecontroleerd door hun leden, die actief deelnemen aan het beleid en de besluitvorming. Mannen en vrouwen zijn als verkozen vertegenwoordigers van de coöperatie rekenschap verschuldigd aan de leden. In principe hebben leden van coöperaties gelijk stemrecht (één man, één stem) of zijn ze minstens georganiseerd op een democratische manier.
3. **Economische participatie door de leden**
Het kapitaal van de coöperatie wordt gekenmerkt door billijke bijdragen en een democratische controle door de leden. Gewoonlijk is minstens een deel van het kapitaal gemeenschappelijk bezit van de coöperatie. Coöperatieve aandeelhouders kunnen een beperkt rendement ontvangen op het ingebrachte kapitaal. Coöperaties gebruiken overschotten voor een of meerdere van volgende doelstellingen: de ontwikkeling van de coöperatie, het aanleggen van (ten dele ondeelbare) reserves, het verschaffen van ledenvoordelen pro rata de transacties met de coöperatie, en de ondersteuning van andere activiteiten die de goedkeuring van de leden meedragen.
4. **Autonomie en onafhankelijkheid**
Coöperaties zijn autonome zelfhulporganisaties die gecontroleerd worden door hun leden. Wanneer coöperaties akkoorden sluiten met andere organisaties, inclusief overheden, of kapitaal aantrekken van externe bronnen, dan doen ze dat op een manier die de democratische controle door de leden en de autonomie van de coöperatie weet te waarborgen.
5. **Onderwijs, vorming en informatieverstrekking**
Coöperaties voorzien in onderwijs en vorming voor hun leden, hun verkozen vertegenwoordigers, hun managers en hun werknemers zodat deze op een doeltreffende manier kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de coöperatie. Ze informeren het ruimere publiek – met in het bijzonder jongeren en opiniemakers – over de aard en de voordelen van de coöperatie.
6. **Coöperatie tussen coöperaties**
Coöperaties bedienen hun leden het meest effectief en versterken de coöperatieve beweging door samenwerking via lokale, nationale, regionale en internationale structuren.
7. **Aandacht voor de gemeenschap**
Coöperaties werken voor de duurzame ontwikkeling van hun gemeenschap via beleidsmaatregelen die goedgekeurd worden door de leden.

Bron: ICA (1995) in: Van Opstal & Gijssels (2008)

2.4.7.3 Rechtsvormen en principes

Internationaal gezien zijn er coöperaties van het verenigings- en van het vennootschapstype. In coöperatieve verenigingen bestaat het kapitaal uit ondeelbare, door de economische activiteiten van de coöperatie opgebouwde reserves en ledenbijdragen. In coöperaties van het vennootschapstype is er kapitaalsparticipatie van leden mogelijk waarbij er (beperkte) vergoedingen voor kapitaalsinbreng mogelijk zijn. In tegenstelling tot ledenbijdragen is hier een (beperkte) vergoeding voor mogelijk en kunnen leden hun coöperatieve aandelen ook terugtrekken. In coöperaties van het verenigingstype zijn ledenbijdragen en verklaringen van stakeholders (klanten, gebruikers, werknemers, leveranciers, ...) dat ze lid willen worden in de regel voldoende om hen als 'lid' te erkennen. In coöperaties van het vennootschapstype zijn coöperatieve aandelen de klassieke toegang tot lidmaatschap (Gijssels, 2012a; Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

In België denkt men bij de term coöperatie automatisch aan de in het wetboek van vennootschappen omschreven coöperatieve vennootschappen met beperkte en onbeperkte aansprakelijkheid

(CVBA en CVOA). Daarnaast is zijn er ook de Europese Coöperatieve Vennootschap (SCE), een rechtsvorm die transnationaal coöperatief ondernemen wil faciliteren, en het Economisch Samenwerkingsverband (ESV) dat een nog flexibeler statuut is voor specifieke economische samenwerkingen. Het ESV is een vennootschap die door natuurlijke of rechtspersonen kan worden opgericht met het doel de economische bedrijvigheid van de leden te vergemakkelijken of te ontwikkelen, of de resultaten van die bedrijvigheid te verbeteren of te vergroten. Naast deze primaire vennootschapsvormen die voor coöperatief ondernemen kunnen worden aangewend, werd door de Belgische wetgever nog een transversaal statuut in het leven geroepen dat specifiek een kader wil bieden voor ‘sociaal ondernemen’: de vennootschap met sociaal oogmerk (VSO). Dit transversale statuut kan aan bestaande types van vennootschappen worden gekoppeld wanneer in de statuten een aantal bepalingen opgenomen zijn die grotendeels geïnspireerd zijn op de coöperatieve principes en aangeven welk sociaal doel op welke wijze wordt gerealiseerd door de participatief georganiseerde onderneming (Coates, Van Steenberge & Deneff, 2008; Gijssels & Van Opstal, 2008b; Gijssels, Coates & Deneff, 2011).

De regelgeving met betrekking tot coöperatieve vennootschappen in België is zeer liberaal en maakt geen gewag van coöperatieve principes van ondernemen. Het is zeer markant dat in deze regelgeving geen aanpassing werd voorzien van een standaard regel in het vennootschapsrecht die regelrecht indruist tegen het kernprincipe van coöperatief ondernemen: de democratische besluitvorming. Indien niet anders bepaald in de statuten van de coöperatieve vennootschap geldt de standaardoptie: ‘een aandeel - een stem’. Dit terwijl de internationale coöperatieve principes een belangrijk onderscheid met andere ondernemingsvormen voorop stellen: ‘een persoon - een stem’. Onder meer daarom heeft de in 1955 opgerichte Nationale Raad voor de Coöperatie, die het coöperatief ondernemen in ons land wil promoten en stimuleren, bij KB van 8 januari 1962, ‘democratische besluitvorming’, omschreven als ‘een persoon - een stem, of beperking van het stemrecht van de leden op de algemene vergadering tot 10% van de aanwezige stemmen’ als een van de criteria geformuleerd voor de erkenning van en de toekenning van fiscale en sociale voordelen aan die coöperaties die de coöperatieve manier van ondernemen willen realiseren.⁹

Ook biedt ons rechtssysteem, in tegenstelling tot dat van Italië en Québec of Frankrijk bijvoorbeeld, geen specifiek kader voor zogenaamde multistakeholder coöperaties. Dit zijn samenwerkingsverbanden tussen meerdere types van leden (bijvoorbeeld consumenten en werknemers, of producenten en werknemers). Coöperaties in België zijn traditioneel van het single stakeholder type. Internationale ontwikkelingen wijzen echter op een beweging naar multistakeholder modellen, zeker in het geval ze bedoeld zijn als sociale coöperaties (bv. in sectoren als kinderopvang, zorg, educatie en vorming, armoedebestrijding, ...) (Gijssels, 2013, 2012, 2011; Gijssels, Coates & Deneff, 2011).

De facto zijn er in ons land niet alleen coöperatieve vennootschappen, maar ook vzw's en andere vennootschappen die eigenlijk volgens de coöperatieve principes werken en in het licht van de

⁹ In het KB van 8 januari 1962 werden deze principes als voorwaarden voor erkenning door de NRC vastgelegd:

- 1) vrijwillige toetreding;
- 2) gelijk stemrecht voor de leden of beperking van stemrecht op de algemene vergadering;
- 3) de aanstelling van bestuurders door de algemene vergadering;
- 4) matiging van het dividend dat mag worden uitgekeerd (maximum 6%) en;
- 5) uitkering van een ristorno aan de leden.

Hetzelfde KB bepaalt dat erkende coöperaties in België een specifiek statuut genieten in vergelijking met het gemene recht. Ze worden met name vrijgesteld van de toepassing van de financiële reglementering betreffende het openbaar beroep op het spaarwezen waardoor ze op een vrij eenvoudige manier kapitaal kunnen ophalen bij het grote publiek. Het dividend dat ze uitkeren op de deelbewijzen is, voor een matig bedrag, vrijgesteld van belastingen voor de erkende coöperatie zowel als voor de vennoot (sinds 1962 bedraagt dit 6%). Voor bestuurders die hun voornaamste activiteit wijden aan het dagelijks beheer of de dagelijkse leiding van een erkende coöperatie, is het sociaal statuut van werknemers van toepassing.

internationale coöperatieve beweging als coöperaties zouden worden gezien. Omgekeerd zijn er in ons land ook veel coöperatieve vennootschappen die de coöperatieve principes niet volgen omdat ze niet kennen of omdat ze veeleer om opportunistische of pragmatische redenen voor een coöperatieve vennootschap gekozen hebben en niet omdat ze coöperatief willen ondernemen (Van Opstal & Gijselinckx, 2008). Van Opstal (2013) telde eind 2010 26 626 coöperatieve vennootschappen in België, waarvan er slechts 505 een erkenning aangevraagd en verkregen hebben voor de Nationale Raad voor de Coöperatie.

In het najaar van 2013 zullen lessen gepresenteerd worden uit de pilootprojecten coöperatief ondernemen (cf. infra). Een aantal daarvan zullen ongetwijfeld tot oprichting van een coöperatieve vennootschap geleid hebben. Een heel aantal andere zullen coöperatief ondernemen op een andere manier vorm geven.

2.4.7.4 De Vlaamse overheid stimuleert coöperatief ondernemen als antwoord op maatschappelijke uitdagingen

In het kader van de ondersteuning van de zoektocht naar coöperatieve antwoorden op maatschappelijke uitdagingen, schreef de Vlaamse minister voor Sociale Economie, mevrouw Freya Vandenbossche, een onderzoek uit dat zicht moest bieden op dergelijke antwoorden in binnen- en buitenland en beleidsaanbevelingen moest formuleren ter ondersteuning van een faciliterend beleid voor coöperatief ondernemen in de sectoren van kinderopvang, zorg, wonen, kunst en cultuur, energie, mobiliteit en duurzame consumptie en productie. Dit onderzoek werd uitgevoerd door HIVA-KU Leuven in samenwerking met de UALS en resulteerde in de publicatie 'Coöperatieve antwoorden op maatschappelijke uitdagingen' (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011). Vervolgens werd een communicatiestrategie opgezet ter bekendmaking van het coöperatief ondernemen (zo werd de website www.cooperatiefvlaanderen.be gelanceerd en werden ondertussen twee coöperatieve events georganiseerd. Tevens werden oproepen voor pilootprojecten coöperatief ondernemen gelanceerd: een eerste door het Vlaams Subsidieagentschap Werk & Sociale Economie (VSA-WSE), een tweede en een derde in het kader van het Europees Sociaal Fonds (ESF). De eerste oproep resulteerde in de ondersteuning van 16 pilootprojecten, de tweede en derde in de ondersteuning van een 25-tal ESF-projecten. De projecten van deze laatste twee ronden zijn momenteel nog lopende. Eén van deze projecten is de haalbaarheidsstudie voor een coöperatieve kinderopvang met leerwerknemers in Mechelen, in het kader waarvan deze omgevingsanalyse past.

Belangrijk in het kader van deze projectoproepen is dat coöperatief ondernemen als manier van ondernemen wordt ondersteund, waarbij dit de rechtsvorm van een coöperatieve vennootschap kan, maar niet hoeft aan te nemen. Wat telt zijn de principes en hoe die vorm gegeven en in de praktijk gebracht worden. De momenteel nog door de Sociale School Heverlee in uitvoering zijnde analyse van de blauwdrukken van de pilootprojecten (voorzien te verschijnen eind 2013) zal uitwijzen hoe ze de coöperatieve principes inhoudelijk en organisatorisch vorm geven.

3 | Demografische en socio-economische evoluties in Mechelen

In dit hoofdstuk schetsen we een aantal kerncijfers met betrekking tot de demografische en sociaal-economische situatie en prognoses in de stad Mechelen. Deze contextuele factoren zijn belangrijke determinanten van een stijgende vraag naar kinderopvang voor baby's en peuters in de stad Mechelen, maar ook van ongelijke participatie hieraan.

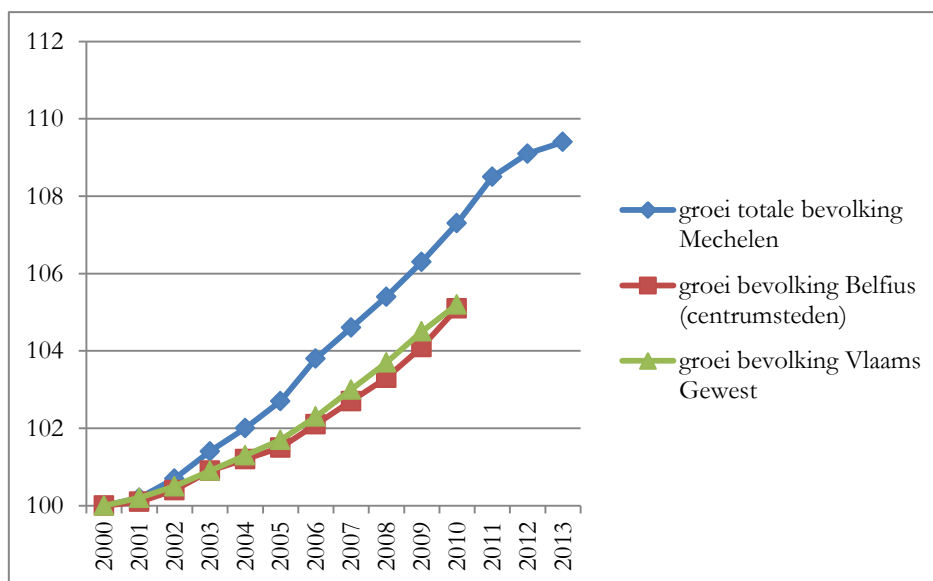
3.1 Bevolkingscijfers

3.1.1 Bevolkingsgroei

De bevolkingscijfers van de stad Mechelen¹⁰ geven aan dat Mechelen op 1 januari 2013 82 499 inwoners telde (ingeschreven met de Belgische nationaliteit in het bevolkingsregister en met een andere nationaliteit in het vreemdelingenregister, exclusief de personen met een andere nationaliteit in het wachtregister). In Mechelen en Walem wonen 68 309 mensen, in Muizen 5 170, in Hombeek en Leest tezamen 6 840 en in Heffen 2 169.

De Mechelse bevolking is gedurende het jongste decennium sterker aangegroeid dan deze van de andere centrumsteden in Vlaanderen en dan de totale bevolking van het Vlaamse Gewest (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Bevolkingsgroei 2000-2010 Mechelen – Centrumsteden – Vlaanderen

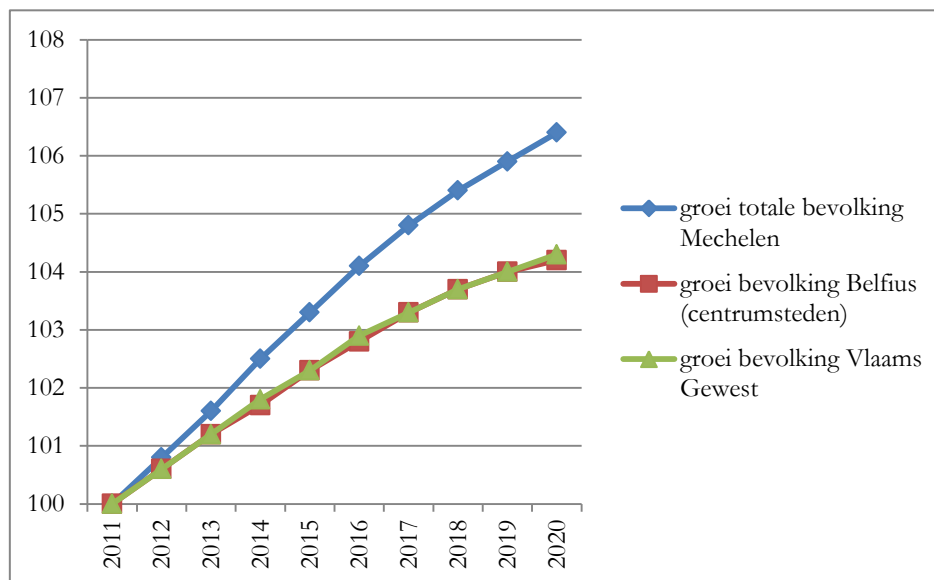

Bron ADSEI/SVR, Dienst Bevolking Stad Mechelen/eigen bewerking

¹⁰ <http://www.mechelen.be/1609/collections/1147/bevolkingscijfers.html>.

De projecties door de Studiedienst van de Vlaamse Regering tonen aan dat deze sterkere bevolkingsgroei in Mechelen in vergelijking met andere Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest stand houdt. Men verwacht dat tegen 2020 86 674 mensen in Mechelen geregistreerd zullen zijn in bevolkings- en vreemdelingenregister samen (figuur 3.2). De actuele bevolkingscijfers voor 2011-2013 zoals we die in figuur 3.1 presenteerden geven aan dat dit een onderschatting is.

Figuur 3.2 Bevolkingsgroei prognoses Mechelen – Centrumsteden – Vlaanderen

Bron ADSEI, bewerking SVR

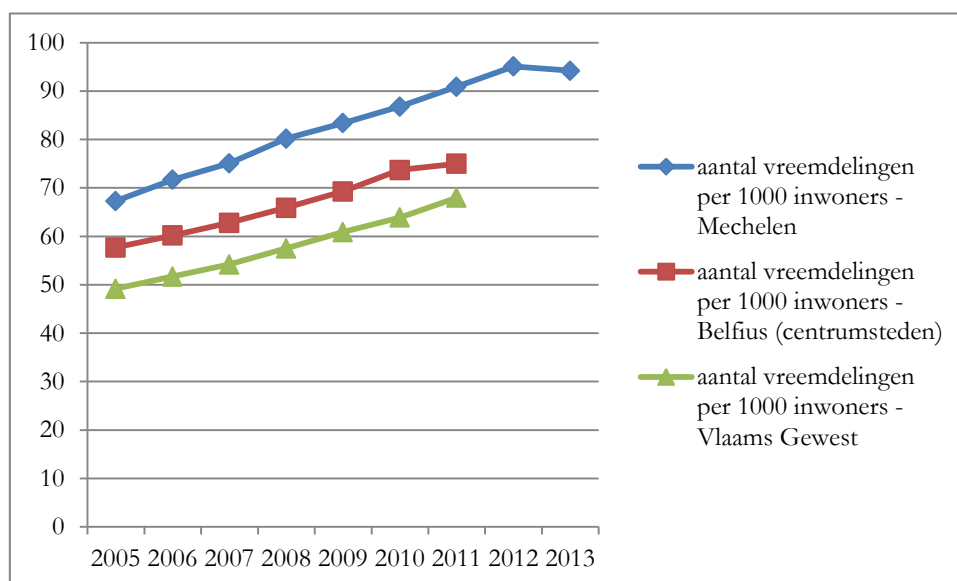
3.1.2 Aantal vreemdelingen

Anno 2011 is 9,2% van de bevolking in Mechelen van vreemde afkomst (7 517).¹¹ Het aantal vreemdelingen ligt hiermee hoger dan in de andere Vlaamse centrumsteden (7,5% in de 13 centrumsteden samen) en het geheel van het Vlaamse Gewest (6,8%). De stijgende trend is voor alle drie wel gelijkaardig (figuur 3.3).

Volgens de lokale inburgerings- en Integratiemonitor wordt de top-5 van de nationaliteiten gevormd door Marokko (2 440), Nederland (925), Armenië (602), Spanje (401) en Duitsland (171). Het gaat om evenveel mannen als vrouwen en de overgrote meerderheid is tussen 25 en 49 jaar (3 720).

¹¹ Huidige nationaliteit=niet-Belgische nationaliteit. Bronnen: <http://www.mechelen.be/1609/collections/1147/bevolkingscijfers.html> en Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor 2012.

Figuur 3.3 Aantal vreemdelingen per 1 000 inwoners in Mechelen – Centrumsteden – Vlaanderen

Bron ADSEI/SVR, Dienst Bevolking Stad Mechelen/eigen bewerking

Er zijn evenwel veel meer mensen met een vreemde herkomst in Mechelen dan dat er personen met een niet-Belgische nationaliteit in Mechelen zijn. Het aantal en aandeel personen van vreemde herkomst (dit wil zeggen die als huidige of vorige nationaliteit niet de Belgische nationaliteit hebben) bedraagt 20 623. Dit is 25,2% van de totale Mechelse bevolking. Ter vergelijking: in de 13 Vlaamse centrumsteden samen bedraagt dit aandeel 17,7% en in het gehele Vlaamse Gewest ligt het op 14,6%. Van de personen van vreemde herkomst in Mechelen is de meerderheid afkomstig uit Marokko (9 914), gevolgd door Turkije (1 831), voormalige USSR (1 485) en Nederland (1 100). De overgrote meerderheid is tussen 25 en 49 jaar (8 108), maar in totaal zijn er ook veel kinderen en jongeren: 7 298 kinderen tussen 0 en 17 jaar waarvan 2 942 jonger dan 5 jaar.¹²

Het positieve migratiesaldo voor Mechelen is volledig voor rekening van buitenlandse inwijkingen. Het buitenlandse migratiesaldo gaat sinds 2001 pijlsnel de hoogte in: van minder dan +400 in 2001 tot +652 in 2011.¹³

Het aantal meerderjarige nieuwkomers die aan een inburgeringstraject begonnen in 2011 bedraagt 574. In de 13 Vlaamse centrumsteden ligt dit gemiddelde hoger: op 625. Er is een aanzienlijke stijging merkbaar van nieuwkomers tussen 2009 en 2010, maar in tegenstelling tot de andere Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest waar de groei stabiliseert is er opnieuw een scherpe daling in Mechelen tussen 2010 en 2011, hoewel de ratio in 2011 nog steeds hoger ligt dan die van 2009. Mannen zijn licht in de meerderheid (54% van het aantal nieuwkomers is man). De overgrote meerderheid (566) is op actieve leeftijd (tussen 18 en 64 jaar). De meesten zijn gezinshereniger (33,6% van het totaal aantal nieuwkomers) of arbeidsmigrant (32,2%). In 2011 hebben zich de facto 407 mensen aangemeld bij een onthaalbureau en hebben er 364 een inburgeringscontract ondertekend. 235 hebben een inburgeringsattest gehaald.

Daarnaast telt Mechelen ook 21 tot 30 woonwagengezinnen, in vergelijking met gemiddeld 11 tot 20 in de 13 Vlaamse centrumsteden. Dit aantal is stabiel over de jaren (sinds 2003).¹⁴

¹² Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

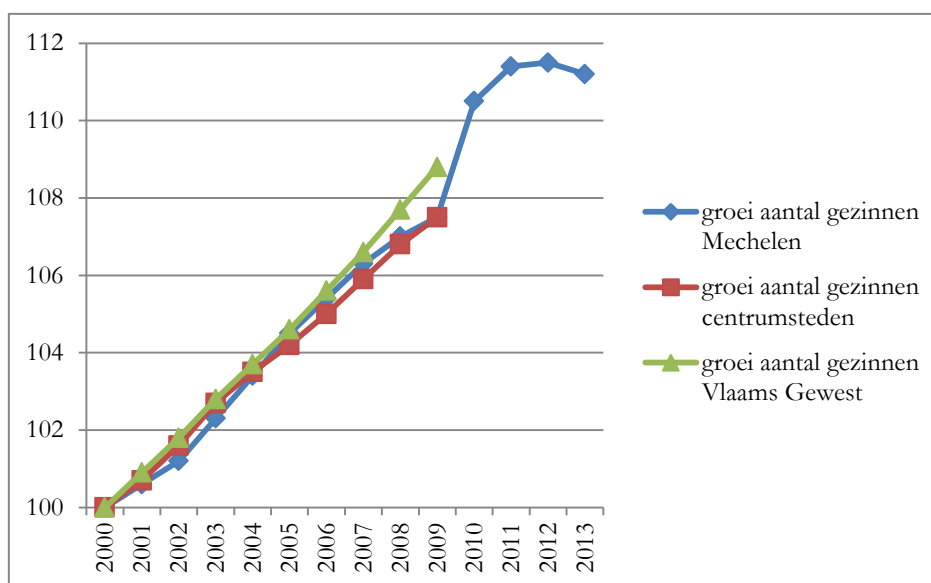
¹³ Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

¹⁴ Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

3.1.3 Aantal gezinnen

In totaal zijn er op 1 januari 2013 35 494 gezinnen geregistreerd. De evolutie is tot 2010 gelijkaardig aan deze in het geheel van het Vlaamse Gewest en de andere centrumsteden. Vanaf 2011 zien we een versnelde aangroei van het aantal gezinnen in Mechelen (figuur 3.4). Aangezien de cijfers voor Vlaanderen en de andere centrumsteden slechts beschikbaar zijn tot 2010 weten we niet of deze versnelde toename specifiek is voor Mechelen, dan wel een algemene trend is.

Figuur 3.4 Groei aantal gezinnen in Mechelen – Centrumsteden – Vlaanderen

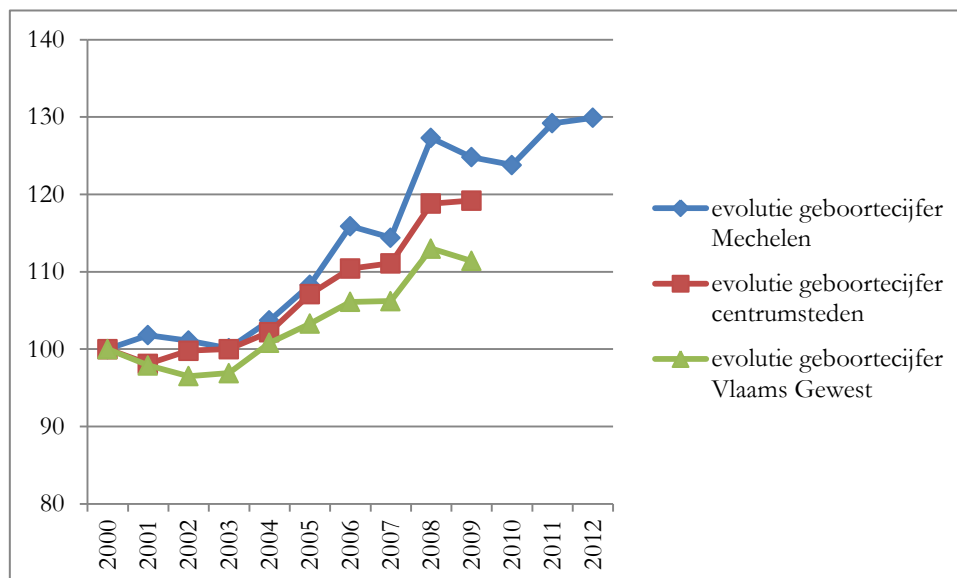

Bron ADSEI/SVR, Dienst Bevolking Stad Mechelen/eigen bewerking

3.1.4 Jonge kinderen

In 2012 werden er 1 205 kinderen geboren en ingeschreven bij de burgerlijke stand in Mechelen. Er stierven 808 mensen. Mechelen heeft sinds 2006 een hoger geboortecijfer dan het geheel van de Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest met een opvallend sterkere groei vanaf 2008 (figuur 3.5).

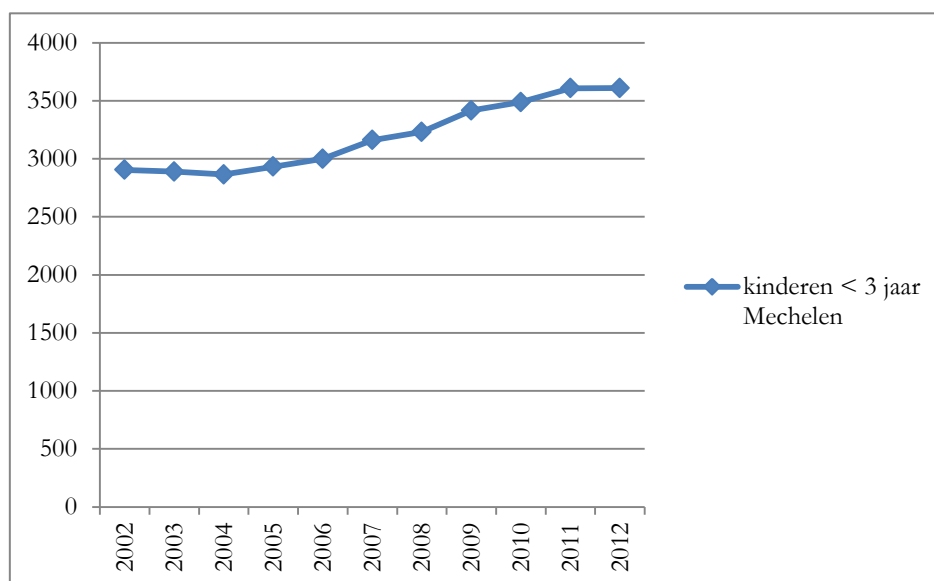
Figuur 3.5 Evolutie geboortecijfer Mechelen – Centrumsteden – Vlaanderen

Bron ADSEI/SVR, Dienst Bevolking Stad Mechelen/eigen bewerking

In lijn met het stijgende geboortecijfer, steeg ook het aantal kinderen jonger dan 3 jaar sterk in het afgelopen decennium: van 2 905 in 2002 naar 3 609 in 2012 (figuur 3.5), dit is een groeicijfer van 124,2.

Figuur 3.6 Evolutie aantal kinderen jonger dan 3 jaar, Mechelen

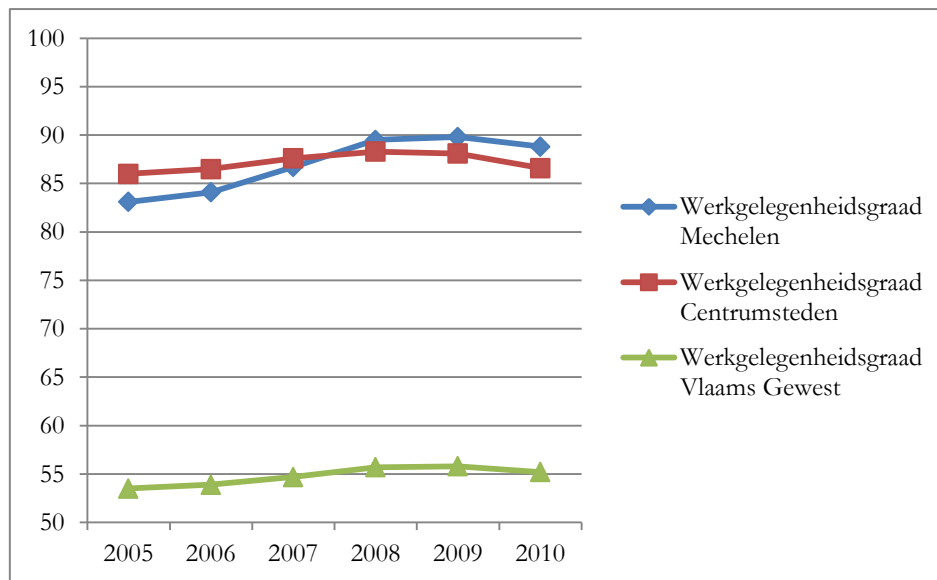
Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen

3.2 Sociaaleconomische context

3.2.1 Tewerkstelling

De Stadsmonitor toont aan dat de werkgelegenheidsgraad in Mechelen (dit wil zeggen het aandeel van de totale bezoldigde tewerkstelling in de bevolking tussen de leeftijd van 18 en 64 jaar) steeg van 83,1% in 2005 naar 88,8% in 2010 (Stadsmonitor 2011). Daar waar in de Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest als geheel een stagnering of zelfs lichte daling van de werkgelegenheidsgraad merkbaar is sinds het uitbreken van de financieel-economische crisis, is dit in Mechelen minder uitgesproken (figuur 3.7).

Figuur 3.7 Werkgelegenheidsgraad Mechelen – Centrumsteden – Vlaams Gewest

Bron Stadsmonitor 2011

Volgens de Vlaamse Arbeidsrekening ligt de werkzaamheidsgraad (d.i. het aandeel werkenden in de bevolking tussen 15 en 64 jaar, waarbij onder ‘werkenden’ verstaan wordt: iedereen die in een bepaalde referentieweek minstens één uur betaalde arbeid heeft verricht (cf. de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie)) in Mechelen in 2011 iets lager (65,4% versus 66,4%) dan in het Vlaamse Gewest en de werkloosheidsgraad iets hoger (8,7% versus 6,6%) (zie tabel 3.1).

De verdeling over de verschillende leeftijdscategorieën en geslachten toont aan dat vrouwen minder dan mannen beroepsactief zijn en geen werkloosheidsuitkering ontvangen wanneer ze niet uit werken gaan (d.w.z. dat ze niet werken en ook niet tot de categorie uitkeringsgerechtigde niet werkende werkzoekenden behoren). In de leeftijdscategorie van potentieel jonge ouders (tussen 25 en 45 jaar) gaat meer dan 90% van de mannen in Mechelen uit werken ten opzichte van meer dan 83% van de vrouwen. Werkende koppels en alleenstaande ouders met jonge kinderen moeten in belangrijke mate beroep kunnen doen op kinderopvang.

Het familiale netwerk voor opvang dunt daarenboven uit. Studies van Kind & Gezin tonen aan dat over de jaren heen ouders steeds minder beroep doen op informele opvang (onder meer door grootouders).¹⁵ Van de Mechelse medioren die potentieel in die periode hun eerste kleinkinderen krijgen (tussen 50 en 65 jaar) werkt 50% van de vrouwen en 64% van de mannen. Voeg daarbij ook

¹⁵ Kind & Gezin (2012), Het Kind in Vlaanderen 2012. Brussel: Kind & Gezin.

nog 6% niet-werkende werkzoekende mannen tussen 50 en 65 jaar en 4% niet-werkende werkzoekende vrouwen in deze leeftijdscategorie, dan betekent dat meer dan twee derde van de potentiële grootvaders en meer dan de helft van de potentiële jonge grootmoeders niet of minder beschikbaar is voor het opvangen van jonge kleinkinderen (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Werkende bevolking naar leeftijd en geslacht in Mechelen en het Vlaamse Gewest (2011)

Geslacht	Leeftijd	Werkend	Niet-werkend werkzoekend (nwwz.)	Niet-beroeps-actief	Totaal	Activiteitsgraad	Werkzaamheidsgraad	Werkloosheidsgraad
Man	15-17	67	36	1 267	1 371	7,5	4,9	34,7
	18-19	189	94	692	976	29,0	19,3	33,3
	20-24	1 245	321	889	2 455	63,8	50,7	20,5
	25-29	2 352	275	291	2 919	90,0	80,6	10,5
	30-34	2 632	221	198	3 051	93,5	86,3	7,7
	35-39	2 345	194	198	2 737	92,8	85,7	7,6
	40-44	2 456	195	207	2 858	92,8	85,9	7,4
	45-49	2 478	176	252	2 906	91,3	85,3	6,6
	50-54	2 322	237	253	2 813	91,0	82,6	9,3
	55-59	1 753	185	525	2 464	78,7	71,2	9,5
	60-64	619	10	1 433	2 063	30,5	30,0	1,6
Totaal man		18 459	1 945	6 205	26 609	76,7	69,4	9,5
Vrouw	15-17	63	15	1 241	1 320	6,0	4,8	19,5
	18-19	189	70	726	986	26,3	19,2	27,1
	20-24	1 298	235	1 045	2 578	59,5	50,4	15,3
	25-29	2 411	216	497	3 124	84,1	77,2	8,2
	30-34	2 326	172	461	2 959	84,4	78,6	6,9
	35-39	2 073	144	447	2 664	83,2	77,8	6,5
	40-44	2 104	125	431	2 660	83,8	79,1	5,6
	45-49	2 169	116	618	2 903	78,7	74,7	5,1
	50-54	1 892	156	666	2 714	75,5	69,7	7,6
	55-59	1 374	133	961	2 468	61,1	55,7	8,8
	60-64	411	4	1 738	2 153	19,3	19,1	0,9
Totaal vrouw		16 312	1 386	8 831	26 529	66,7	61,5	7,8
Totaal mannen en vrouwen Mechelen		34 770	3 331	15 036	53 138	71,7	65,4	8,7
Totaal mannen en vrouwen Vlaams Gewest		2 750 091	194 979	1 193 736	4 138 808	71,2	66,4	6,6

Bron Vlaamse Arbeidsrekening 2011, Steunpunt WSE

Vrouwen werken wel beduidend meer deeltijds dan mannen en zowel bij mannen als bij vrouwen stijgt het aantal deeltijds werkenden met de leeftijd, in Mechelen zowel als in het Vlaams Gewest. Maar het aandeel deeltijds werkenden ligt in Mechelen iets lager dan in het Vlaams Gewest (tabel 3.2).

Tabel 3.2 Deeltijds werkenden naar leeftijd en geslacht in Mechelen en het Vlaamse Gewest (2011)

		Leeftijd	Deeltijds werkenden	Totaal aantal	% deeltijds werkenden
Mechelen	Mannen	15-24	316	1 395	22,7%
		25-49	1 113	10 629	10,5%
		50-64	806	3 720	21,7%
	Totaal mannen		2 245	15 745	14,3%
	Vrouwen	15-24	706	1 489	47,7%
		25-49	4 496	10 079	44,6%
		50-64	1 882	3 073	61,2%
	Totaal vrouwen		7 084	14 642	48,4%
	Totaal mannen en vrouwen		9 329	30 387	30,7%
Vlaams Gewest	Mannen	15-24	21 134	115 463	18%
		25-49	73 654	776 515	9,5%
		50-64	69 056	303 883	22,7%
	Totaal mannen		163 844	1 195 861	13,7%
	Vrouwen	15-24	49 068	107 055	45,8%
		25-49	383 766	750 720	51,1%
		50-64	157 031	240 445	65,3%
	Totaal vrouwen		589 865	1 098 220	53,7%
	Totaal mannen en vrouwen		753 709	2 294 081	32,9%

Bron Vlaamse Arbeidsrekening 2011, Steunpunt WSE, eigen bewerking

De tewerkstelling van inwoners met een niet-Belgische nationaliteit stijgt sterker dan hun aangroei in de bevolking, in alle centrumsteden, ook in Mechelen, zo blijkt uit de cijfers die in de Stadsmonitor 2011 worden gepresenteerd (tabel 3.3). Het verschil tussen de groei van het aantal niet-Belgen die werken versus de groei van het aantal niet-Belgen in de bevolking geeft de mate aan waarin personen met een andere dan de Belgische nationaliteit hetzij via een zelfstandige activiteit hetzij via een betaalde job aan het werk zijn (Stadsmonitor 2011).

Tabel 3.3 Tewerkstelling niet-Belgen in Mechelen, Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest

	2003-2004			2006-2007		
	Werkende niet-Belgen jaar-op-groei in %	Bevolking niet-Belgen jaar-op-groei in %	Vershil groei in procent-punten	Werkende niet-Belgen jaar-op-groei in %	Bevolking niet-Belgen jaar-op-groei in %	Vershil groei in procent-punten
Mechelen	5,5	2,1	3,3	11,4	6,5	5,0
Vlaamse centrumsteden	3,2	1,7	1,6	11,9	7,1	4,8
Vlaams Gewest	2,8	2,3	0,6	9,6	5,4	4,2

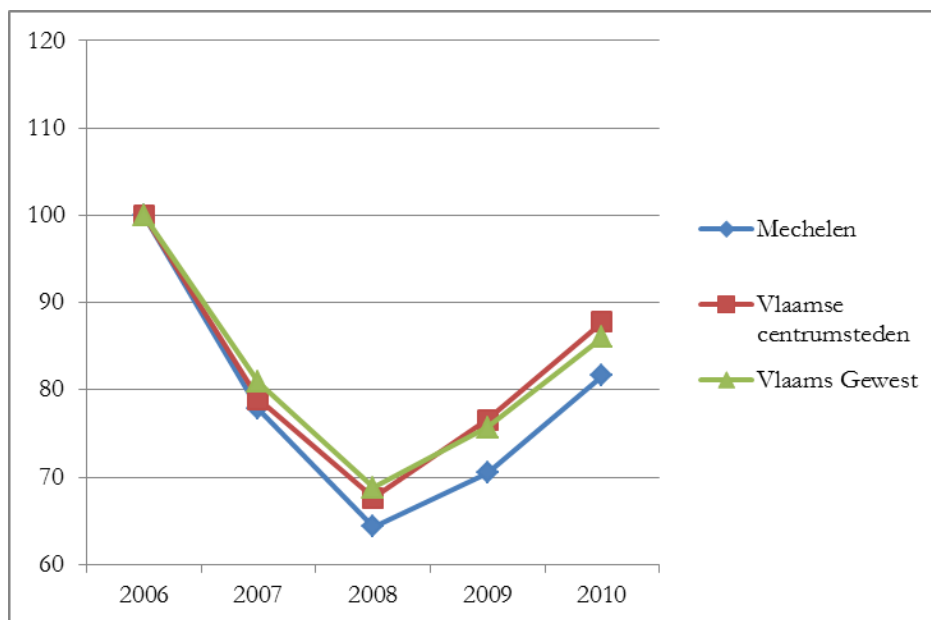
Bron Vlaamse Arbeidsrekening 2011, Steunpunt WSE, eigen bewerking

3.2.2 Niet-werkende werkzoekenden

Het aandeel langdurig niet-werkende werkzoekenden (langer dan 1 jaar) vertoont een dalende trend in Mechelen tussen 2006 en 2008 om daarna, onder invloed van de crisis, weer licht te stijgen maar

nog steeds (in 2010) sterk onder het niveau van 2006 uit te komen en beneden het gemiddelde van de centrumsteden en het Vlaamse gewest te blijven (figuur 3.8). In 2006 (het referentiejaar in de figuur) waren er 1 837 langdurig niet werkende werkzoekenden in Mechelen, in 2010 waren dat er 1 499.

Figuur 3.8 Evolutie langdurig niet werkende werkzoekenden (>1 jaar) in Mechelen, de Vlaamse centrumsteden en het Vlaams Gewest

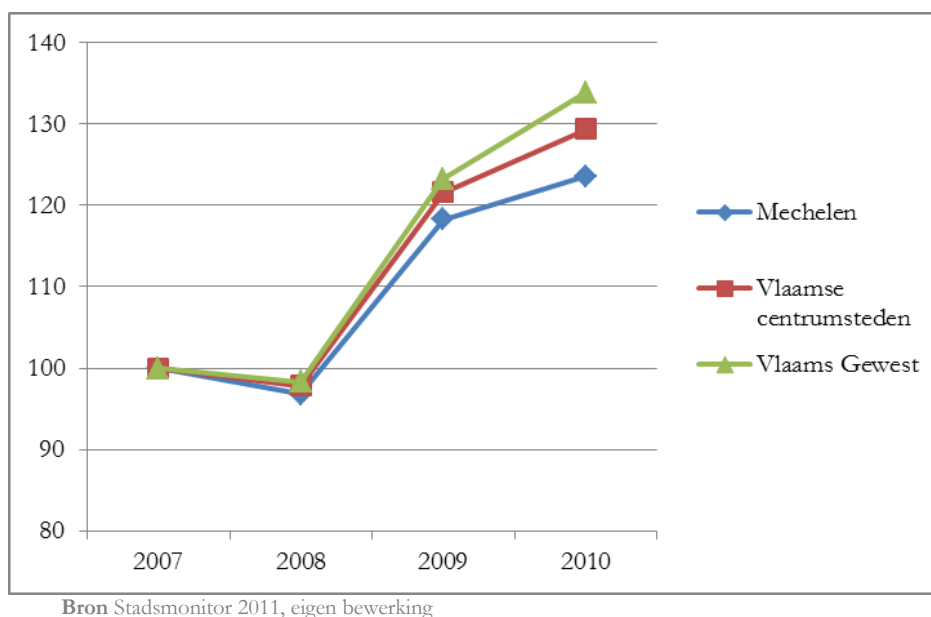
Bron Stadsmonitor 2011, eigen bewerking

Het aandeel niet werkende werkzoekenden onder personen van vreemde afkomst (= mensen met een huidige of vorige nationaliteit van buiten de EU27 of EVA-landen) vertoont, onder invloed van de financieel-economische crisis, een stijgende trend tussen 2007 en 2010. Samen met Antwerpen en Genk kent Mechelen in 2010 het hoogste aandeel niet werkende werkzoekenden van vreemde afkomst onder het geheel van werkzoekenden in de stad (46% in Mechelen in vergelijking met 48% in Antwerpen en 39% in Genk). Het jaargemiddelde in Mechelen bedroeg 1 616 in 2010, een aanzienlijke stijging ten opzichte van 2007 (1 307) die in lijn ligt met de stijging in het geheel van de Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest (Stadsmonitor 2011).

De Inburgerings- en Integratiemonitor voor Mechelen (2012) toont aan dat anno 2011 het aantal niet werkende werkzoekenden van vreemde afkomst (huidige en vorige nationaliteit niet-Belg) 1 752 bedraagt. Dit betekent dus een verdere stijging ten opzichte van 2010.¹⁶

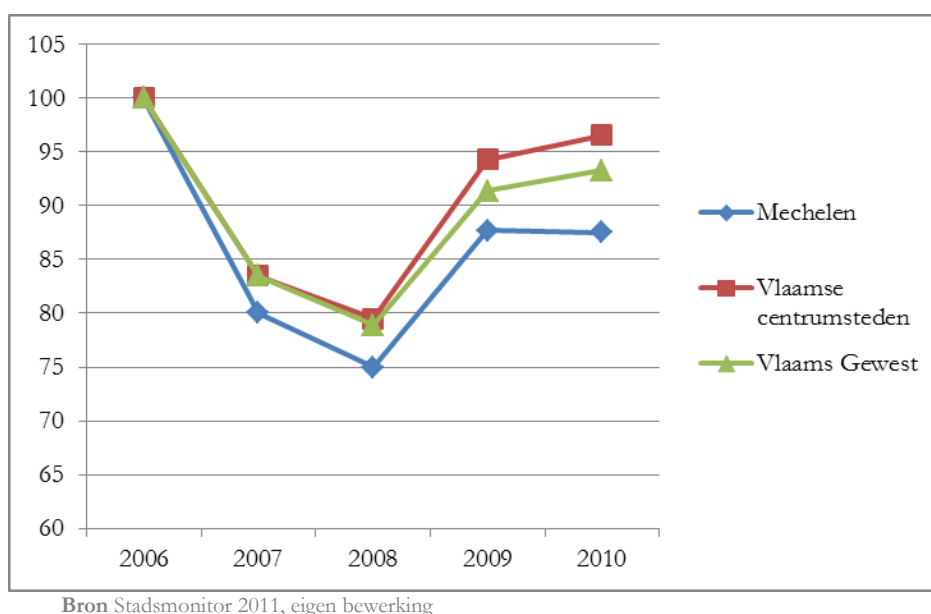
¹⁶ Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

Figuur 3.9 Evolutie niet-werkende werkzoekenden van vreemde afkomst (huidige en vorige nationaliteit niet-Belg) in Mechelen, Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest

Het aandeel laaggeschoolden onder de niet-werkende werkzoekenden (dit wil zeggen mensen die geen diploma of getuigschrift van secundair onderwijs behaalden) bedraagt in 2010 51% in Mechelen. Dit is gelijk aan het jaargemiddelde van de 13 Vlaamse centrumsteden en ligt iets hoger dan dat van het Vlaamse Gewest dat 49% bedraagt. In 2010 waren er 1 816 laaggeschoolden langdurig niet werkend werkzoekend in Mechelen. Dit is een daling ten opzichte van 2006 (toen waren er 2 076). De daling was uitgesproken tot 2008 waarna het aantal niet-werkende werkzoekende laaggeschoolden opnieuw steeg onder invloed van de financieel-economische crisis. Echter, deze stijging is voor Mechelen minder scherp dan deze in het geheel van het Vlaamse Gewest en het geheel van de Vlaamse centrumsteden (Stadsmonitor, 2011).

Figuur 3.10 Evolutie laaggeschoolde (geen diploma of getuigschrift secundair onderwijs) niet-werkende werkzoekenden in Mechelen, de Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest

53% van de langdurig niet werkende werkzoekenden in Mechelen is van buitenlandse afkomst. 58,8% van de laaggeschoolde niet werkende werkzoekenden is van vreemde afkomst. 34,6% van de jobloze schoolverlaters is van buitenlandse herkomst.¹⁷

3.2.3 Activering

Volgens de Inburgerings- en Integratiemonitor zijn er per jaar gemiddeld 905 leefloontrekkers in Mechelen. 56% onder hen heeft een andere dan de Belgische nationaliteit.¹⁸

Via de boordtabellen van de sociale dienst van het OCMW Mechelen beschikken we over meer recente gegevens over het aantal cliënten in activering. In december 2010 telde het OCMW 996 mensen in begeleiding, in december 2011 waren dit er 896 en in december 2012 nog 795.¹⁹ Over de verschillende jaren heen is zo'n 83% is van vreemde afkomst. Het aandeel eenoudergezinnen schommelt over de jaren tussen 15% (2009) en 18% (2011). Het aandeel vrijgestelden en het aandeel dat onder begeleiding in een activeringstraject zit, blijft constant over de jaren: 19% van deze hulpvragers is om verschillende redenen vrijgesteld van activering en 31% is in begeleiding bij het team activering.

Het aandeel eigen traject (in één of andere vorm van activering, zonder ondersteuning van de trajectbegeleiders van het team activering, o.a. volgen opleiding, volgen basis Nederlandse les, werken deeltijds of zoeken zelf werk) is gestegen doorheen de jaren, respectievelijk van 41,44% in 2010 naar 48% in 2012.

- voor december 2012 zijn de cijfers als volgt: 245 cliënten in begeleiding bij het team activering waarvan 155 leerwerknemers (Artikel 60 §7, activa, sine). Van het aantal cliënten in een eigen traject zijn er 25 aan het werk (voornamelijk deeltijds en of in PWA, dienstencheques, sine, wep+);
- in december 2011 waren 278 cliënten in begeleiding bij het team activering waarvan 179 leerwerknemers (Artikel 60 en activa). Van het aantal cliënten in een eigen traject zijn er 41 aan het werk (voornamelijk deeltijds en of in PWA, dienstencheques, sine, wep+);
- in december 2010 waren er 315 cliënten in begeleiding bij het team activering waarvan 135 leerwerknemers (Artikel 60 en activa). Van het aantal cliënten in een eigen traject zijn er 40 aan het werk (voornamelijk deeltijds en of in PWA, dienstencheques, sine, wep+).

3.3 Kinderen jonger dan 3 jaar in Mechelen

3.3.1 Kinderen jonger dan 3 jaar – algemeen

Het 'Gemeentelijke Kindrapport' van Kind & Gezin (2009) dat betrekking heeft op kinderen geboren tussen 2007 en 2009 in Mechelen en deelgemeenten, geeft aan dat in die periode in Mechelen en deelgemeenten kinderen van 30 verschillende nationaliteiten geboren zijn. Het grootste aantal verschillende nationaliteiten (29) is te vinden in Mechelen (2 800). In Muizen is er sprake van 3 verschillende nationaliteiten, in Hombeek van 2. De meeste kinderen die geboren worden met een vreemde nationaliteit hebben een nationaliteit van een van de Maghreb-landen + Turkije (Mechelen en Muizen). In Hombeek gaat het om kinderen met een nationaliteit van een land uit het voormalige Oostblok.

¹⁷ Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

¹⁸ Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

¹⁹ Het OCMW heeft geen verklaring voor deze evolutie. Men beschikt over te weinig cijfermateriaal of registratiegegevens om conclusies te trekken.

Dezelfde analyse door Kind & Gezin (2009) geeft aan dat 40% van de tussen 2007 en 2008 in Mechelen en deelgemeenten geboren kinderen een moeder heeft die bij haar eigen geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dit aandeel is het hoogst in Mechelen (43,9%) en Muizen (22,6%). De meerderheid van de moeders die bij haar eigen geboorte niet-Belgisch was, had een nationaliteit uit een van de Maghreb-landen (voornamelijk Marokkaans) of Turkije.

36,8% van deze kinderen is volgens hetzelfde rapport van Kind & Gezin (2009) geboren in een gezin waarin de thuistaal niet het Nederlands is. 17,5% van de gezinnen waarin deze kinderen geboren wordt spreekt een andere taal dan Nederlands, Engels, Frans of Duits en heeft ook geen kennis van een van deze talen. Met 19,5% is deze groep het grootst in Mechelen (2800), gevolgd door Heffen (14,3%), Muizen (8,1%) en Walem (8,3%).

Nog volgens hetzelfde rapport van Kind & Gezin (2009) heeft 8,6% van de moeders van deze kinderen geen diploma lager onderwijs en heeft 8,2% geen diploma lager secundair onderwijs. Dit betekent dat 16,8% van de moeders van deze kinderen (allen jonger dan 44 jaar en voornamelijk tussen 20 en 40 jaar) laag opgeleid zijn. De meeste laaggeschoolde moeders zijn te vinden in Mechelen (2800) waar het over 18,3% van de moeders gaat, gevolgd door Muizen (11,3%), Walem (8,3%) en Heffen (7,1%). Daarnaast is van 12,7% het opleidingsniveau onbekend.

3.3.2 Kinderen jonger dan 3 jaar - kansarmoede

Een studie van de Dienst Welzijn en Gezondheid van de Provincie Antwerpen (2013) over Kinderen in Armoede²⁰ toont aan dat in Mechelen 4 426 kinderen tussen 0 en 19 jaar (22,5%) in een gezin leeft dat moet rondkomen met een inkomen onder de grens voor een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering. In Vlaanderen is dit percentage ongeveer de helft van het Mechelse: 10,8%.

De Vlaamse Armoedemonitor (Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2013)²¹ toont aan dat het armoederisico voor kinderen groter is in eenoudergezinnen en in gezinnen waar niemand werkt of waar slechts beperkt wordt gewerkt, alsook in gezinnen waarvan minstens één ouder een nationaliteit van buiten de EU heeft.

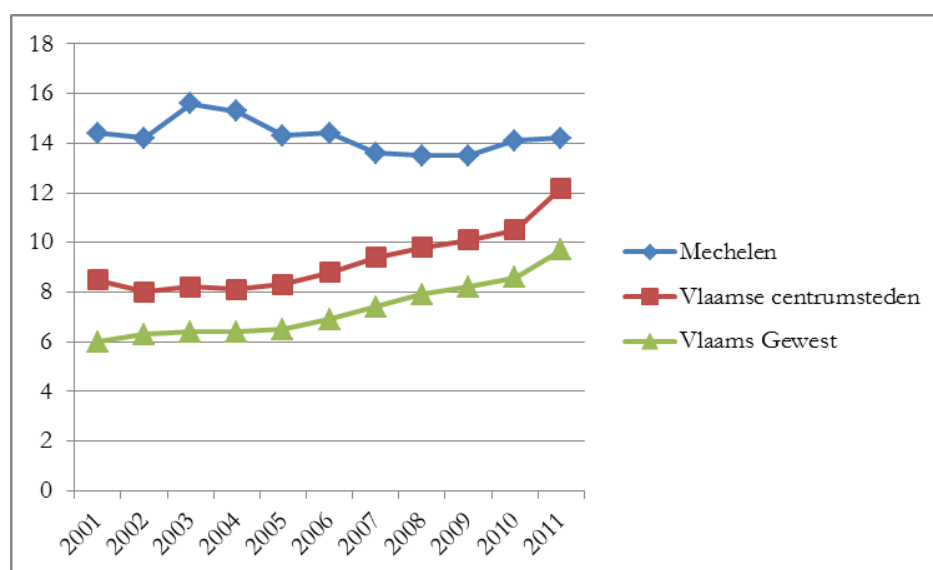
De kansarmoede-index van Kind & Gezin geeft aan dat in 2011 14,2% van de geboorten in Mechelen plaats vonden in een kansarm gezin, tegenover 9,7% in Vlaanderen. Dit wil zeggen dat 14,2% van de in Mechelen geboren kinderen werden geboren in een gezin dat zwak scoort op minstens drie indicatoren uit de volgende reeks: opleiding en arbeidssituatie van de ouders, huisvesting, maandinkomen en gezondheidssituatie van het gezin. Deze kansarmoede indicator is volgens Kind & Gezin gedurende de jongste jaren sterk toegenomen in Vlaanderen (in 2001 bedroeg hij 6,1). In Mechelen vertoont de evolutie schommelingen in positieve zowel als negatieve zin. In 2001 bedroeg de kinderarmoede-index 14,4%. Na een eerste stijging (boven de 15%) in de jaren 2003 en 2004 dook de index in 2007 naar 13,6% en naar 13,5% in 2008 en 2009. Daarna steeg hij echter opnieuw naar 14,1% in 2010 en 14,2% in 2012. In het geheel van de Vlaamse centrumsteden vertoont de evolutie, net als in Vlaanderen als geheel, een veeleer constantere stijging (van 8,5% in 2001 naar 12,2%) met vooral uitgesproken stijgingen van kinderarmoede in Genk (+13,6%) en Leuven (+9,6%).²²

20 http://www.provant.be/welzijn/sociale_wijzer/sociale_planning/thematische_studies/index.jsp.

21 <http://www.4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/monitoren/2013-04-16-armoedemonitor2013.pdf>.

22 <http://aps.vlaanderen.be/lokaal/pdf/gemeente-2013/Mechelen.pdf>.

Figuur 3.11 Evolutie kinderarmoede-index (index Kind & Gezin) in Mechelen, de Vlaamse centrumsteden en het Vlaamse Gewest

Bron Gemeentelijke Profielschets Mechelen, eigen bewerking

Kind & Gezin beschrijft kansarmoede als:

“een toestand waarbij mensen beknut worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggevaarde goederen, zoals onderwijs, arbeid, huisvesting. Het gaat hierbij niet om een eenmalig feit, maar om een duurzame toestand die zich voordoet op verschillende terreinen, zowel materiële als immateriële.”

Concreet gehanteerde criteria om kansarmoede van een gezin te bepalen zijn: het maandinkomen van het gezin, de arbeidssituatie van de ouders, de opleiding van de ouders, de huisvesting, de ontwikkeling van de kinderen en de gezondheid.

De hoogste graden van kansarmoede bij jonge kinderen zijn te vinden in Mechelen (2 800), gevolgd door Muizen en Walem. Hier zijn ook de kinderen wiens gezin multiple kansarmoede-indicatoren scoort. In Hombeek zijn er slechts een beperkt aantal kinderen geboren tussen 2007 en 2009 in een kansarm gezin, in Leest geen (tabel 3.4).

Tabel 3.4 Kinderen geboren in kansarme gezinnen in Mechelen en deelgemeenten (geboortejaren 2007, 2008, 2009)

Deelgemeente	Kansarmoede (in %)		Aantal criteria bij kansarmoede over de geboortejaren 2007, 2008, 2009 (in %)				
	Kansarm	Niet-Kansarm	2	3	4	5	6
Heffen	3,2	96,8	-	50,0	50,0	-	-
Hombeek	0,8	99,2	100,0	-	-	-	-
Leest	-	100,0	-	-	-	-	-
Mechelen	14,4	85,6	4,6	57,9	29,4	6,0	2,1
Muizen	8,2	91,8	6,3	43,8	25,0	6,3	18,8
Walem	4,1	95,9	-	66,7	-	33,3	-
Mechelen totaal	12,9	87,1	4,8	57,3	29,1	6,2	2,6

Bron Kind & Gezin (2009)

De kansarmoede indicatoren bij deze gezinnen zijn (Kind & Gezin, 2009):

- 81,9% laag gezinsinkomen;
- 78,9% ouders zonder werk;
- 84,8% lage opleidingsgraad (*of buitenlands diploma dat hier niet erkend is*);
- 42,3% slechte huisvesting;
- 36,1% lage ontwikkeling van het kind;
- 20,5% slechte gezondheidstoestand van het kind.

De meerderheid van de in kansarme gezinnen geboren kinderen hebben een moeder met een vreemde herkomst (huidige of vroegere nationaliteit niet-Belg). De meerderheid van deze moeders is afkomstig uit de Maghreb-landen en Turkije (59,3% van de in kansarme gezinnen geboren baby's).²³

Cijfers van het OCMW Mechelen tonen aan dat er in de tweede helft van 2012 86 kinderen tussen 0 en 3 jaar waren wiens ouders in trajectbegeleiding zijn bij het OCMW. 8 begeleide ouders zijn Belg, de anderen zijn van vreemde afkomst. 35 ouders zijn alleenstaand. 38 volgen een opleiding of Nederlandse les, 8 werken (zonder trajectbegeleiding door het OCMW) en 57 zijn in begeleiding bij Team Activering.

---

²³ Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor Mechelen (2012).

Tabel 3.5 Kinderen 0-3 jaar van steungerechtigden in activeringstraject (OCMW, Mechelen)

Activeringstrajecten tussen 1/7 en 31/12/2012 – ouders van kinderen 0-3 jaar 86 unieke kinderen				
Traject	Leeftijd ouder	Gezinssituatie	Afkomst	Aantal kinderen
Eigen traject – werkzoekend	Jonger dan 25	Alleenstaande	Niet-Belg	1
		Koppel	Niet-Belg	1
	Tussen 25 en 35	Koppel	Niet-Belg	1
		Alleenstaande	Belg	2
Eigen traject - opleiding	Jonger dan 25	Koppel	Niet ingevuld	1
		Alleenstaande	Niet-Belg	1
	Tussen 35 en 45	Alleenstaande	Niet-Belg	1
		Koppel	Niet-Belg	3
Eigen traject – Nederlandse les	Tussen 25 en 35	Alleenstaande	Niet-Belg	2
		Koppel	Niet-Belg	17
	Tussen 35 en 45	Koppel	Niet ingevuld	2
		Koppel	Niet-Belg	11
Eigen traject – werkt	Tussen 25 en 35	Alleenstaande	Niet-Belg	1
		Koppel	Niet-Belg	2
	Tussen 35 en 45	Alleenstaande	Niet-Belg	1
		Koppel	Niet-Belg	4
Traject team activering	Jonger dan 25	Alleenstaande	Niet-Belg	3
		Koppel	Niet-Belg	2
	Tussen 25 en 35	Alleenstaande	Niet-Belg	12
		Koppel	Niet-Belg	7
		Alleenstaande	Belg	2
		Koppel	Belg	2
	Tussen 35 en 45	Alleenstaande	Niet-Belg	8
		Koppel	Niet-Belg	15
		Alleenstaande	Belg	2
	Tussen 45 en 55	Koppel	Niet-Belg	4

Bron OCMW Mechelen, eigen bewerking

Van de kinderen met ouders in een Artikel 60-statuuat beschikt het OCMW Mechelen over volgende informatie. Het betreft 34 unieke kinderen in 2010 en 49 unieke kinderen in 2011 en 2012. In 2013 gaat het om 8 kinderen jonger dan 3 van Belgische ouders. 41 kinderen zijn dus van niet-Belgische afkomst. 14 onder hen hebben een alleenstaande ouder. In 2011 zijn er 11 jonge kinderen met Belgische ouders en zijn de overige 38 van buitenlandse afkomst. 28 van de kinderen zijn van een alleenstaande ouder. In 2010 gaat het om 100% kinderen met niet-Belgische ouders, waarvan 17 alleenstaande.

Tabel 3.6 Kinderen 0-3 jaar van steungerechtigden in Artikel 60 in 2010-2012 (OCMW, Mechelen)

Artikel 60 - kinderen 0-3 jaar					
Leeftijd ouder	Gezinssituatie	Afkoms	Aantal Kinderen		
			2012	2011	2010
Jonger dan 25	Alleenstaande	Niet bepaald	0	2	3
		Niet-Belg	2	2	2
		Belg	0	4	1
	Koppel	Niet bepaald	0	0	1
		Niet-Belg	1	0	0
		Belg	2	0	0
Tussen 25 en 35	Alleenstaande	Niet bepaald	0	4	6
		Niet-Belg	11	4	1
		Belg	1	1	0
	Koppel	Niet bepaald	0	1	1
		Niet-Belg	12	15	3
		Belg	2	0	0
Tussen 35 en 45	Alleenstaande	Niet bepaald	0	1	2
		Niet-Belg	7	7	2
		Belg		3	0
	Koppel	Niet bepaald	0	0	10
		Niet-Belg	13	4	3
		Belg	3	3	0
Tussen 45 en 55	Koppel	Niet-Belg	2	1	1
Totaal aantal kinderen			56	52	36
Unieke kinderen			49	49	34

Bron OCMW Mechelen, eigen bewerking

4 | Aanbod van kinderopvang in Mechelen

In dit hoofdstuk zoomen we in op het beschikbare aanbod aan kinderopvang voor baby's en peuters in Mechelen.

4.1 Kinderopvangvoorzieningen in Mechelen

Uit de cijfers van de Dienst Kinderopvang van de stad Mechelen valt af te leiden dat tezamen met de stijging van het aantal kinderen jonger dan 3 jaar ook het aantal opvangplaatsen voor deze leeftijdsgroep tussen 2002 en 2013 is toegenomen (met meer dan 400). De verhouding tussen het aantal kinderen jonger dan 3 jaar en het aantal opvangplaatsen voor baby's en peuters is hiermee gestegen met meer dan 5% tussen 2002 en 2012 (tabel 4.1).

Tabel 4.1 Evolutie aantal kinderen jonger dan 3, aantal plaatsen kinderopvang en verhouding tot de norm (toestand op 1 januari van het betreffende jaar)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Kinderen 0–3 jaar	2 905	2 889	2 865	2 932	3 000	3 161	3 232	3 416	3 488	3 608	3 609	
Aantal opvang- plaatsen	912	917	908	922	896	942	965	993	1 145	1 257	1 333	1 355
Plaats/100 kinderen (in %)	31,39	31,74	31,69	31,45	29,87	29,80	29,86	29,07	32,83	34,84	36,94	
Gewenst aantal plaatsen volgens norm												
33% =					990	1 043	1 067	1 127	1 151	1 191	1 191	
35% =					1 050	1 106	1 131	1 196	1 221	1 263	1 263	
40% =					1 200	1 264	1 293	1 366	1 395	1 443	1 444	
50% =					1 500	1 581	1 616	1 708	1 744	1 804	1 805	

Bron Dienst Kinderopvang stad Mechelen

Mechelen is de vierde grootste Vlaamse stad in termen van aantal kinderen jonger dan 3 jaar, maar staat pas op de achtste plaats in de rangschikking volgens de ratio van het aantal opvangplaatsen op het totaal aantal kinderen (tabel 4.2).

Tabel 4.2 Kinderopvang in de Vlaamse centrumsteden (laatste dag derde kwartaal 2011, Kind & Gezin)

Gemeente	Aantal kinderen <3 jaar	Opvangplaatsen	Plaats/ 100 kinderen	Rangschikking volgens ratio
Antwerpen	23 584	5 632,47	23	14
Gent	10 070	4 149,39	41	6
Leuven	3 765	2 002	53	3
<i>Mechelen</i>	<i>3 652</i>	<i>1 328,12</i>	<i>36</i>	<i>8</i>
Brugge	3 280	1 967	59	1
Aalst	2 757	1 077,05	39	7
Sint-Niklaas	2 730	952,21	34	9
Kortrijk	2 581	1 162,78	45	5
Hasselt	2 223	1 134,29	51	4
Genk	2 197	530,16	24	13
Roeselare	2 023	1 167,61	57	2
Oostende	1 828	591	32	10
Turnhout	1 467	484,03	32	11
Totaal	62 157	22 178,11	35,68	

Bron Kind en Gezin databank, bewerking Dienst Kinderopvang Stad Mechelen

In de zorgregio Mechelen is Mechelen de gemeente met het grootste aantal kinderen beneden de 3 jaar. In de rangschikking volgens ratio komt de stad evenwel pas op de derde plaats (na Sint-Katelijne-Waver en Bonheiden) (tabel 4.3).

Tabel 4.3 Kinderopvang in zorgregio Mechelen (laatste dag derde kwartaal 2011, Kind & Gezin)

Gemeente	Aantal kinderen <3 jaar	Opvangplaatsen	Plaats/ 100 kinderen	Rangschikking volgens ratio
Mechelen	3 652	1 328,12	36	3
Sint-Katelijne-Waver	633	339,87	53	1
Duffel	570	196,00	34	4
Bonheiden	384	179,58	46	2
Putte	510	165,00	32	5
Totaal zorgregio	5 749	2 208,57	38,42	

Bron Kind en Gezin databank, bewerking Dienst Kinderopvang Stad Mechelen

Prognoses tonen aan dat als Mechelen in 2016 de door Vlaams minister Jo Vandeuren vooropgestelde norm van 50% wil halen er 2 050 opvangplaatsen voor kinderen onder de 3 jaar moeten zijn, en wil men in 2020 de vooropgestelde norm van 62% halen er 2 448 opvangplaatsen voor baby's en peuters zouden moeten zijn. Dit zijn er 1 415 meer dan het huidige aantal en zou meer dan een verdubbeling van het aantal plaatsen betekenen (tabel 4.4).

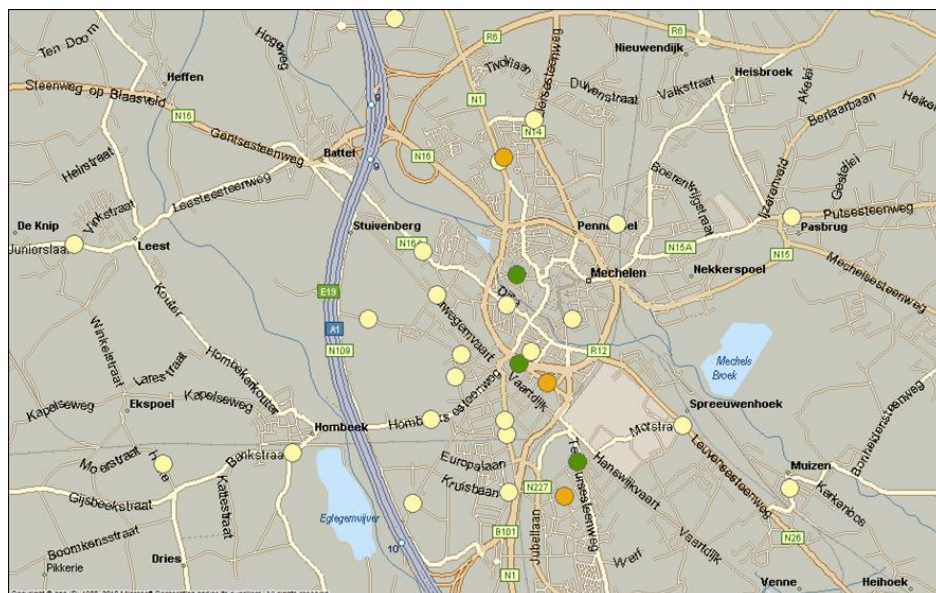
Tabel 4.4 Evolutie aantal kinderen jonger dan 3, aantal plaatsen kinderopvang en verhouding tot de norm

	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2019	2020	2025	2030
Prognose aantal kinderen 0–3 jaar	4 050	3 941	4 022	4 071	4 100	4 085	3 996	3 948	3 855	3 770
Ambitie Vlaamse Regering plaats/100 kinderen (in %)					50			62		
Gewenst aantal plaatsen volgens norm										
33% =	1 337	1 301	1 327	1 343	1 353	1 348	1 319	1 303	1 272	1 244
35% =	1 418	1 379	1 408	1 425	1 435	1 430	1 399	1 382	1 349	1 320
40% =	1 620	1 576	1 609	1 628	1 640	1 634	1 598	1 579	1 542	1 508
50% =	2 025	1 971	2 011	2 036	2 050	2 043	1 998	1 974	1 928	1 885
62% =	2 511	2 443	2 494	2 524	2 542	2 533	2 478	2 448	2 390	2 337

Bron Dienst Kinderopvang stad Mechelen

Bekijken we het aantal kinderopvangplaatsen en de spreiding ervan over de types (groepsopvang versus onthaalhouders, inkomensgerelateerd versus vrije dagprijs) zoals ze bij de Dienst Kinderopvang van de Stad Mechelen geregistreerd waren op 1 juli 2013 (tabel 4.5), dan zien we dat er 1 375 opvangplaatsen zijn, waarvan 221 plaatsen in stedelijke kinderdagverblijven (16%) en de overige in de private sector. Er zijn 450 plaatsen gezinsopvang (33%), en 925 (67%) groepsopvang. In totaal zijn 973 (71%) inkomensgerelateerd (publieke en private sector samen), de overige 402 plaatsen hebben een vrije dagprijs. Van de inkomensgerelateerde plaatsen zijn er 757 (78%) gesubsidieerd.

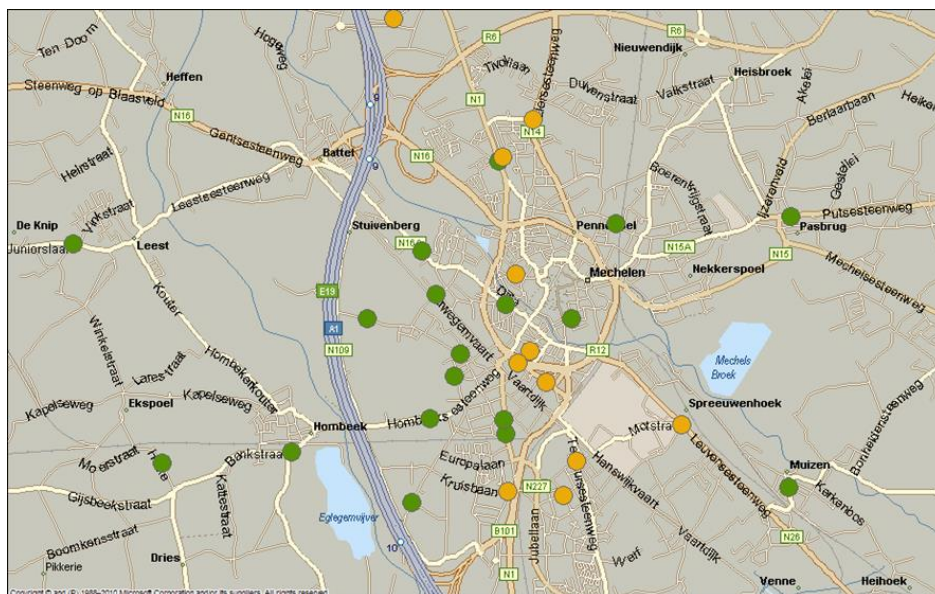
Figuur 4.1 Kaart 1: opvangvoorzieningen in groot Mechelen – sector

* Legende: ● publiek, ● privé-vzw, ● privé-andere.

Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen, bewerking Thomas Wouters (HIVA–KU Leuven)

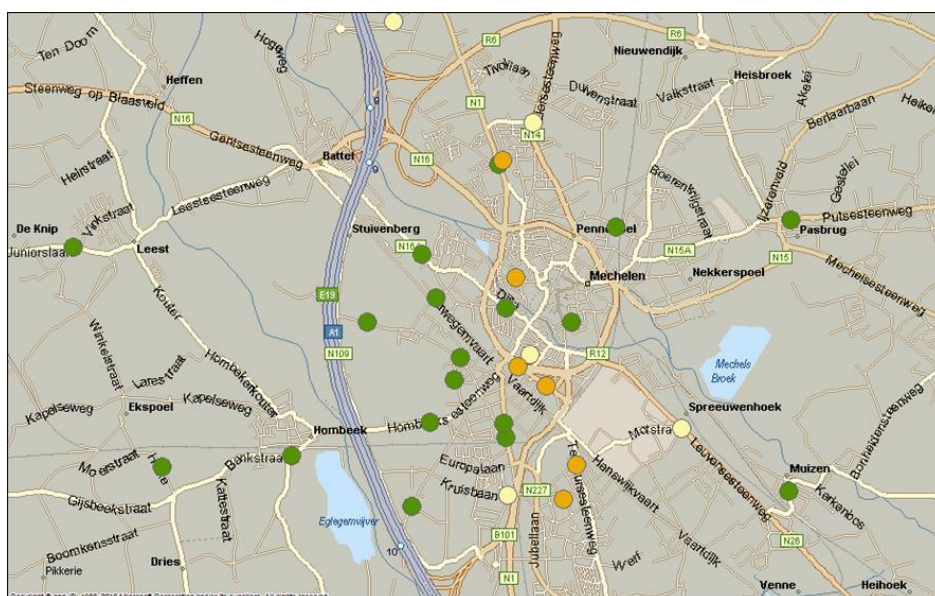
Figuur 4.2 Kaart 2: opvangvoorzieningen in groot Mechelen – Inkomensgerelateerd of niet

* Legende: ● inkomensgerelateerd, ● niet inkomensgerelateerd.

Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen, bewerking Thomas Wouters (HIVA–KU Leuven)

Figuur 4.3 Kaart 3: opvangvoorzieningen in groot Mechelen – type

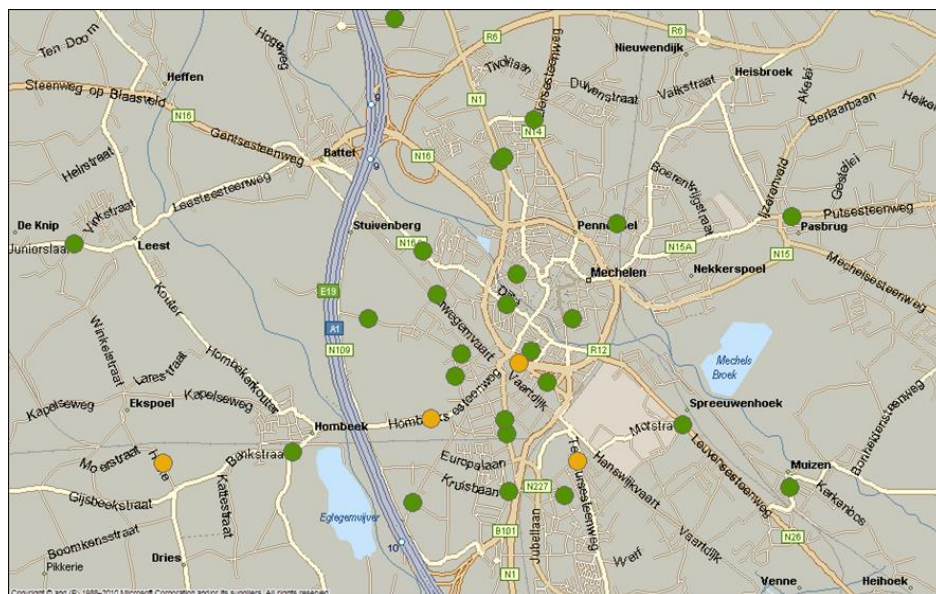

* Legende: ● gesubsidieerd, ● zelfstandig inkomensgerelateerd, ● zelfstandig.

Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen, bewerking Thomas Wouters (HIVA–KU Leuven)

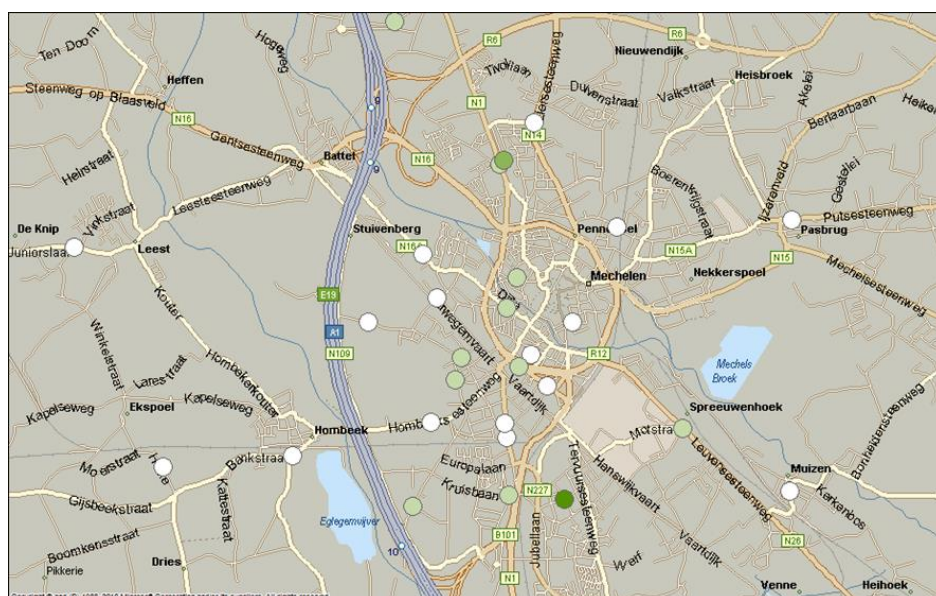
Figuur 4.4 Kaart 4: opvangvoorzieningen in groot Mechelen – groeps- versus gezinsopvang

* Legende: ● gezin, ● groep.

Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen, bewerking Thomas Wouters (HIVA–KU Leuven)

Figuur 4.5 Kaart 5: opvangvoorzieningen in groot Mechelen – aantal plaatsen per voorziening

* Legende: ● 100-239, ● 41-99, ● 21-40, ○ 1-20.

Bron Dienst Kinderopvang Stad Mechelen, bewerking Thomas Wouters (HIVA – KU Leuven)

Een analyse van de geografische spreiding van de opvangplaatsen voor baby's en peuters (tabel 4.6) toont aan dat 317 plaatsen (23%) zich in Mechelen-Centrum bevinden, de overige in de wijken en dorpen rond de stad. Stedelijke kinderopvangplaatsen zijn geconcentreerd in Mechelen-Centrum en aan de Tervuursesteenweg.

De plaatsen in Mechelen-Centrum kunnen in theorie²⁴ aan 38% van het totaal aantal kinderen jonger dan 3 jaar die in Mechelen-Centrum wonen kinderopvang verlenen. Hier wordt de norm van één derde op dit ogenblik gehaald, maar zijn we nog ver af van de norm van één tweede. Bovendien trekt een stad als Mechelen ook kinderen die buiten haar grondgebied wonen aan. Volgens de Dienst Kinderopvang van de Stad Mechelen is 7 tot 8% van de kinderen in de opvanginitiatieven in de stad geen inwoner van de stad, terwijl omgekeerd slechts 1,5 tot 2% van de kinderen die in de stad wonen gebruik maken van initiatieven in andere gemeenten (interview Marc Lammar).

In Heffen (70%), Hombeek (54%), de wijk Tervuursteenweg (53%) en Mechelen-Zuid is er theoretisch gezien wel reeds plaats voor meer dan de helft van het aantal kinderen jonger dan 3 jaar dat in die wijken woont. In Mechelen-Noord (40%) en Leest (37%) is er plaats voor meer dan één derde van de kinderen die daar wonen. In Muizen ligt de ratio net onder één derde, namelijk op 32%. De wijken Nekkerspoel en Battel lopen achter met ratio's van respectievelijk 18% en 17%.

In de wijken Battel, Arsenaal en Tervuursesteenweg zijn alle opvangplaatsen inkomensgerelateerd. In Mechelen-Noord is 90% van de plaatsen inkomensgerelateerd. In Muizen is dit voor drie vierde plaatsen het geval. Mechelen-Centrum en Hombeek komen met respectievelijk 76% en 69% aan zo'n twee derde inkomensgerelateerde plaatsen. In Leest (46%), de wijk Nekkerspoel (45%) en Heffen (42%) zijn minder dan één tweede plaatsen inkomensgerelateerd. Mechelen-Zuid heeft het kleinste aandeel inkomensgerelateerde plaatsen: met 34% is slechts één derde plaatsen inkomensgerelateerd.

Mechelen-Centrum heeft voornamelijk groepsopvang (81%). Ook in Mechelen-Zuid (75%), Mechelen-Noord (73%) en de wijk Arsenaal (71%) is de grote meerderheid van de opvangplaatsen groepsopvang. In Heffen (58%), Nekkerspoel (55%), alsook in de wijken Tervuursesteenweg, Muizen en Leest (met telkens 54%) is iets meer dan de helft van de plaatsen groepsopvang. In Hombeek zijn iets minder dan de helft van de plaatsen (47%) groepsopvang. In Battel is er geen groepsopvang.

---

²⁴ Dit wil zeggen dat we ervan uitgaan dat er geen kinderen van buiten de zone naar de kinderopvang in Mechelen komen. In de praktijk komen er echter wel kinderen van buiten Mechelen naar de opvang in Mechelen. Volgens de Dienst Kinderopvang van de stad Mechelen is 7 tot 8% van de kinderen in de opvanginitiatieven in de stad geen inwoner van de stad, terwijl omgekeerd slechts 1,5 tot 2% van de kinderen die in de stad wonen gebruik maken van initiatieven in andere gemeenten.

Tabel 4.5 Verdeling van de kinderopvangplaatsen over de sectoren en opvangtypes in Mechelen (toestand op 1 juli 2013)

Sector	Groep of gezin	Type	Naam	Straat	Gemeente	Aantal plaatsen
Inkomensgerelateerde opvang (IKG)						
Publiek	Groep	Gesub.	Kdv Zwaluwstraat	Zwaluwstraat 3	Mechelen	69
			Kdv 't Zwaluwnestje	M. Sabbestraat 119	Mechelen	14
			Kdv Klein Begijnhof	Klein Begijnhof 3	Mechelen	22
			Kdv Dennenstraat	Dennenstraat 29	Mechelen	106
			LD 't Leopoldje	Leopoldstraat 44	Mechelen	10
						221
Vzw	Groep	Gesub.	Kdv Reddie Teddy Walem	Kon. Albertstraat 76	Mechelen	38
			Kdv Stekelbees	Arme Clarenstraat 17	Mechelen	34
			Kdv Zonnebloem	Kon. Astridlaan 157	Mechelen	28
						100
Vzw	Gezin	Gesub.	Dvo BOWI	Van Benedenlaan 32	Mechelen	40
			Dvo Kinderopvang-dienst	Tervuursesteenweg 48	Mechelen	288
			Dvo Reddie Teddy	Nwe Beggaardenstr 41	Mechelen	108
						436
Totaal gesubsidieerde plaatsen						757
Privé	Groep	Z./IKG	Kdv De Bummeltjes	Groenstraat 26	Mechelen	17
			Kdv Duimelotje	Pikkerie 15	Mechelen	16
			Kdv Het Zandkasteel	Leuvensestwg. 373	Mechelen	29
			Kdv Patapoef	Kruisbaan	Mechelen	30
			Kdv Reddie Teddy 1+2+3	Nwe Beggaardenstr 41	Mechelen	48
			Kdv Sterrenkind VOF	Liersesteenweg 320 /D	Mechelen	17
			Kdv Tinkerbel Campus	Schaliënhoevedreef	Mechelen	38
			Kdv Tinkerbel Muizen	Leuvensteenweg 564	Mechelen	21
						216
Totaal plaatsen IKG						973

Sector	Groep of gezin	Type	Naam	Straat	Gemeente	Aantal plaatsen
Plaatsen met vrije dagprijs						
Privé	Groep	Zelfst.	Kdv De Kuikentjes	Kon Astridlaan 195	Mechelen	20
			Kdv De Ofifantjes	Putsesteenweg	Mechelen	14
			Kdv Diep in de zee	Magdalenasteenweg 16	Muizen	17
			Kdv Dol-fijn	Leermarkt 35	Mechelen	14
			Kdv Happy Faces	Adegemstraat 79-81	Mechelen	25
			Kdv Het Elfentuintje	Ridder Dessainlaan 55	Mechelen	22
			Kdv Het Kapoentje	Juniorslaan 5	Leest	14
			Kdv Het Muizen-eiland	Brusselsesteenweg 227	Mechelen	17
			Kdv Het Speelhuisje	Antwerpsesteenweg	Mechelen	27
			Kdv Het Vlinder-huisje	De Regenboog 3	Mechelen	30
			Kdv Het Rupsje (= uitb.)	De Regenboog 3	Mechelen	22
			Kdv Huizewuize-woutertje	Bankstraat 27	Hombeek	18
			Kdv Kiki en Tita	Stuivenbergbaan 130	Mechelen	16
			Kdv Stijn & Stientje	Caputsteenstraat 51	Mechelen	20
			Kdv 't Hummeltje	Koolstraat 1	Mechelen	19
			Kdv 't Spreuwen-nestje	Battelsesteenweg 259	Mechelen	20
			Kdv Toverland	Vrijgeweidestraat 50	Mechelen	34
			Kdv Ukkepuk	Stwg op Blaasveld 4	Mechelen	22
			Kdv Victorientje	Brusselsesteenweg 168	Mechelen	17
Privé	Gezin	Zelfst.	ZO Van Doren Goele	Heike 27	Hombeek	7
			ZO Vergucht Myriam	Hombeeksesteenweg 293	Mechelen	7
						14
Aantal plaatsen met vrije dagprijs						402
Totaal aantal plaatsen in de stad						1 375

Bron Dienst Kinderopvang stad Mechelen

Tabel 4.6   Geografische spreiding kinderopvangplaatsen (toestand op 1 juli 2013) in Mechelen

Wijk	Aantal kinderen <3 jaar op 21/12/2012	Initiatieven toestand op 1/7/2013	Aantal opvang- plaatsen	Aantal IKG plaatsen	Totaal aantal plaatsen in de wijk	% IKG in de wijk	% opvang in de wijk
Centrum	845	Kdv De Bummeltjes	17	17	317	69%	38
		Kdv De Kuikentjes	20				
		Kdv Dol-fijn	14				
		Kdv Happy Faces	25				
		Kdv Klein Begijnhof	22	22			
		Kdv Reddie Teddy	48	48			
		Kdv Stekelbees	34	34			
		Kdv 't Hummeltje	19				
		Kdv 't Leopoldje	10	10			
		Kdv 't Spreeuwennestje	20				
		Kdv Zonnebloem	28	28			
		DVO onthaalouder - 15x	60	60			
Battel	117	DVO onthaalouder - 5x	20	20	20	100	17
Arsenaal	153	Kdv Het Zandkasteel	29	29	41	100	27
		DVO onthaalouder - 3x	12	12			
Heffen	54	Kdv Ukkepuk	22		38	42	70
		DVO onthaalouder - 4x	16	16			
Hombeek	134	Kdv Duimelotje	16	16	73	66	54
		Kdv Huizewuizewoutertje	18				
		ZO - Van Doren Goele	7				
		DVO onthaalouder - 8x	32	32			
Leest	71	Kdv Het Kapoentje	14		26	46	37
		DVO - onthaalouder - 3x	12	12			

Wijk	Aantal kinderen <3 jaar op 21/12/2012	Initiatieven toestand op 1/7/2013	Aantal opvang- plaatsen	Aantal IKG plaatsen	Totaal aantal plaatsen in de wijk	% IKG in de wijk	% opvang in de wijk
Muizen	218	Kdv Diep in de zee	17		70	76	32
		Kdv Tinkerbel Muizen	21	21			
		DVO onthaalouder - 8x	32	32			
Nekkerspoel	346	Kdv De Ofifantjes	14		62	45	18
		Kdv Stijn en Stientje	20				
		DVO onthaalouder - 7x	28	28			
Noord	695	Kdv Het Speelhuisje	27		279	90	40
		Kdv Reddie Teddy Walem	38	38			
		Kdv Sterrenkind	17	17			
		Kdv Tinkerbel Campus	38	38			
		Kdv 't Zwaluwnestje	14	14			
		Kdv Zwaluwstraat	69	69			
		DVO Onthaalouder - 19x	76	76			
Tervuursestwg.	376	Kdv Dennenstraat	106	106	198	100	53
		DVO onthaalouder - 23	92	92			
Zuid	473	Kdv Het Elfentuintje	22		251	34	53
		Kdv Het Muizeneiland	17				
		Kdv Het vlinderhuisje + Het Rupsje	52				
		Kdv Kiki en Tita	16				
		Kdv Patapoef	30	30			
		Kdv Toverland	34				
		Kdv Victorientje	17				
		ZO - Vergucht Myriam	7				
		DVO Onthaalouder - 14x	56	56			
Totaal Mechelen	3 482	Alle opvanginitiatieven	1 375	973	1 375	71	39

Bron Dienst Kinderopvang stad Mechelen

Mechelen heeft een occasionele kinderopvang in het kader van lokale diensteneconomie met 9 VTE doelgroepwerknemers (2 in 't Leopoldje, een door Kind & Gezin erkende en gesubsidieerde buurtgerichte kinderopvang, en 7 in Kabouterland, een niet-erkende en door de stad ingerichte occasionele opvangdienst voor kinderen van wiens ouders Nederlandse taallessen volgen in het CVO Crescendo), 1 vaste kinderverzorgster, 1 pedagogisch consultant die de coördinatie opneemt van het contingent doelgroepwerknemers en 0,5 VTE administratief medewerker (uit de Dienst Kinderopvang). In Kabouterland zijn er 12 opvangplaatsen beschikbaar per dagdeel en tijdens de lesuren. In 't Leopoldje zijn er 10 opvangplaatsen. Het is de bedoeling dat ouders er maximaal gedurende 6 maanden terecht kunnen voor opvang tijdens hun activerings- en inburgeringstraject. Doorstroom vanuit deze tijdelijke plaatsen naar kinderopvang in het reguliere circuit blijkt echter moeilijk te realiseren (zie verder hoofdstuk 5).

Daarnaast zijn er 4 plaatsen voor occasionele kinderopvang in het Stedelijk KDV Zwaluwstraat en 48 (4 x 12) plaatsen voor urgentieopvang in de crèche Reddy Teddy.

4.2 Opvang gerelateerd aan scholen

Een beperkt aantal van de (zelfstandige) voorzieningen voor opvang van baby's en peuters is verbonden aan een kleuter- en lagere school. Het betreft:

- 't *Spreeuwnnestje* (20 plaatsen met vrije dagprijs) verbonden aan basisschool "De Spreeuwen", gelegen aan de Battelsesteenweg (GO!-school);
- *Stijn & Stientje* (20 plaatsen met vrije dagprijs) verbonden aan het Lyceum van de Caputsteenstraat (GO!-school);
- *Huizenwuizewoutertje* (18 plaatsen met vrije dagprijs) verbonden aan de lagere school van het GO! te Hombeek (GO!-school);
- *De Bummeltjes* (17 plaatsen inkomensgerelateerd), verbonden aan de basisschool van de Ursulinen, gelegen in de Groenstraat (vrij onderwijsnet);
- *Victorienje* (17 plaatsen met vrije dagprijs), verbonden aan de basisschool Victor Van de Walle aan de Brusselsesteenweg (GO!-school).

Deze opvanginitiatieven vallen niet onder de schoolfinanciering. Het zijn private initiatieven, maar ze zijn wel verbonden met een school omdat ze in of naast een schoolvestiging worden aangeboden. Hun oprichting werd gestimuleerd door toenmalig schepen Rita Janssen (SP.A) die een vraag naar alle scholen richtte of ze infrastructuur vrij hadden die beschikbaar kon worden gesteld voor kinderopvang voor baby's en peuters. In combinatie met de starterstoelage die door de stad Mechelen ter beschikking wordt gesteld voor kinderopvanginitiatieven werden ze toen opgericht (interview Marc Lammar).

Het GO! stimuleert de ontwikkeling van kinderdagverblijven die samenwerken met het GO!-onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. In de brochure 'GO! Kompas 2012' wordt gesteld:

"Wij vinden het belangrijk - ook voor de kansarme kinderen - dat er in de zelfstandige kinderdagverblijven gewerkt wordt aan gelijke onderwijskansen voor ieder kind. Want elk kind heeft recht op een sterke basis om zich verder te ontwikkelen. Het GO! stimuleert de samenwerking tussen zelfstandig kinderdagverblijf en kleuterschool. Als beide instellingen hun werking goed op elkaar afstemmen, verloopt de overgang voor de peuter van de zelfstandig kinderdagverblijf naar de kleuterschool een heel stuk vlotter."

Toch blijken medewerkers van GO! niet allemaal even enthousiast hierover te zijn. Er wordt gesteld dat de filosofie wel goed is, maar de normen hoog liggen en serieuze investeringen vereisen. En niet elke school heeft een vleugel vrij (interview Marc Lammar). In Mechelen zijn er uiteindelijk vier opvanginitiatieven bij GO!-scholen gerealiseerd en 1 bij scholen uit het vrije onderwijsnet.

4.3 Lokaal Loket en Lokaal Overleg Kinderopvang

Een Lokaal Loket Kinderopvang is nog niet aanwezig in Mechelen. Tijdens de laatste bijeenkomst van het Lokaal Overleg Kinderopvang (een overlegplatform van alle Mechelse kinderopvang-initiatieven, de scholen, het CKG en de opvoedingswinkel) werd de vraag gesteld of iemand geïnteresseerd was het loket te organiseren, maar hier kwam geen reactie op van de private initiatieven (interview Marc Lammar).

De Dienst Kinderopvang speelt de facto al de rol van lokaal loket. Mensen stellen per telefoon of mail vragen naar plaatsen voor kinderopvang. Deze vragen komen van ouders, maar ook van OCMW, VDAB, Prisma of andere opleidingsinitiatieven. Er werd een website ontwikkeld, de Kinderopvangwijzer, waarin alle opvanginitiatieven worden opgelijst en er een korte toelichting bij wordt gegeven. Telkens wordt ook het aantal plaatsen en het aantal beschikbare plaatsen vermeld. De informatie over de initiatieven wordt aangeleverd door de kinderopvanginitiatieven zelf. Vaak zit er wel een discrepantie tussen het doorgegeven en het actuele aantal vrije plaatsen. Opvanginitiatieven denken er niet altijd aan om de info te updaten en zeker met personeelwissels wil men dit al eens uit het oog verliezen (interview Marc Lammar).

Het CKO-project onder impuls van Kind & Gezin (2007) vormde volgens Marc Lammer een goede manier voor de kinderopvanginitiatieven in Mechelen om mekaar te leren kennen, problemen te zien en hierover te praten. 13 (van de toen 27) opvanginitiatieven waren bij de opstart betrokken, afkomstig uit de publieke zowel als de private sector. Jaarlijks wordt er nog een ontmoetingsdag georganiseerd. Het CKO biedt dan vormingen aan met middagmaal-tijd voor ontmoeting, onderlinge bezoeken om mekaars werking te leren kennen en daarvan te leren. Er is grote nood aan vorming op vlak van financieel en organisatorisch management (interview Marc Lammar).

5 | Doelgroepen en kinderopvang in Mechelen: uitdagingen en opportuniteiten

In dit hoofdstuk geven we de inzichten weer die omtrent doelgroepen en kinderopvang in Mechelen uit de focusgroepen en de interviews naar voren kwamen. We organiseren deze inzichten thematisch. We zoomen eerst in op het profiel en de omvang van de doelgroepen, het gebruik van kinderopvang door de doelgroepen, de drempels en hinderpalen voor het gebruik van kinderopvang door de doelgroepen, de goede praktijken die tot succesvolle participatie leiden en de pistes die men ziet voor coöperatieve kinderopvang met de doelgroepen.

We geven de inzichten anoniem weer om de veiligheid van de interviewcontext niet te schaden. Uitgesproken verschillen in inzichten tussen de Dienst Kinderopvang (interview met Marc Lammar), de OCMW-trajectbegeleiders (focusgroep 1), of de andere ‘slimme verbindingen’ (focusgroep 2) zullen, voor zover aanwezig, wel worden geduid.

De focusgroepen werden georganiseerd door Kristin Scharpé (Oprit W) die de respondenten uitnodigde en een locatie reserveerde. De deelnemers ontvingen een ppt-presentatie van Caroline Gijssels (HIVA–KU Leuven) met daarin het opzet en de vragen die ter bespreking werden voorgelegd (zie bijlage). Tijdens het telefonisch of face-to-face contact dat Kristin Scharpé had bij gelegenheid van de uitnodiging werd dit ook nog eens toegelicht. Caroline Gijssels leidde het gesprek tijdens de focusgroepen en Kristin Scharpé maakte de verslagen.

5.1 Profiel en omvang van de doelgroepen

Uit de focusgroepen kwam naar voren dat het niet om grote aantallen ouders gaat die met vragen omtrent kinderopvang bij de deelnemers terecht komen bij de verschillende trajectbegeleiders van het OCMW en de verenigingen van mensen in armoede. Toch tonen de cijfers die we in vorig hoofdstuk presenteerden aan dat van 86 kinderen tussen 0 en 3 jaar de ouders in hulpverlening zijn bij het OCMW. 8 begeleide ouders zijn Belg, de anderen zijn van vreemde afkomst. 35 ouders zijn alleenstaand. Onder hen volgen 38 een opleiding of Nederlandse les, 8 werken (zonder trajectbegeleiding door het OCMW) en 57 zijn in begeleiding bij Team Activering. Van 49 unieke kinderen heeft (een van) de ouders een Artikel 60-statuuut. 14 onder hen zijn alleenstaande ouder. De dossiers van ouders van deze kinderen zijn ongelijk verdeeld over de verschillende trajectbegeleiders. Sommigen krijgen regelmatig vragen over opvang, anderen nooit. Een bijkomende verklaring zou kunnen zijn dat mensen langs verschillende kanalen hun vragen stellen. Bij het Sociaal Centrum, de Opvoedingswinkel en De Keeting komen er ook jaarlijks vragen binnen voor opvang van telkens een 5 à 7-tal kinderen. Ter vergelijking: wekelijks zouden een tweetal VDAB-trajectbegeleiders geconfronteerd worden met een tweetal vragen naar opvang voor baby's en peuters. Bij de organisaties die die taallessen Nederlands en inburgeringscursussen voor nieuwkomers organiseren blijken de beschikbare occasionele opvangplaatsen (12 per dagdeel in ‘Kabouterland’) telkens vol te zitten en zijn er daarnaast nog cursisten voor wiens kind(eren) hier geen opvangplaats beschikbaar is.

De OCMW-cliënten vormen een zeer diverse groep met zeer verschillende nationaliteiten en een minderheid van Belgen (met huidige nationaliteit en nationaliteit bij geboorte Belg). De meesten hebben geen of gebrekkige kennis van het Nederlands en van de organisatie van de Belgische samenleving, laat staan van het systeem van kinderopvang. De meesten worden gecategoriseerd als laaggeschoold (geen diploma secundair onderwijs), maar soms hebben ze een hoge opleiding gevolgd in hun thuisland waarvan het diploma in België niet wordt erkend. De meesten hebben ook een zeer beperkt sociaal netwerk in Mechelen (in België) en zijn vooral bezig met van dag tot dag mentaal en fysisch te overleven en vaak traumatische ervaringen uit het verleden te verwerken.

5.2 Vraag naar en gebruik van kinderopvang door de doelgroepen

De doelgroepen gebruiken kinderopvang voornamelijk *met een economische finaliteit*: om taal- en inburgeringscursussen of andere opleidingen te kunnen volgen en zo de kansen op sociale en economische integratie te verhogen, of om in staat te kunnen zijn een gevonden job te kunnen uitoefenen en hierbij alvast niet belemmerd te worden door de zorg voor jonge kinderen tijdens de werkuren.

Bij de doelgroepen die taallessen en cursussen volgen is er vooral vraag naar en gebruik van *occasionele opvang*. Die opvang moet ook op korte termijn kunnen georganiseerd worden en verloopt niet volgens een vast regime: de uren van de lessen zijn erg wisselend en de lessen zijn geconcentreerd in korte periodes van enkele weken tot enkele maanden.

Bij de anderen is er vraag naar opvang een vraag *op korte termijn voor vaak ook wisselende en niet-typische werkuren* (voor 7u of na 18u, of tijdens het weekend). Volgens VDAB zal de vraag naar atypische opvang alleen maar toenemen, gegeven het feit dat de grootste groei aan jobs in Mechelen voor de komende jaren verwacht wordt in de logistieke en transportsector die 24u op 24u, 7 dagen op 7 draait.

De facto vindt men plaats (zei het niet altijd en niet altijd vanaf het gewenste moment) in:

- de urgentie-opvang van Reddie Teddy (zit altijd vol, maximaal 6 maanden opvang);
- de tijdelijke en occasionele opvang in Kabouterland (zit altijd vol, maximaal 12 plaatsen per dag-deel en enkel tijdens lesuren CVO Crescendo);
- 't Leopoldje (10 plaatsen, bedoeling is tijdelijke opvang, maar de doorstroom zoals die bedoeld is verloopt niet vlot, aangezien mensen het dan gewoon zijn in die opvang en het moeilijk is voor opvang en ouder om het vertrouwde los te laten en aangezien er op korte termijn elders niet gemakkelijk betaalbare plaatsen vrij komen);
- de stedelijke kinderdagverblijven: 4 plaatsen in de Zwaluwstraat. Maar die zijn altijd volzet en er is twijfel of dit voor occasionele dan wel gewone opvang is en of de plaatsen wel door de doelgroep (kunnen) benut worden;
- er is zeer goede samenwerking met BOWI (dienst voor onthaalhouders).

Zowel hulpverleners als ouders hebben door voorkeur voor inkomensgerelateerde opvang omdat:

- dit betaalbaarder is;
- men de facto in veel private kinderopvang niet aan de bak komt:
  - er worden soms financiële clausules over opzeg in de contracten geplaatst en de facto vormt dit een financiële drempel voor de doelgroep;
  - er wordt een inkomensgarantie gevraagd - die kan de doelgroep niet bieden (de vraag wordt gesteld of het OCMW hier bijvoorbeeld een rol kan spelen?);
  - de plaatsen zijn reeds meer dan een jaar op voorhand gereserveerd door ouders die 'op tijd' opvang beginnen zoeken.

Men zoekt liefst opvang in de buurt van de opleiding/het werk of thuis. Maar de geografische spreiding van gewenste types inkomensgerelateerde opvang is te beperkt.

Sommigen komen ook in het informele circuit aan hun trekken: bij mensen die ze kennen, familie of buren en waarbij de drempel kleiner is om er hun kind aan toe te vertrouwen en vaak ook een zeer lage (of geen) vergoeding wordt gevraagd. Hier kan men evenwel vaak niet profiteren van de pedagogische en taalvoordelen van een Nederlandstalige erkende opvang.

De zelfstandige opvang gelinkt aan de scholen zou door de ouders met minder wantrouwen worden bekeken en ook meteen een goede opstap naar de schoolloopbaan betekenen (voor ouders en kinderen), maar die is vaak niet inkomensgerelateerd en dus te duur. Bovendien zijn er te weinig plaatsen.

5.3 Drempels en hinderpalen voor het gebruik van kinderopvang door de doelgroepen

Drempels en hinderpalen voor het gebruik van kinderopvang kunnen onderverdeeld worden volgens fases in het zoekproces en volgens de actor bij wie de drempel of de hinderpaal zich stelt.

5.3.1 Drempels bij aanvang

In het begin van het zoekproces leven er bij de ouders zelf de volgende *belemmerende ideeën*:

“Kinderopvang is voor ouders die werken of een opleiding volgen. Ik moet dus eerst ingeschreven zijn voor een opleiding of werk gevonden hebben alvorens naar opvang op zoek te gaan.”

Men moet dan, eens ingeschreven of eens werk gevonden op zeer korte termijn opvang vinden. Dit staat tegenover het feit dat de meeste kinderopvangplaatsen al meer dan een jaar op voorhand gereserveerd zijn.

“Kinderen vertrouw je niet toe aan vreemden. Je vraagt hoogstens een familielid of iemand die je goed kent om je te helpen als het nodig is.”

Dit staat tegenover het feit dat veel jonge ouders uit doelgroepen geen groot familiaal of sociaal netwerk hebben waar ze beroep kunnen op doen (omdat die zelf ook werken of niet in België/Mechelen wonen). Sommige zeer gemotiveerde ouders slagen er wel in om binnen hun (beperkt) netwerk zelf hulp te zoeken en opvang te regelen.

“Kinderen moeten volgens onze gewoonten kunnen slapen en eten. Een formele kinderopvang is hier vast en zeker niet op ingericht.”

“De tijd voor dat de kinderen naar school gaan is speeltijd.”

Ouders geloven niet in de pedagogische (en sociale) meerwaarde van kinderopvang.

“Als ik ingeschreven ben voor een cursus, of ik krijg een leerwerkplaats, ben ik ook automatisch ingeschreven voor opvang en kan die ook automatisch doorgaan.”

Dit staat tegenover de realiteit dat men zich voor opvang apart moet inschrijven en dat er niet noodzakelijk meteen plaats is voor de volledige periode.

“Doe ik het misschien niet goed genoeg zelf?”

Bij ouders met negatieve ervaringen met de maatschappij kan een gevoel van afwijzing versterkt worden. Ze kunnen kinderopvang zien als een middel waarmee de maatschappij hun ‘deficiënte’ opvoeding zou willen compenseren en weigeren hieraan mee te doen.

Qua beeldvorming zijn er volgende drempels:

- negatief imago: er is de vaak *negatieve berichtgeving over kinderopvang in de media*. Als ouders dus geen of weinig succesverhalen en goede praktijken zien of horen, hebben ze een negatief beeld van kinderopvang;
- onvolledig beeld van ons systeem van kinderopvang:
  - van de regelgeving en de rechten van ouders en kinderen in de opvang (bv. reglementair verbod op huisdieren en roken in opvanginitiatieven);
  - van de verschillende mogelijkheden die er zijn (onthaalouders versus groepsopvang in kleinere of grotere initiatieven/inkomensgerelateerde opvang versus opvang met vrije dagprijs);
  - van hoe het er in zo’n opvang aan toe gaat.

De ouders ondervinden ook *structurele drempels*:

- tekort aan plaatsen: er is geen opvangplaats in de buurt van thuis, de school van de eventuele oudere kinderen, de opleiding of het werk;
- te weinig plaatsen vrij op korte termijn en voor de vaak wisselende uren waarop opvang gevraagd wordt;
- de ‘openingstijden’ van het opvanginitiatief en de opleiding of het werk van de ouder die opvang zoekt, stemmen niet overeen;
- te hoge kostprijs: er wordt vanuit het OCMW een toelage voorzien voor kinderen van ouders in trajectbegeleiding, maar VDAB en Prisma betalen niet meer voor de opvang van hun cliënten. Er zijn te weinig inkomensgerelateerde plaatsen;
- mobiliteit: men beschikt niet over een fiets of eigen wagen en de verplaatsingen via het openbaar vervoer verlopen niet altijd eenvoudig of zijn niet aangepast.

Er is onduidelijkheid/gemis aan eenduidigheid bij de trajectbegeleiders m.b.t. de behandeling van moederschapsrust in het kader van activering:

- sommige begeleiders tellen een aantal weken voor de bevalling (max. 7) aangezien de moeders in activering/op zoek naar werk dan thuis zijn, en dus een beperkt aantal weken erna. Anderen tellen 15-1 week na de bevalling als periode van vrijstelling wegens moederschapsrust. Sommigen laten nieuwkomers Nederlandse les volgen in de periode van moederschapsrust (en dan is er ook opvang nodig eens het kind geboren is), anderen niet.

En er zijn ook *communicatieproblemen*:

- tussen ouders en begeleiders: de *trajectbegeleider* zegt “je kan beroep doen op kinderopvang” maar vertelt er niet bij dat men zich hiervoor moet inschrijven en dat de plaatsen niet automatisch gegarandeerd zijn. De ouder denkt dan dat hij of zij het kindje gewoon kan meebrengen en dat er dan wel opvang zal zijn;
- en tussen ouders en kinderopvanginitiatieven:
  - het *opvanginitiatief* zegt dat er geen plaats is, maar vermeldt er niet bij dat men zich kan inschrijven op een wachtlijst en hoe dat dan verder werkt. De ouder stelt geen verdere vragen en neemt later ook niet opnieuw contact op;
  - het *opvanginitiatief* houdt de info over beschikbare plaatsen op de online Kinderopvangwijzer niet up to date. Ouders die langs die weg een plaats zoeken (of een begeleider voor een ouder, of de Dienst Kinderopvang) denken dat er plaats is en de facto is die er niet;

- het *opvanginitiatief* vertelt niet dat er rekening gehouden wordt met de eet- en slaapgewoonten van het kindje thuis. De ouder stelt geen verdere vragen en denkt dat de opvang niet voor zijn/haar kind geschikt is;
- er is vaak ook de taalproblematiek: de *doelgroepouders* verstaan vaak geen of onvoldoende Nederlands.

5.3.2 Drempels en hinderpalen tijdens het verdere zoekproces

Taalproblemen:

- ouders die analfabeet en/of anderstalig zijn hebben de grootste moeite om op vragen bij inschrijving in het kinderopvanginitiatief te antwoorden;
- ouders die (op vlak van Nederlands) analfabeet zijn kunnen geen formulieren invullen;
- contracten worden niet volledig begrepen (ook al wordt het soms vertaald). Zo ontstaan er onduidelijkheden nadien met betrekking tot het bedrag dat moet betaald worden in geval van afwezigheid van het kind. Ouders haken dan af wanneer ze een in hun ogen onverwachte of onfaire rekening krijgen.

Andere communicatieproblemen:

- ouders schamen zich om desgevallend te moeten toegeven dat hun kind een ontwikkelingsachterstand heeft.

Gebrekkige aansluiting activeringstraject/sociale tewerkstelling en arbeidsmarkt:

- ouders vinden zeer vaak niet onmiddellijk werk op de reguliere arbeidsmarkt:
  - ze haken af van de kinderopvang omdat ze vinden dat ze dan zelf voor hun kinderen moeten zorgen. Als ze dan werk vinden, komen ze opnieuw 'te laat' met hun vragen;
  - ze haken af van de kinderopvang omdat het te duur is (de financiële steun vanwege OCMW vervalt);
- ouders die (later wel) werk vinden, ondervinden volgende drempels:
  - de plaats waar ze occasionele kinderopvang hadden tijdens hun activerings-/inburgeringstraject biedt geen of onvoldoende plaatsen voor voltijds of meer dan occasionele deeltijdse opvang;
  - de kinderopvang is te duur wanneer ze de ouderbijdrage volledig zelf moeten betalen;
  - daarnaast zijn er hier opnieuw de structurele drempels die eerder reeds werden beschreven.

5.4 Goede praktijken

Ouders uit de doelgroepen wiens kind naar de kinderopvang gaan zijn *zelf sterke gemotiveerd*, spreken de hulpverleners en mensen uit hun netwerk aan om hen mee te helpen werk te zoeken, een opleiding te volgen, kinderopvang te vinden.

OCMW-trajectbegeleiders gaan mee op weg met de ouder:

- aanklappende dienstverlening ten aanzien van ouders die niet uit zichzelf gemotiveerd zijn om te gaan werken en opvang te zoeken: bespreekbaar maken van het onderwerp werk en kinderopvang;
- samenwerking met CKG Betlehem voor ouders en jonge kinderen met een sociale en psychologische problematiek (vaak de autochtone kansarmen) die er als de dood voor zijn dat hun kinderen geplaatst zouden worden en ze als ouder deficiënt zouden bevonden worden door de maatschappij. Zij zien kinderopvang als een 'plaatsing' en een aanfluiting van hun vermogen tot het opvoeden van kinderen;
- uitzoeken welk type van opvang het meest op maat is voor de cliënt;

- contact leggen met de opvangvoorziening;
- opvang bezoeken en laten ervaren hoe het eraan toe gaat en gerichte vragen te kunnen stellen aan de opvang en uitleg te kunnen geven aan de ouder;
- mee de inschrijving doen in de opvang (taalbarrière op te lossen);
- mee de weg afleggen tussen thuis, de opvang en de opleiding/het werk (mobiliteitsprobleem te overwinnen);
- de wachttijd die er vaak is respecteren: als een opvanginitiatief waar de ouder zich goed bij voelt en dat redelijk goed bereikbaar is pas over 9 maanden een plaatsje heeft, dat plaatsje reserveren en het activeringstraject hierop afstemmen;
- contact opnemen met de eventuele werkgever om te vragen over begin- en einduur van de arbeidsdag en –periode kunnen aangepast worden;
- contact houden met ouder en opvanginitiatief eens het kindje er naar de opvang gaat om te kijken of alles goed gaat en of er geen onduidelijkheden rijzen.

Het OCMW organiseert al een aantal jaren een fietsopleiding waarbij ze na afloop een fiets mee naar huis krijgen. Men ondervindt dat de mobiliteit van mensen sterk toeneemt als ze kunnen fietsen en over een fiets kunnen beschikken. De drempel om dan naar een opvang te gaan die niet onmiddellijk in de buurt gelegen is van thuis of van het werk /de opleiding verkleint aanzienlijk.

De begeleiders bij Prisma en de VDAB gaan niet met de cliënten mee, maar trachten hen langs andere wegen informatie te geven over de kinderopvang:

- bij PRISMA werkt men met de brochures en het beeldmateriaal van Kind & Gezin²⁵ waarin, in verschillende talen en vooral met veel beeldmateriaal (foto's, film, tekeningen en pictogrammen) wordt uitgelegd wat kinderopvang is, wat de verschillende types zijn en hoe er gewerkt wordt;
- VDAB-trajectbegeleiders tonen hun cliënten de VDAB-beroepenfilm 'begeleider in de kinderopvang'.²⁶ De film bestaat weliswaar enkel in het Nederlands, maar geeft toch al een eerste indruk van hoe het er in zo'n kinderopvang aan toe gaat. De korte versie is vrij downloadbaar vanop de website van de VDAB. De langere versie kan altijd aangevraagd worden.

Diversiteit in het personeel van de opvang kan ook drempelverlagend zijn voor ouders. Het vermindert de taalproblematiek en kan ook meer een gevoel van verbondenheid en herkenning geven als men kinderverzorgenden van de eigen of een gelijkaardige afkomst in de opvang ziet.

Opvanginitiatieven die rekening houden met diversiteit aan eetculturen (bv. halal eten).

Er is zeer goede samenwerking met BOWI (dienst voor onthaalouders) in regio Mechelen.

5.5 Pistes voor coöperatieve kinderopvang met de doelgroepen

5.5.1 Voorwaarden

- De opvang moet kwalitatief goed zijn en beantwoorden aan de normen van Kind & Gezin.
- Er wordt liefst een sociale mix gerealiseerd: geen getto-opvang. Ouders en kinderen uit hun isolement halen en met de Nederlandse taal in contact laten komen en van de pedagogische voordelen van (goede) opvang kunnen genieten.

²⁵ <http://www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/brochures/>.

²⁶ http://www.vdab.be/beroepen/begeleider_kinderopvang.shtml.

- Voldoende geografische spreiding en voldoende plaatsen in de buurt van opleidingscentra en grote werkplekken.
- Vlotte bereikbaarheid met het openbaar vervoer.
- Inkomensgerelateerde opvang zodat de financiële drempel alvast kan overwonnen worden.
- Voldoende plaatsen voor opvang op korte termijn en occasionele opvang.
- Voldoende flexibele opvang (cf. de verwachte stijging van het aantal jobs in sectoren zoals logistiek en transport die 7 dagen op 7 en volcontinu draaien)
- Ook informele opvang waarderen (dit betekent niet de facto ondersteunen): voor mensen die liever in het eigen netwerk opvang vinden:
  - bijvoorbeeld woonwageneigenaren die niet met 'burgers' in contact willen komen, illegalen die niet door officiële instanties kunnen en mogen geholpen worden, andere mensen die liever in de eigen, vertrouwde kring hulp zoeken;
  - informele opvang is voor onthaalouders vaak een eerste stap naar formeel onthaalouderschap (zij zouden wel meer omkadering, informatie, begeleiding kunnen krijgen om die stap goed te kunnen zetten - cf. de vorming voor nieuwe onthaalouders die in Diest wordt aangeboden/mogelijkheid om samen te werken met Co-Actief);
- Een up-to-date Kinderopvangwijzer. Beschikbare plaatsen die als dusdanig op de website staan aangekondigd, zijn ook echt beschikbaar.
- Een goed draaiend Loket Kinderopvang en een goed Lokaal Overleg Kinderopvang met ondersteuning van nieuwe initiatieven, opleiding en vorming van bestaande initiatieven (concrete tips over wachtlijsten, oudercommunicatie, financieel beheer, hrm, diversiteit, voortdurend aanmanen om info in Kinderopvangwijzer up-to-date te houden, ...).
- Handleiding voor onthaal van ouders door kinderopvanginitiatieven: Ouders goed onthalen: laten mee verblijven in de kinderopvang om de werking te leren kennen. Voldoende tijd nemen voor communicatie met de ouders en proactief inspelen op vragen (die ouders niet altijd uit zichzelf stellen), weten waar gevoeligheden liggen in inschrijvingsprocedure (taalvaardigheid, drempel om over ontwikkeling kind te spreken, ...) en hierop kunnen inspelen
- Handleiding voor trajectbegeleiders met lijst van drempels en tips bij communicatie over kinderopvang met de doelgroepen en contactname met de opvanginitiatieven (cf. bij PRISMA) en beeldmateriaal dat inzicht geeft in hoe kinderopvang werkt (Kind & Gezin, VDAB)

5.5.2 Sterktes en mogelijke bijdragen van doelgroepouders m.b.t. opvang

- Mekaar informeren en mee 'op weg helpen' (ervaringsdeskundigheid).
- Onderling voor elkaar tijdelijke, kortdurende, urgente opvang voorzien.
- Voor mekaar vertalen.
- Zelf evolueren van gebruiker van kinderopvang/instaan voor opvang voor eigen kind(eren) naar onthaalouder (toeleiding naar ondernemerschap op basis van ervaringsdeskundigheid).
- Ouders laten kennismaken met opvang - erin laten mee draaien, ondersteunende taken laten opnemen.
- Tijdens activeringstraject: ouder mét kind in een opvanginitiatief = integratie van ouder + integratie van kind + kennismaking met systeem van kinderopvang + er moet geen extra plaats voor kinderopvang en activeringsactiviteit voor de ouder (apart) voorzien worden. Ouders worden aangesproken en krijgen een aanbod dat inspeelt op dat wat in hun levensfase belangrijk en relevant is, en op hun eigen sterktes en interesses.
- Er moet hier wel omkadering voor voorzien worden, maar het zou ook kunnen berekend worden hoeveel extra kindplaatsen voor occasionele, tijdelijke, flexibele, ... opvang hierdoor met bestaande financiering en in bestaande kinderopvang extra zouden kunnen gerealiseerd worden.

6 | Lessen uit andere coöperatieve kinderopvang initiatieven

In dit hoofdstuk onderzoeken we de lessen die uit bestaande coöperatieve kinderopvanginitiatieven kunnen getrokken worden voor het organiseren van coöperatieve kinderopvang met leerwerknemers in Mechelen. Hoe brengen deze initiatieven de coöperatieve principes (ICA, 1995) in de praktijk en hoe slagen ze erin gezinnen uit de kansengroepen die doorgaans minder aan kinderopvang participeren te bereiken? Welke partnerschappen gaan ze aan en met wie? We baseren ons hiervoor op het VIONA-onderzoek “Coöperatieve antwoorden op maatschappelijke uitdagingen” (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011) waarin we coöperatieve modellen van kinderopvang verkenden en de lessen die we onder meer hieruit trokken (Gijssels, 2011, 2012a) en verder uitdiepten (Gijssels, 2012b). We verwijzen ook naar de lessen die Van Opstal (2011) trok uit een verkenning van vraagstukken en praktijkervaringen in binnen- en buitenlandse coöperaties in de zorgsector, naar de blauwdrukken voor coöperatieve kinderopvang in het kader van andere pilootprojecten coöperatief ondernemen die begeleid werden door Febecoop Adviesbureau en naar het handboek voor oudercrèches dat werd uitgewerkt door het VBJK (Rutgeerts, 2012). Voorafgaandelijk aan de ‘lessons learned’ (paragraaf 6.3) geven we een algemene situering van coöperatieve kinderopvang wereldwijd (paragraaf 6.1) en een algemeen zicht op verschillende types van coöperatieve kinderopvang (paragraaf 6.2).

6.1 Coöperatieve kinderopvang wereldwijd

Coöperatieve kinderopvang vinden we onder andere terug in België, Frankrijk, Italië, Nederland, Nieuw Zeeland, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, Zweden, ... Kinderopvangcoöperaties in de Verenigde Staten zouden jaarlijks meer dan 50 000 gezinnen bereiken. Dichter bij huis is Zweden gekend als het land van de coöperatieve kinderopvang. In dat land bestaat 20% van de geïnstitutionaliseerde kinderopvangsector uit private initiatieven, waarvan één derde coöperaties. Hiervan zijn meer dan twee derde oudercoöperaties en één derde werknemerscoöperaties, samen goed voor zo’n 30 000 opvangplaatsen en een goede 1 200 personeelsleden. In Frankrijk is het concept van oudercrèches sinds de jaren 1980 aan een opmars bezig. De vereniging van ouderinitiatieven voor de opvang van kinderen en jongeren, ACEPP (opgericht in 1980) groepeerde 800 oudercrèches, telt 40 000 opvangplaatsen (in oudercrèches, voor- en naschoolse opvang, buitenschoolse opvang, ...) en 6 400 personeelsleden. Totaal bereiken deze initiatieven zo’n 30 000 gezinnen (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

De coöperatieve kinderopvanginitiatieven ontstaan vanuit de behoefte om een kleinschalige, nabije, kwaliteitsvolle en participatieve kinderopvang te organiseren. Ze zijn georganiseerd als coöperatieve vennootschap of vereniging (niet elk land heeft een coöperatieve vennootschapsvorm) en zijn vaak non-profit organisaties. Ze hebben een autonoom bestuur. Ook al zijn ze soms mee op initiatief van de overheid of van andere private organisaties ontstaan en ook al zijn ze vaak gesubsidieerd, ze hebben eigen, onafhankelijke bestuursorganen. Ze zijn zeer participatief georganiseerd. Ledenvoordelen zijn in de eerste plaats een kwaliteitsvolle dienstverlening op maat en tegen kostprijs, grote

betrokkenheid van de ouders, opvoeding en ontwikkeling van de ouders en goede arbeidsvoorwaarden voor personeelsleden (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

6.2 Types

Kinderopvangcoöperaties kunnen volgens verschillende modellen georganiseerd worden. Op grond van het type leden kunnen volgende types kinderopvangcoöperaties onderscheiden worden (Gijssels & Van Opstal, 2010; Gijssels, Coates & Deneffe, 2011):

- een *oudercoöperatie* is een coöperatie waarin ouders lid (eigenaar en gebruiker) zijn van de coöperatie. De coöperatie huurt of verwerft een locatie, vraagt de nodige erkenningen aan, neemt personeel in dienst en rekent een dagprijs aan. Ouders kunnen bij het vertrek van hun kind uit de voorziening hun aandeel verkopen aan de coöperatie of aan een andere ouder (na goedkeuring door de andere leden). Ouders bepalen de aard en de vorm van de dienstverlening. Ze participeren mee in het beheer en de praktische organisatie van de dienstverlening;
- in een *werknemerscoöperatie* zijn het de werknemers van de kinderopvangdienst die lid (en dus ook eigenaar) zijn van de coöperatie. Zij zorgen voor een locatie, voor de nodige erkenningen en werven ouders als klanten. Aan de ouders wordt een dagprijs aangerekend. De werknemers bepalen zelf hun arbeidsvoorwaarden en –regime en de aard van het opvoedingsproject;
- in een mengvorm - de *multistakeholdercoöperatie* - bestaat het ledenbestand uit meerdere partijen, zoals bijvoorbeeld de ouders-gebruikers, de werknemers, maar ook eventueel sociale organisaties, inrichtende machten van scholen en/of lokale besturen. Deze laatste kunnen bijvoorbeeld een gebouw ter beschikking stellen, zoals bijvoorbeeld een schoolgebouw voor de buitenschoolse opvang.

Een indeling op basis van de graad van de coöperatie leidt tot volgende typologie:

- een *eerste graadcoöperatie* biedt de kinderopvang zelf op een coöperatieve manier aan. Met ouders en/of personeelsleden als leden. Eventueel met andere partijen (scholen, gemeente, ...);
- een *secundaire of tweedegraadcoöperatie* is een coöperatie van initiatieven uit de kinderopvang. De leden van deze coöperatie zijn voorzieningen (al dan niet zelf coöperaties) die hun krachten bundelen en schaalvoordelen realiseren bij de samenaankoop van materiaal of op het vlak van administratie en ICT, personeelsbeleid, vorming, kwaliteitszorg, e.d.

Voorts kan men kinderopvangcoöperaties onderverdelen naargelang het type kinderopvang dat aangeboden wordt:

- *voorschoolse kinderopvang* voor kinderen tot aan de start van het schoolse onderwijs. Deze kinderopvang kan zelf op coöperatieve basis georganiseerd zijn (als oudercoöperatie, als werknemerscoöperatie of multistakeholdercoöperatie), of het coöperatieve element kan binnen komen in een tweede- of derdegraadcoöperatie waar tussen kinderopvanginitiatieven samengewerkt wordt op het vlak van administratie en ICT, personeelsbeleid, vorming, kwaliteitszorg en dergelijke;
- *voor- en naschoolse kinderopvang* voor kinderen die reeds school lopen maar voor wie ouders opvang vragen voor en na de schooluren en tijdens vakantieperiodes. Deze kinderopvang kan zelf op coöperatieve basis georganiseerd zijn (als oudercoöperatie, als werknemerscoöperatie, of als multistakeholdercoöperatie), of het coöperatieve element kan binnen komen in een tweede- of derdegraadcoöperatie waar tussen de initiatieven samengewerkt wordt op het vlak van administratie en ICT, personeelsbeleid, vorming, kwaliteitszorg en dergelijke;
- beide types van opvang kunnen onder vorm van *groepsopvang of familiale opvang* georganiseerd worden.

6.3 Lessons learned

6.3.1 Organisatievormen

Kinderopvangcoöperaties zijn er internationaal gezien in zeer uiteenlopende vormen. Het kan gaan om coöperaties van het verenigingstype zowel als van het type van een vennootschap met aandelen. Naargelang het type leden (ouders (= consumenten van de kinderopvang), werknemers, kinderopvangvoorzieningen, ... of een mix van leden) kunnen ze zich organiseren als consumenten-coöperatie, werknemerscoöperatie, producentencoöperatie of multistakeholdercoöperatie. Sommige coöperaties beperken zich tot voorschoolse kinderopvang, andere bieden verschillende types van kinderopvang aan of combineren kinderopvang met andere sociale dienstverlening (zoals opvoedingsondersteuning, bijzondere jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg, huiswerkbegeleiding, ...). Sommige coöperaties hebben een school als institutionele partner, een lokale overheid, andere sociale coöperaties, hogere graadcoöperaties, ... (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011; Gijssels, 2011, 2012a en b).

In Zweden en Frankrijk vinden we meer oudercoöperaties terug. In Zweden stijgt echter het aandeel werknemerscoöperaties, onder ander omdat steeds meer ouders hun crèche overdragen aan werknemerscoöperaties. Dit omdat ze de tijd, de energie of de wil niet meer hebben zelf de leiding in handen te houden, maar ook omdat sommige gemeentelijke opvangdiensten overgenomen werden door het personeel en georganiseerd als werknemerscoöperatie. Interessant is ook de observatie dat werknemerscoöperaties zich soms omvormen van een 'economische vereniging' (de Zweedse rechtsvorm voor een coöperatie) tot een vennootschap met de oorspronkelijke leden-werknemers als vennoten, omdat de leden-werknemers de opvangdienst in eigen beheer wil houden en kunnen blijven organiseren volgens de oorspronkelijke missie, visie en werkwijze. Ze keren geen winst uit. In Italië zijn er dan weer verhoudingsgewijze meer werknemerscoöperaties in het domein van de kinderopvang (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

6.3.2 Lidmaatschap

Leden van kinderopvangcoöperaties kunnen ouders, werknemers, kinderopvanginitiatieven, professionele zorgverstrekkers, andere coöperaties en middenveldorganisaties met een sociaal doel, ... zijn.

In Italië kunnen ook lokale overheden institutioneel lid zijn van sociale coöperaties. In tegenstelling tot het type coöperatie dat in België traditioneel als 'coöperatieve vennootschappen' wordt georganiseerd en waar een aandeel traditioneel het toegangsticket vormt voor lidmaatschap, erkennen kinderopvangcoöperaties in Italië, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Québec ouders als leden ook zonder dat ze participeren in aandelen. Dit verhoogt de toegankelijkheid van de coöperatie, waar ouders vaak overigens ook een in tijd beperkte relatie mee hebben, en verlaagt de drempel aanzienlijk voor minder vermogende gezinnen. Lid worden kan dan door het betalen van een ledenbijdrage, door het verlenen van diensten (als betaalde of vrijwillige kracht) aan de coöperatie, of door eenvoudigweg als ouder-consument of werknemer te verklaren dat men als lid erkend wil worden. Vaak werkt men met verschillende ledencategorieën, waarbij sommigen participeren in het kapitaal en andere niet, of hogere financiële participaties nemen dan andere. Leden worden op democratische wijze betrokken in de besluitvorming. In de Italiaanse wet op de sociale coöperaties is het verankerd dat naast gebruikers en werknemers ook vrijwilligers en investeerders 'leden' kunnen zijn, maar dat de zwaarste stem in de besluitvorming gelegen moet zijn bij wie effectief diensten afneemt van de coöperatie (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011; Gijssels, 2011, 2012a en b; Van Opstal, 2011).

6.3.3 Governance

Kinderopvangcoöperaties zijn ledenorganisaties die democratisch worden gecontroleerd door de leden. Formeel zowel als informeel gebeurt dit in elke coöperatie op een verschillende manier. Formeel gezien is er wel steeds een algemene vergadering en zetelen leden in de raad van bestuur. Het stemrecht wordt meestal geregeld volgens het principe één lid - één stem. In sommige Italiaanse kinderopvangcoöperaties zijn kinderrechtenorganisaties ook betrokken in bestuur om de rechten van de kinderen te verdedigen. Werknemers zijn ook betrokken als leden in werknemerscoöperaties en multistakeholdercoöperaties in het bestuur en de algemene vergadering, of zijn als niet-lid (bv. in oudercoöperaties) vertegenwoordigd in het bestuur. De Italiaanse wetgeving op de sociale coöperaties regelt mooi de verschillende ledencategorieën en hun participatie (aard van bijdrage, gewicht in de besluitvorming) in de coöperatie. De mogelijkheid van niet-gebruikers leden (vrijwilligers, investeerders, lokale gemeenschap) als leden bestaat, met de mogelijkheid om leden-investeerders een grotere financiële bijdrage te laten leveren met hoger (maar nog steeds beperkt) rendement enerzijds maar zeer beperkt gewicht in de besluitvorming anderzijds. Dit om toe te laten dat de coöperatie voldoende financiële middelen kan aantrekken maar dat de besluitvorming primair in handen blijft en de dienstverlening primair verzekerd wordt vanuit het belang van de gebruikers (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

Praktijken van ouderparticipatie willen wel verschillen van coöperatie tot coöperatie. Niet allemaal slagen ouder- of multistakeholdercoöperaties er bijvoorbeeld in alle ouders even sterk te betrekken bij de besluitvorming. Als model biedt een coöperatie de mogelijkheid democratische participatie te organiseren, maar het moet natuurlijk in de dagdagelijkse handelingspraktijk gerealiseerd worden. Ondanks de verschillen, wijst onderzoek bij Zweedse kinderopvangcoöperaties uit dat ouders in oudercoöperaties (alsook in werknemerscoöperaties) over het algemeen veel meer tevreden zijn over de invloed die ze kunnen uitoefenen dan in andere vormen van kinderopvang (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

Ouderbetrokkenheid bij de kinderopvang is een basisprincipe in oudercoöperaties. Rutgeerts (2012) maakt een onderscheid in verschillende types van ouderbetrokkenheid in oudercrèches: samen doen en samen leven (betrokkenheid op de dagelijkse werking), mee denken en samen beslissen (betrokkenheid in de besluitvorming). In oudercoöperaties is er intensief overleg tussen ouders en professionele kinderopvangbegeleiders over de opvang en de ontwikkeling van het kind, maar daarnaast brengen de ouders vaak heel wat tijd door in de opvang en verlenen ze ondersteunende taken (voorlezen, hulp bij activiteiten, hulp bij het eten geven, koken, de was en de afwas, de schoonmaak, het groenonderhoud van de tuin, ...). Er wordt ook opvoedingsadvies en vorming voor ouders georganiseerd en er vinden vele sociale activiteiten voor kinderen, ouders en familie plaats met veel gelegenheid tot onderlinge interactie en uitwisseling. Observerende en meewerkende participatie zijn ideale instrumenten voor de integratie van ouders (en hun kinderen) die niet vertrouwd zijn met het systeem van kinderopvang of er veel vragen bij hebben dan wel zelf meer grip willen houden op de opvoeding van hun kinderen.

Door ouders ook mee te laten denken en beslissen zijn ze niet alleen uitvoerders van ondersteunende taken, maar hebben ze ook een stem in de manier waarop ze vorm krijgen en georganiseerd worden. In deze vorm van coproductie zijn er goede afstemming tussen de rol van ouder en van professional belangrijk. Handvaten hiervoor zijn te vinden in de handleiding voor oudercrèches van het VBJK (Rutgeerts, 2012).

Werknemerscoöperaties worden bestuurd door werknemers die hiermee een hoge mate van autonomie en beslissingsmacht ervaren, wat belangrijke elementen zijn van arbeidstevredenheid in sociale coöperaties (Gijssels, Coates & Deneffe, 2011).

6.3.4 Financiering

Coöperaties zijn ledenverenigingen. In kinderopvangcoöperaties waar ouders (ook) leden zijn, betalen ze een instapbijdrage. Afhankelijk van het gegeven of de coöperatie een vereniging dan wel een vennootschap met aandelenkapitaal is, neemt deze instapbijdrage de vorm aan van een ledenbijdrage of van een coöperatief aandeel dat kan teruggetrokken worden of overgedragen aan een nieuw lid, wanneer men de coöperatie verlaat (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011; Gijselinckx, 2011, 2012a en b). Van Opstal (2011) wijst er bovendien op dat in Nederlandse coöperaties leden hun coöperatie ook kunnen financieren met korte termijn (bv. leveringskrediet) of lange termijn vreemd vermogen (bv. leden(schuld)rekeningen). Dit laatste is overigens ook in het Verenigd Koninkrijk en Italië het geval.

Zowel in kinderopvangcoöperaties van het verenigingstype als van het type van vennootschap op aandelenkapitaal en zowel in kinderopvangcoöperaties die de vorm aannemen van consumentencoöperaties als in deze die werknemerscoöperaties of multistakeholderscoöperaties, of coöperaties van kinderopvangvoorzieningen zijn, betalen ouders een gebruikersbijdrage voor afgenomen kinderopvangdiensten. Die wordt zo laag mogelijk gehouden om de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de dienstverlening te maximaliseren. Ouders betalen een bijdrage die de kosten dekt. De opvang in coöperatieve kinderopvangdiensten wordt kostenefficiënt georganiseerd. Door de vrijwillige inzet van ouders in het bestuur, de administratie, de logistiek, het onderhoud van het gebouw en soms ook in de kinderopvang zelf, kunnen de kosten laag gehouden worden (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011).

Daarbij is van belang dat de overheid de opvang in geregistreerde kinderopvangdiensten subsidieert. In Zweden geldt deze subsidiëring voor alle kinderen, in Italië is ze inkomensgerelateerd. Bovendien voorziet de Zweedse *maxtaxa*-regeling die in 2002 werd ingevoerd dat gezinnen slechts een bepaald maximumpercentage van hun inkomen aan kinderopvang hoeven te besteden, ongeacht of de opvang aangeboden wordt door de gemeente of een private organisatie. De rest wordt bijgepast door publieke financiering (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011; Gijselinckx, 2011, 2012a en b).

Waar publieke subsidiëring ontoereikend is, zoals in Italië, worden aanvullende coöperatieve private financieringsmechanismen ontwikkeld. De Italiaanse wet op de coöperaties schrijft voor dat Italiaanse coöperaties die een surplus realiseren hiervan 3% afstaan aan een fonds van een consortium, federatie of mutualiteit voor de ontwikkeling en ondersteuning van nieuwe sociale coöperaties. Ook overschotten van sociale coöperaties die ophouden te bestaan moeten aan deze fondsen worden overgemaakt en kunnen niet worden uitgekeerd aan leden of investeerders ('asset lock'). Deze fondsen verlenen onder andere financiële steun aan nieuwe sociale coöperaties en lage interest leningen aan gebruikers van de dienstverlening wiens inkomen te laag is om de kosten voor de kinderopvang zelf te kunnen dragen maar te hoog om voor subsidiëring in aanmerking te komen (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011; Gijselinckx, 2011, 2012a en b).

Italiaanse kinderopvangcoöperaties kunnen vaak ook beroep doen op de gemeente of op een religieuze of civiele organisatie om een gebouw ter beschikking gesteld te krijgen om de dienstverlening in te verzekeren (Gijselinckx, Coates & Deneffe, 2011; Gijselinckx, 2011, 2012a en b). Ook Van Opstal (2011) observeerde dat de samenwerking met lokale overheden vooral sterk gefaciliteerd wordt door het Italiaanse kader op de sociale coöperatie. Van Opstal verwijst naar Luterotti die stelt dat lokale besturen, voor bedragen die lager liggen dan wat de Europese aanbestedingsregelgeving als bovengrens stelt, preferentieel een beroep mogen doen op sociale coöperaties en dat de Italiaanse grondwet een uitdrukkelijke rol van algemeen belang voor coöperaties voorziet.

Kinderopvangcoöperaties zijn non-profit organisaties. In Italië geldt de hoger vermelde asset lock voor sociale coöperaties. Leden-investeerdere kunnen een uiterst beperkte vergoeding voor hun kapitaalsinbreng ontvangen die in de regel gelijk staat met de rente die door de post wordt uitgekeerd. Die kapitaalsvergoeding wordt in de regel niet jaarlijks uitgekeerd, maar is mogelijk bij uit-treding. In Zweden kunnen gerealiseerde surplussen ook gedeeltelijk uitgekeerd worden aan de leden a rato van hun bijdrage aan de coöperatie (bij werknemers bijvoorbeeld als een bonus a rato van het aantal gewerkte uren, bij ouders bijvoorbeeld als een korting a rato van het aantal uren dienstverlening aan de coöperatie, soms ook als een algemene korting op de afgenomen uren opvang) (Vamstad, 2010). Ook in de oudercrèche van Louvain-la-Neuve krijgen ouders aldus een korting op de prijs in ruil voor vijf uur vrijwilligerswerk per week. Het betreft logistieke hulp ter ondersteuning van de professionele hulpverleners (hulp bij de was, de afwas, koken, eten geven, schoonmaak, boodschappen, ...). Dit is een praktijk die we in veel kinderopvangcoöperaties tegen komen en met name in die coöperaties die zich open stellen voor ouders en kinderen uit de kansengroepen. Het verlaagt de financiële drempel voor de ouders, sterkt de band met de ouders, versterkt de betrokkenheid van de ouders in de opvoeding van hun kinderen en bij de kinderopvang en biedt het kinderopvanginitiatief de mogelijkheid beroep te doen op de ondersteunende hulp van extra handen (Gijsselinckx, Coates & Deneffe, 2011; Gijsselinckx, 2011, 2012a en b).

De meeste kinderopvangcoöperaties opteren voor het non-profit statuut uit overtuiging, maar ook omdat dit hen in staat stelt van fiscale voordelen en subsidies te genieten die enkel toegekend worden aan non-profits. Het laat hen ook toe gebruik te maken van vrijwillige inzet (Gijsselinckx, Coates & Deneffe, 2011).

6.3.5 Onderlinge samenwerking en versterking

Kinderopvanginitiatieven die onderling samenwerken kunnen elkaar versterken op vlak van professioneel beheer, administratie, personeelsbeheer, organisatie van ouderbetrokkenheid, pedagogisch project, wijze van inclusie van kinderen en ouders uit de kansengroepen, kwaliteitszorg edm.

Het Franse ACEPP verenigt 28 ledenfederaties van oudercrèches uit 55 departementen. ACEPP heeft een kwaliteitsbeleid voor oudercrèches uitgewerkt, verleent advies aan startende en groeiende initiatieven, organiseert vorming en opleiding en onderlinge informatie-uitwisseling en kennisdeling. Dankzij het werk van ACEPP worden de oudercrèches op dezelfde manier geregeld, gesubsidieerd en gecontroleerd als de publieke kinderopvangdiensten. ACEPP vertrekt van de stelling dat ouders de eerste opvoeders van de kinderen zijn. Dit is hun motivatie om de een grote mate van participatie van ouders in het beheer, maar ook het dagelijks werk van de crèches te organiseren. Beroepskrachten garanderen de kwaliteit van de opvang en staan in voor de praktische organisatie ervan. Ze worden voortdurend bijgeschoold. Ook vrijwilligers worden opgeleid. Er wordt een bijzondere inspanning geleverd om alle gezinnen de gelegenheid te geven van de opvang gebruik te maken en waar nodig opvoedingsondersteuning te geven²⁷ (Gijsselinckx, Coates & Deneffe, 2011).

In Italië werken kinderopvangcoöperaties samen in federaties en consortia. Een belangrijk consortium van Italiaanse werknemerscoöperaties in de kinderopvang is PAN (Scott, 2010). Dit consortium werd in 2004 opgericht door CGM (een grote federatie van zo'n 1 200 sociale coöperaties in Italië), Intesa San Paolo (een belangrijke Europese financiële instelling) en nog twee andere partners. Bedoeling van het consortium is de ontwikkeling van kinderopvangcoöperaties te stimuleren, de toegankelijkheid van de dienstverlening te vergroten en de kwaliteit te bewaken. Sinds haar oprichting werden er 140 nieuwe kinderopvangdiensten opgericht, samen goed voor 4 311 plaatsen

---

²⁷ www.acepp.asso.fr.

en 943 nieuwe jobs. Momenteel telt PAN een 400-tal kinderopvangcoöperaties. Bij de oprichting van een kinderopvangcoöperatie wordt steeds een partnerschap aangegaan met de lokale overheid. PAN biedt startersadvies en financiële ondersteuning aan nieuwe leden, opleiding, communicatie-tools en netwerkingactiviteiten voor haar leden. PAN riep een 'label' van kwaliteitsvolle kinderopvang in het leven met een bijhorend kwaliteitshandboek en evaluaties. Het biedt hiermee naar de ouders en de lokale overheden een transparante communicatie over de kwaliteit van de aangeboden kinderopvang en controleert deze kwaliteit actief bij haar leden. PAN voorziet ook in een lening met lage interest voor ouders die een te hoog gezinsinkomen hebben om van een gesubsidieerde plaats te genieten, maar een te laag inkomen hebben om de opvang probleemloos helemaal zelf te kunnen financieren. Net als andere sociale coöperaties hebben Italiaanse kinderopvangcoöperaties ook sterke samenwerkingen met andere sociale coöperaties en mutualiteiten. Zo werken ze bijvoorbeeld samen met sociale coöperaties die kansengroepen tewerk stellen en hen diensten aanleveren op vlak van schoonmaak, was & strijk, catering, tuinonderhoud, ... Samen dienen ze ook in op offertes van overheden om kinderopvang in een groter geografisch gebied, of complementaire dienstverlening in een geografisch beperkter gebied aan te bieden (Gijssels, 2011; Gijssels, 2011, 2012a).

6.3.6 Kwaliteit van dienstverlening en arbeid

Onderzoek (onder andere van Vamstad (2007) in Zweden) toont aan dat de kwaliteit van het werk en de dienstverlening in kinderopvangcoöperaties als beter worden ervaren, met name omdat ouders meer met het personeel communiceren over de opvoeding van de kinderen, het personeel hierdoor de kinderen en hun thuissituatie beter kent en de ouders vanuit hun expertise ook kunnen bijstaan bij de opvoeding van hun kinderen, en omdat ouders doorheen de intensievere communicatie met het personeel in staat zijn meer invloed uit te oefenen op de dienstverlening. Ouders dragen in coöperaties ook meer op vrijwillige basis actief bij tot de werking van de coöperatie (beheer, administratie, logistiek, ...) en het sociale leven rond de coöperatieve kinderopvang is intensiever. Dit versterkt de band tussen de kinderopvang en thuis. In non-profitvoorzieningen heerst er grotere tevredenheid over de ratio staf-kinderen dan in publieke en de for-profitvoorzieningen. Het personeel is er ook meer tevreden over de manier waarop ze hun werk en hun organisatie mee kunnen beheren en over hun fysieke en de psychosociale werkomgeving. Bovendien worden in coöperaties de inkomsten volledig geherinvesteerd in de kwaliteit van de dienstverlening, eerder dan ook for-profit investeerders te moeten vergoeden (in for-profit organisaties) of een bureaucratie te moeten financieren (in gemeentelijke diensten). Voor Italië wijst een studie van Depedri, Tortia en Carpita (2010) op de hoge jobtevredenheid in sociale coöperaties (onder andere kinderopvangcoöperaties) als resultaat van procedurele en distributieve rechtvaardigheid, hogere autonomie en participatie in besluitvorming en een bevredigend loon (Gijssels, 2011; Gijssels, 2011, 2012a en b). Ook Rutgeerts (2012) verwijst naar onderzoek dat aantoont dat in non-profitorganisaties de kwalificaties van het personeel en de verloning hoger zijn, dat er meer aanbod is van vorming en training op de werkvloer en dat de kwaliteit van de dienstverlening er hoger ligt.

6.3.7 Sociale inclusie

In Gijssels (2012a) hebben we de potentie van coöperatieve kinderopvang voor de innovatieve inclusie van kansengroepen beargumenteerd. Rutgeerts (2012) stelt dat zowat elke studie over kinderopvang voor kinderen van 1 tot 3 jaar uitwijst dat dit een belangrijke functie heeft om de cirkel van sociale uitsluiting te doorbreken. Ze wijst er verder op dat kleine zelfstandige initiatieven voor kinderopvang doorgaans zeer veel moeite hebben om de sociale functie in te vullen en inclusief te zijn. Alleen kinderopvang van hoge kwaliteit - met hoog opgeleid personeel, een

adequate verhouding tussen het aantal kinderen en het aantal begeleiders en continuïteit van het personeel, samengaan met goede arbeidsvoorwaarden is positief voor alle kinderen en heeft ook een positief effect op de meest benadeelde kinderen. Deze wordt veelal geboden in non-profit en participatief georganiseerde initiatieven en wordt in belangrijke mate gefaciliteerd door een goed ondersteunend financieel en regelgevend overheidsinstrumentarium (Rutgeerts, 2012).

7 | Conclusie en aanbevelingen

Op basis van al het voorgaande kunnen volgende conclusies getrokken worden en aanbevelingen geformuleerd worden voor de uitwerking van een ‘coöperatieve kinderopvang met leerwerknemers in Mechelen’:

- gegeven de demografische evolutie en de genomen beleidsopties van het stadsbestuur Mechelen voor een kindvriendelijke, participatieve en inclusieve stad, is er nood aan extra kinderopvang voor baby's en peuters. Om aan de door de Vlaamse overheid vooropgestelde norm te voldoen moeten er om voor 50% van de kinderen jonger dan 3 jaar opvang te kunnen garanderen tegen 2016 een 700-tal plaatsen bij gecreëerd worden. Wil men in 2020 voor 62% van de kinderen jonger dan 3 jaar opvangplaatsen beschikbaar hebben, dan betekent dit dat meer dan een verdubbeling van het huidige aantal opvangplaatsen gerealiseerd moet worden;
- de activiteitsgraad van mannen en vrouwen in de leeftijdscategorie waarin men doorgaans jonge kinderen heeft (tussen 25 en 45 jaar) ligt het hoogst van alle leeftijdscategorieën (boven 90% voor mannen, boven 83% voor vrouwen). Werkende koppels en eenouders met jonge kinderen moeten in belangrijke mate beroep kunnen doen op kinderopvang. Gegeven dat ook twee derde van de grootvaders en meer dan de helft van de grootmoeders werken en jonge grootouders daarnaast ook meer eigen activiteiten hebben, is het familiale vangnet kleiner dan vroeger. Jonge werkende ouders moeten dan ook in zeer belangrijke mate beroep kunnen doen op formele opvang;
- gegeven de belangrijke rol die kinderopvang kan spelen voor de door het stadsbestuur vooropgestelde realisatie van een kindvriendelijke, participatieve en inclusieve stad, is het van belang dat de kinderopvang ook in voldoende mate toegankelijk is voor kansengroepen, in het bijzonder (aanstaande) jonge ouders in een statuut van niet werkende werkzoekende en in activerings- en inburgeringstrajecten. De relatief hoge graad van kinderarmoede in Mechelen (index Kind & Gezin), in meerderheid met laaggeschoolde ouders van vreemde herkomst en zonder werk, noodzaakt tot het voeren van een actief inburgerings- en integratiebeleid, waarbij kinderopvang een hefboom kan zijn voor maatschappelijke integratie en inburgering van ouders en kinderen. In de tweede helft van 2012 waren er 86 steungerechtigden in een activeringstraject met kinderen jonger dan 3 jaar. 56 Artikel 60'ers hebben in 2012 kinderen jonger dan 3 jaar. Hierbij gaat het om 49 unieke kinderen. Wekelijks zouden ook een tweetal VDAB-trajectbegeleiders geconfronteerd worden met een tweetal ouders met jonge kinderen op zoek naar werk en met vraag voor kinderopvang. De 12 per dagdeel beschikbare plaatsen voor occasionele kinderopvang zitten telkens vol met baby's en peuters van ouders die Nederlandse taallessen en inburgering volgen en er is een wachtlijst;
- het Mechelse stadsbestuur wenst de uitbreiding van kinderopvangplaatsen vooral te situeren in de private sector. Gegeven de vaststelling dat non-profit organisaties in vergelijking met for-profit aanbieders (1) een hogere kwaliteit van dienstverlening en van werk realiseren met hoger opgeleid personeel dat ook meer vorming en opleiding aangeboden krijgt, (2) eerder geneigd zijn om opvang ook aan te bieden in gebieden met minder kapitaalkrachtige gezinnen en (3) eerder geneigd zijn om een actief inclusief beleid te voeren, is het belangrijk het non-profit karakter of sociaal oogmerk van de kinderopvang voorop te stellen;
- om kansengroepen ook kansen te geven via kinderopvang, moet de opvang er in slagen om een aantal drempels te verlagen:

- inkomensgerelateerd zijn om maximaal financiële toegankelijkheid te garanderen, en andere dan financiële bijdragen mogelijk maken die recht geven op korting;
- geografisch voldoende gespreid zijn over het Mechelse grondgebied om in alle wijken van centrum en dorpen geografisch bereikbare opvang aan te kunnen bieden;
  - in Heffen, Hombeek, de wijk Tervuursesteenweg en Mechelen-Zuid is nu reeds plaats voor meer dan één tweede kinderen tussen 0 en 3 jaar. In Heffen haalt men momenteel zelfs reeds makkelijk de ratio van 63%. In Muizen, en vooral in Nekkerspoel en Battel liggen de ratio's momenteel onder de ratio van één derde;
  - in Mechelen Centrum is 83% van de plaatsen groepsopvang. In Battel is er geen groepsopvang, maar zijn de weinige opvangplaatsen die er zijn wel inkomensgerelateerd. De opvangplaatsen in Nekkerspoel zijn, net als deze in Leest, Heffen en vooral ook in Mechelen-Zuid in minste mate inkomensgerelateerd;
- voldoende flexibele en op korte termijn beschikbare opvangplaatsen kunnen organiseren om activerings- en inburgeringstrajecten te kunnen ondersteunen en doorstroom naar een job in de reguliere arbeidsmarkt, waar een groeiend aantal jobs (met name voor laaggeschoolden) zich situeren in sectoren met zeer flexibele arbeidstijden, althans vanuit oogpunt van kinderopvang te faciliteren;
  - Mechelen heeft momenteel slechts een beperkt aantal plaatsen voor occasionele opvang: 10 in Kabouterland, 12 in 't Leopoldje (beiden overigens in dezelfde buurt gelegen), 4 in het stedelijk KDV Zwaluwstraat en 48 in Reddy Teddy;
  - doorstroom naar vaste opvangplaatsen blijkt moeilijk te realiseren. De vraag is ook of dit wenselijk is (cf. infra);
  - de meeste opvang is niet flexibel genoeg: lange wachtlijsten, weinig opvang buiten de reguliere uren (7-19u) en tijdens weekends;
- toelaten om een duurzame vertrouwensrelatie met ouders uit de kansengroepen op te bouwen en dus niet uitgaan van de premisse dat de opvangplaats waar een doelgroepouder in eerste instantie terecht kan per definitie tijdelijk is en dat 'doorstroom' naar een reguliere opvangplaats in een ander opvanginitiatief moet gerealiseerd worden;
- gegeven de superdiversiteit van de Mechelse bevolking en de doelgroep in het bijzonder, is het van belang een verscheidenheid van (beschikbare) communicatiemiddelen in te zetten om met anderstalige ouders te kunnen interageren en ouders die niet vertrouwd zijn met het systeem van opvang hier op een aanschouwelijke wijze mee vertrouwd te maken;
- actieve ouderbetrokkenheid organiseren en dit reeds van in de vroege fase van kennismaking met de opvang om ouders als voornaamste opvoeders van hun kinderen te erkennen en te versterken, om de sterktes en capaciteiten van ouders (ook uit de doelgroepen) maximaal te benutten, om een eventueel gebrek aan vertrouwdheid met het systeem van kinderopvang alsook verschillen in visie op opvoeding, voeding, ontwikkeling van kinderen te ondervangen en voldoende, accurate en positieve interactie en afstemming tussen ouders en opvangverstrekkers te garanderen.
- ter versterking van de bestaande en toekomstige kinderopvanginitiatieven, kan ook gedacht worden aan de ontwikkeling van coöperatie tussen kinderopvanginitiatieven onderling. Dit kan synergieën opleveren en efficiëntiewinsten realiseren op vlak van personeels- en financieel management, opleiding en vorming van medewerkers, afstemming van vraag en aanbod, marketing, administratie, logistiek, aankoop, huisvesting, ... Ook partnerschappen met andere lokale actoren zijn te overwegen uit hoofde van mogelijke subsidiëring van de dagprijs voor ouders uit de kansen-groepen, toeliding van ouders uit de kansengroepen, korte en lange termijn financiering tegen lage rentes, huisvesting, lokale democratische participatie, ... De procesbegeleiding zal moeten uitwijzen welke partnerschappen in de Mechelse context aangegaan kunnen worden tot de uitbouw van coöperatieve kinderopvang met ruimte voor leerwerknemers. Uit deze omgevingsanalyse kwam reeds naar boven dat:

- er reeds een beperkt aantal partnerschappen met scholen in Mechelen zijn, voornamelijk voor plaatsen met vrije dagprijs: 17/92 (18%) plaatsen zijn inkomensgerelateerd;
- er contacten met de hogeschool zijn;
- OCMW, VDAB, Prisma en de verenigingen waar armen het woord nemen vragende partij zijn voor meer kinderopvang die toegankelijk is voor de jonge ouders die ze in begeleidingstrajecten hebben;
- ook de Opvoedingswinkel geïnteresseerd is in samenwerking;
- de groep kinderopvanginitiatieven die betrokken was bij het CKO-project nog steeds jaarlijks samenkomt en dat nieuwe initiatieven die van een starterstoelage van de Stad Mechelen willen genieten zich moeten engageren in het 'Lokaal Overleg Kinderopvang' en het CKO;
- het Lokaal Loket Kinderopvang momenteel nog niet georganiseerd is en er op de website van de door de Dienst Kinderopvang ontwikkelde Kinderopvangwijzer vaak een discrepantie is tussen het feitelijk aantal beschikbare plaatsen en het aantal dat op de website vermeld wordt als beschikbaar;
- die coöperatie(s) moet(en) niet noodzakelijk de coöperatieve vennootschapsvorm aannemen en zelfs in coöperatieve vennootschappen is het niet noodzakelijk om financiële participatie van (alle) gebruikers en werknemers in het kapitaal van de organisatie te organiseren als toegangsticket voor deze categorieën tot 'lidmaatschap' en dienstverlening;
- belangrijk in coöperaties is de realisatie van coöperatieve principes:
  - vrijwilligheid en openheid van lidmaatschap: niemand mag verplicht worden, discriminatie en uitsluiting moeten vermeden worden;
  - democratische en economische participatie van de verschillende ledencategorieën in de besluitvorming. Economische participatie kan onder vorm van verschillende bijdragen en hoeft niet gereduceerd te worden tot kapitaalsparticipatie. Voordelen op grond van bijdragen (bv. korting in ruil voor uren vrijwillige inzet in de coöperatie) moeten mogelijk zijn en financiële vergoeding voor ingebracht kapitaal mag niet prevaleren op vergoeding voor gebruik. De eerste vergoeding aan leden betreft een beste prijs-kwaliteitsrelatie. Participatie in de besluitvorming moet losgekoppeld zijn van kapitaalsinbreng en met name georiënteerd zijn op de gebruikers (als consument/coproductent, als werknemer);
  - autonomie en onafhankelijkheid: de coöperatie is een zelfstandige organisatie die autonoom wordt bestuurd en gecontroleerd door de leden, ook al zijn er institutionele leden die bijvoorbeeld een belangrijke financiële inbreng leveren;
  - onderwijs, vorming en informatieverstrekking: op vlak van de sociaalpedagogische aspecten van de dienstverlening (in casu kinderopvang, opvoeding), maar ook op vlak van de coöperatieve manier van werken. Opdat effectieve controle en bijdrage aan de besluitvorming door leden mogelijk zou zijn;
  - coöperatie tussen coöperaties: informatie-uitwisseling en samenwerking met andere kinderopvangcoöperaties (nationaal en internationaal), bijvoorbeeld. op vlak van kwaliteitsbeleid, personeelsmanagement, omgaan met kansengroepen, aankoopbeleid, het uitdragen van het coöperatieve gedachtegoed binnen de kinderopvang, ...
  - zorg voor de gemeenschap: kernmissie is het aanbieden van een kwaliteitsvolle, toegankelijke, betaalbare en inclusieve dienstverlening (in casu kinderopvang), afgestemd op de eigenheid, noden, verwachtingen en mogelijkheden van de leden van de lokale gemeenschap. Het is belangrijk deze coöperatieve principes goed te verankeren in statuten en deze statuten op een zeer toegankelijke wijze te communiceren zodat ze voor alle stichtende en later toetredende leden duidelijk zijn en een stevig kader vormen voor een voortdurende realisatie van deze principes in de praktijk. In een participatief georganiseerd initiatief is het zeker ook van belang de onderlinge verhoudingen, rollen, bevoegdheden van de verschillende betrokkenen – in een multistakeholdercoöperatie erkend als verschillende leden – goed te omschrijven en af te bakenen;

- voor het financieel plan is het verder nog nuttige informatie dat de Stad Mechelen een starterstoe-lage voorziet voor startende kinderopvanginitiatieven, weliswaar beperkt tot 75% van de investe-ringskosten:
  - voor initiatieven van meer dan 8 plaatsen:
    - 1 750 euro per plaats + 500 euro per plaats indien IKG;
    - indien minimum gedurende 6 jaar het aanbod gegarandeerd is;
  - voor initiatieven van minder dan 8 plaatsen:
    - 500 euro per plaats + 250 euro per plaats indien IKG;
    - indien minimum gedurende 3 jaar het aanbod gegarandeerd is.

Het vervolg op deze omgevingsanalyse betreffen een procesbegeleiding om mogelijke partnerschap-pen te verkennen, hierbij een zicht te krijgen op de mogelijke middelen die ze kunnen inbrengen en een organisatorische blauwdruk te ontwikkelen, alsook de uitwerking van een financieel plan waarin met bovenstaande rekening gehouden kan worden.

- BIJLAGEN -

bijlage 1 . Leidraad focusgroepen

HIVA

ONDERZOEKSWINSTUUT VOOR ARBEID EN SAMENLEVING

K.U. LEUVEN

Coöperatieve kinderopvang voor leerwerknemers in Mechelen

Leidraad voor focusgroep
in het kader van omgevingsanalyse

Dr. Caroline Gijssels (HIVA – KU Leuven)

Situering van de focusgroep

HIVA
K.U. LEUVEN

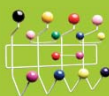
- ESF-project
“Coöperatieve kinderopvang”
- Initiatiefnemer: Oprit W
- Partners uit uitvoering:
  - HIVA – KU Leuven:
    - Omgevingsanalyse
    - Lessen uit cases van coöperatieve kinderopvang
    - Coöperatieve principes en kinderopvang
  - Febecoop Adviesbureau
    - Procesbegeleiding opmaak blauwdruk
  - Hefboom
    - Financieel plan

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

Omgevingsanalyse

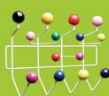
- Evolutie aantal kinderen -3 jaar in Mechelen
  - Globaal
  - Volgens profiel van ouders
- Kinderopvangvoorzieningen in Mechelen
- Evolutie opvangplaatsen (verschillende types) in Mechelen
- Behoefte aan kinderopvang bij kansengroepen in Mechelen
- Drempels naar kinderopvang bij kansengroepen Mechelen
  - Welke?
  - Oplossingen?
- Sterktes van kansengroepen in het kader van kinderopvang: wat kunnen zelf doen of aanbrengen?
- Bestaande opvangmogelijkheden voor kinderen -3 jaar van kansengroepen in Mechelen

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

Focusgroep

- Uw expertise als vertegenwoordiger van kansengroepen
  - “slimme verbindingen”
  - idealiter bespreekt u de vragen vooraf met uw ‘achterban’
- U kunt vrijuit spreken:
  - we noemen geen namen bij de rapportering, noch van u, noch van de personen of organisaties waar u het over heeft.
  - bedoeling is om op basis van concrete verhalen lessen te kunnen trekken:
    - De groep van ouders leren kennen waar we kinderopvang willen voor kunnen realiseren: omvang, mogelijkheden en problemen
    - Weten waar we moeten mee rekening houden als we een kinderopvang voor kinderen van kansengroepen willen doen slagen

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- Van alle mensen die tot uw 'doelgroep' behoren, hoeveel zijn er een ouder van kinderen jonger dan 3 jaar ?
- Hoeveel kinderen jonger dan 3 jaar zijn er in deze groep?
- Wie zijn deze ouders?
  - Geslacht
  - Burgerlijke staat
  - Aantal kinderen
  - Opleidingsniveau
  - Thuis taal
  - Land van herkomst
  - Bepaalde problematiek

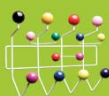
Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- Hoeveel ouders met kinderen -3 jaar 'in uw doelgroep' maken gebruik van kinderopvang?
- Ervaren de ouders 'uit uw doelgroep' bepaalde drempels in verband met kinderopvang?

Denk aan toegankelijkheid, betaalbaarheid, mobiliteit, cultuur, taal,...
- Merken jullie verschillen tussen ouders voor wiens kind(eren) er wel en geen opvang kon geregeld worden?

Denk aan:

  - Taal, cultuur, opleidingsniveau, aantal kinderen,...
  - Mobiliteit, afstand van woonplaats/plaats van opleiding of tewerkstelling tot de opvangvoorziening
  - Andere verschillen?

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- In welke kinderopvangdiensten kan geschikte opvang worden gevonden voor de kinderen van deze ouders?
- Welke verschillen merkt u tussen kinderopvangdiensten waar wel en geen plaats kan gevonden worden?

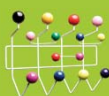
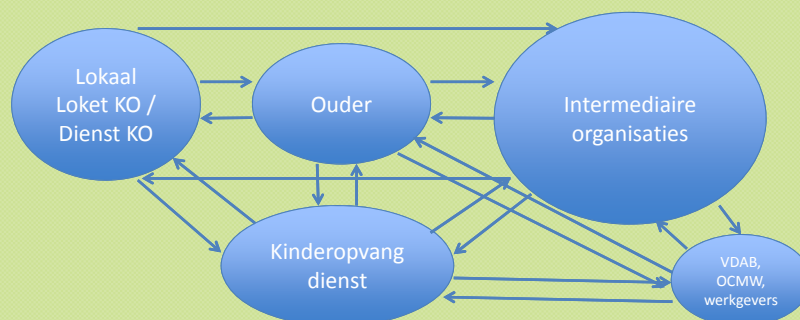
Denk aan:

- Type opvang
- Grootte van de dienst
- Sector (publiek, privaat)
- Locatie
- Inkomensgerelateerde plaatsen, of niet
- Missie/visie van de dienst
- Organisatiecultuur van de dienst
- Andere relevante kenmerken?

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- Hoe verlopen de contacten, de interacties tussen de verschillende betrokkenen bij geslaagde kinderopvang voor kinderen van mensen 'uit uw doelgroep'?

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- Op welke wijze kunnen ouders 'uit uw doelgroep' betrokken worden bij de organisatie van de kinderopvang?

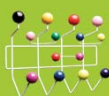
Vanuit de 'empowerment'-gedachte:

- Wat zijn hun sterktes?
- Wat zouden ze kunnen doen / aanbrengen?

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

- Zijn we nog iets belangrijks vergeten bespreken?
- Wilt u nog iets kwijt in verband met dit thema?

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

Tot slot

Van harte dank voor uw medewerking!

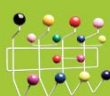

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

Contact

Caroline Gijselinckx

HIVA – KU Leuven
Parkstraat 47
3000 Leuven
Tel: 016 32 33 28
Caroline.gijselinckx@kuleuven.be
www.hiva.be
www.facebook.com/HIVA.KULeuven

Focusgroep_Leidraad_Omgevingsanalyse CoKO Mechelen

Bibliografie

- Bottu G. & R. Marynissen** (2013), *Kinderen in armoede. Lokale verschillen*, team Planning en Statistiek, afdeling Sociale Planning, dienst Welzijn en Gezinsheid, provincie Antwerpen.
- Bral L. et al.** (2011), *Stadsmonitor 2011. Een monitor voor leefbare en duurzame Vlaamse steden*, Thuisindestad.be, agentschap voor Binnenlands Bestuur, Vlaamse overheid, Brussel.
- Cottyn J.** (2012), *Verslag Ronde Tafelgesprek – thema vergroening*, Interne nota, Mechelen.
- Dienst Sociale Tewerkstelling Stad Mechelen** (2012), *Tussentijdse evaluatie: 200 nieuwe jobs deze legislatuur*, Interne nota.
- Gijssels C.** (2012a), 'Coöperatie voor meer inclusie: sociale innovatie in de kinderopvang', in D. Dierickx, S. Oosterlynck, J. Coene & A. Van Haarlem (eds.), *Armoede en Sociale Uitsluiting. Jaarboek 2012*, Acco, Leuven/Den Haag, p. 355-374.
- Gijssels C.** (2012b), 'Co-operative answers to societal challenges: 9 insights from 2 x 9 cases' in M. Brassard & E. Molina (eds.), *The Amazing Power of Cooperatives. Texts selected from the international call for paper proposals*, International Summit of Co-operatives, Québec (Canada), 8-11 October 2012, pp. 403-418.
- Gijssels C.** (2011), *Coöperatieve antwoorden op maatschappelijke uitdagingen: 9 lessen uit 2 x 9 cases*, E-note 11 van het Steunpunt Coöperatief Ondernemen, HIVA/Cera, Leuven.
- Gijssels C., Coates & Deneffe** (2011), *Coöperatieve antwoorden op maatschappelijke uitdagingen*, Rapport van een onderzoek in het kader van het VIONA-onderzoeksprogramma, beheerd door de Administratie Werk en Sociale Economie. HIVA-KU Leuven, Leuven.
- Hedebouw G. & Peetermans A.** (2009), *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest*, SWVG Rapport 07, Steunpunt SWVG/HIVA-KU Leuven, Leuven.
- Kind & Gezin** (2009), *Gemeentelijke kindrapport Mechelen*, Kind & Gezin, Brussel, downloaded from <http://www.kindengezin.be/toepassingen/gemeentelijke-kindrapporten.jsp>.
- Kind & Gezin** (2013), *Het kind in Vlaanderen*, Kind & Gezin, Brussel.
- Lamma, M.** (2012), *Memorandum. Kinderopvang*, Interne nota, Mechelen.
- OCMW Mechelen** (2010), *Jaarverslag Activering 2009*.
- OCMW Mechelen** (2011), *Jaarverslag Activering 2010*.
- OCMW Mechelen** (2012), *Jaarverslag Activering 2011*.
- OCMW Mechelen** (2013), *Jaarverslag Activering 2012*.
- Oprit W.** (2012), *Inhoudelijk document. Haalbaarheidsstudie coöperatieve kinderopvang voor leerwerknemers in het kader van Artikel 60 in Mechelen*, Interne nota, Mechelen.
- Rutgeerts E.** (2012), *Handleiding oudercrèches*, VBJK-Coopburo, Gent-Leuven.
- STAD MECHELEN** (2012), *Bestuursakkoord VLD-Groen-m+, N-VA, CD&V | 2013-2018*, Mechelen.
- STAD MECHELEN** (2013), *College van burgemeester en schepenen – Uittreksel uit de notulen. Vergadering van 14 juni 2013*.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering** (2011), *SVR-projecties van de bevolking en de huishoudens voor Vlaamse steden en gemeenten, 2009–2030*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, downloaded from <http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/Pages/2011-01-24-studiedag-projecties.aspx>.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering** (2012), *Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor. Editie 2012 Mechelen*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, downloaded from <http://www.lunaluna.be/Mechelen.pdf>.
- Studiedienst van de Vlaamse Regering** (2013), *Gemeentelijke profielschets Mechelen. Update voorjaar 2013*, Agentschap voor Binnenlands Bestuur, Vlaamse overheid, Brussel, downloaded from: http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokaal_gemprofiel_pdf.htm
- Studiedienst van de Vlaamse Regering** (2013), *Vlaamse Armoedemonitor 2013*, Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid, Studiedienst van de Vlaamse Regering, Brussel, downloaded from <http://www.vlaanderen.be/svr>.
- VBJK** (2008), *Handleiding Kinderopvang met sociale functie*, VBJK, Gent.
- Van Opstal W.** (2011), *Coöperaties in zorg. Een verkenning van vraagstukken en goede praktijken in binnen- en buitenland*, CESOC-KHLeuven, Leuven.

Van Opstal W., Gijssels C. & Develtere P. (2008), *Coöperatief ondernemen in België: theorie en praktijk*, ACCO, Leuven.

Vande Gaer E. & Gijssels C. (forthcoming), *Het gebruik van opvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in het Vlaams Gewest*, Steunpunt SWVG/HIVA-KU Leuven, Leuven.

Vanderbiesen W. i.s.m. Departement WSE (2011), *Vlaamse Arbeidsrekening. Raming van de bevolking naar socio-economische positie. Basis- en detailtabellen. Update 2011*, WSE-report, Steunpunt WSE, Leuven.